

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KÂR DAĞITIMI VE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ramazan ÇOLAK

121855

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON BİRİMİ

T 121855

EKİM - 2002
MUĞLA

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KÂR DAĞITIMI VE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ramazan ÇOLAK

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

“Yüksek Lisans ”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Selim BEKÇİOĞLU

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ongun EMGİN

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN

EKİM – 2002

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün .../.../..... tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin maddesine göre, İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ramazan ÇOLAK'ın "Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı ve Muhasebeleştirilmesi" adlı tezini incelemiş ve aday 5.../.../2002 tarihinde saat.../5... jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ..4.5.. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **BASARILIDUĞUNA KARARLIĞI** ile karar verildi.

Tez Danışmanı

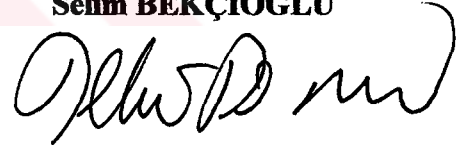
Yrd. Doç. Dr.

Yavuz ÇİFTÇİ

Üye

Prof. Dr.

Selim BEKÇİOĞLU

Üye

Yrd. Doç. Dr.

Ongun EMGİN

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Sermaye Őirketlerinde Kâr Dağıtımı ve MuhasebeleŐtirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gűsterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Ramazan ÇOLAK

**YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON
MERKEZİ TEZ VERİ GİRİŞ FORMU**

YAZARIN

Soyadı: ÇOLAK

Kayıt No:

Adı : Ramazan

TEZİN ADI

TÜRKÇE: “Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı ve Muhasebeleştirilmesi”

Y.Dil : “Distribution of Profit in Capital Partnerships And Its Accounting”

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans Doktora Sanatta Yeterlilik

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte : İktisadî ve İdarî Bilimler

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih : 2002

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlanan

Basım Yeri :

Basım Tarihi:

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı: ÇİFTÇİ Yavuz

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĐI DİL: Türkçe

TEZİN SAYFASI: 117

TEZİN KONUSU (KONULARI):

Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtım ve Muhasebeleştirilmesi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER

1. Sermaye Şirketleri
2. Kâr
3. Kâr Dağıtım
4. Kâr Dağıtım Tablosu

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER

1. Company with Share Capital
2. Profit
3. Profit Distribution
4. Statement of Profit Distribution

1. Tezimden fotokopi yapılmasına izin veriyorum.
2. Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir. (x)
3. Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Ramazan ÇOLAK

Yazarın İmzası:

Tarih / /

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
KISALTMALAR LİSTESİ	IV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLER VE KÂR DAĞITIMINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

1.1. ŞİRKETİN TANIMI	3
1.2. SERMAYE ŞİRKETLERİ.....	4
1.2.1. Anonim Şirketler	5
1.2.2. Limited Şirketler.....	7
1.2.3 Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler	9
1.3. KÂRIN TANIMI VE KÂRIN BELİRLENMESİNDEKİ YAKLAŞIMLAR.....	10
1.3.1. Kârın Tanımı	10
1.3.1.1. Kârın Hesap Dönemi Sonucu Yönünden Tanımı	11
1.3.1.2. Kârın Dağıtım Yönünden Tanımı	12
1.3.1.3. Kârın Vergi Hukuku Yönünden Tanımı.....	12
1.3.2. Kârın Belirlenmesindeki Yaklaşımlar.....	13
1.3.2.1. Özkaynak Yaklaşımı	13
1.3.2.1.1 Özkaynağın Tanımı.....	13
1.3.2.1.2 Özkaynağın Hesaplanması	14
1.3.2.1.2.1. Özkaynak Hesabında İşletmeden Çekilen Değerler.....	15
1.3.2.1.2.2. Özkaynak Hesabında İşletmeye İlave Edilen Değerler	16
1.3.2.1.3. Özkaynağın Karşılaştırılması Yaklaşımıyla Kârın Tespitine İlişkin Örnek Uygulama	16
1.3.2.2. Hasılat ve Giderlerin Karşılaştırılması Yaklaşımı	21
1.3.2.2.1. Hasılat ve Hasılat Türleri	21
1.3.2.2.2. Giderler ve Gider Türleri.....	23
1.3.2.2.2.1. Satışların Maliyeti.....	23
1.3.2.2.2.2. Faaliyet Giderleri	24
1.3.2.2.2.2.1. Araştırma ve Geliştirme Giderleri	24

1.3.2.2.2.2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri	25
1.3.2.2.2.3. Genel Yönetim Giderleri	25
1.3.2.2.3. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar	25
1.3.2.2.4. Olağanüstü Gider ve Zararlar	26
1.3.2.2.5. Finansman Giderleri	26
1.3.2.2.3. Hasılat ve Gider Karşılaştırılması Yaklaşımıyla Kârın Tespitine İlişkin Örnek Uygulama	26
1.4. İŞLETMELERDE KÂR DAĞITIM POLİTİKALARI	29
1.4.1. Sabit Miktarda Kâr Payı Dağıtılması	30
1.4.2. Sabit Kâr Payı Ödeme Oranı	30
1.4.3. İstikrarlı Gelişme Gösteren Kâr Dağıtım Politikası	30
1.4.4. Düzenli Sabit Kâr Payı ve Eklèmeler	31
1.5. İŞLETMELERDE KÂR DAĞITIM POLİTİKALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	31
1.5.1 Yasalar ve Şirket Sözleşmelerinde Yer Alan Hükümler	31
1.5.2. İşletmenin Nakit Durumu	32
1.5.3 Borç Ödenme Gereği	32
1.5.4. Sermaye Piyasasına Girme	33
1.5.5. Kârlılığın Öngörülebilmesi ve İstikrar	33
1.5.6. Enflasyon Oranı	33
1.5.7 Ortakların Vergilendirilmesi	34
1.5.8 Kârlılık Oranı	34
1.5.9 Yeni Yatırımlar İçin Öngörülen Fon İhtiyacı	34

İKİNCİ BÖLÜM

KÂR DAĞITIMINI DÜZENLEYEN YASAL HÜKÜMLER VE KÂR DAĞITIM TABLOSU

2.1. SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KÂR DAĞITIMINI DÜZENLEYEN YASAL HÜKÜMLER	35
2.1.1. Türk Ticaret Kanunu'nda Kâr Dağıtımını Düzenleyen Hükümler	36
2.1.1.1. Şirketin Mali Yapısını Koruyan Hükümler	36
2.1.1.2. Kâr Payı Dağıtımına İlişkin Hükümler	38
2.1.1.2.1. Birinci Temettü	38
2.1.1.2.2. Kuruculara Kâr Payı Verilmesinde Kabul Edilen Şartlı İlke	38

2.1.1.2.3. Yönetim Kurulu Üyelerinin Kâr Paylarına Hakim Olan İlke	39
2.1.1.2.4. Kâr Dağıtımında İmtiyazlı Payların Durumu ..	39
2.1.1.3. Yedek Akçeler.....	40
2.1.1.3.1. Yedek Akçelerin Tanımı	40
2.1.1.3.2. Yedek Akçe Ayırmada Esas Alınacak Kriterler	41
2.1.1.3.2.1. Safi Kâr – Gayri Safi Kâr.....	41
2.1.1.3.2.2. Dağıtılabılır Gayri Safi Kâr.....	41
2.1.1.3.2.3. Diğer Kriterler	43
2.1.1.3.3. Yedek Akçelerin Sınıflandırılması	44
2.1.1.3.3.1. Kanuni Yedek Akçeler.....	44
2.1.1.3.3.1.1. Birinci Tertip Kanuni Yedek Akçe	46
2.1.1.3.3.1.2. İkinci Tertip Kanuni Yedek Akçe	48
2.1.1.3.3.2. Özel Yedek Akçeler.....	50
2.1.1.3.3.2.1. Ana Sözleşme İle Ayrılan İhtiyari Yedek Akçeler.....	51
2.1.1.3.3.2.2. Genel Kurul Kararı İle Ayrılan Yedek Akçeler.....	51
2.1.1.3.3.2.3. İşgörenler Yararına Ayrılan Sosyal Yedekler.....	52
2.1.1.3.3.3. Gizli Yedek Akçeler	53
2.1.2. Sermaye Piyasası Mevzuatında Kâr Dağıtımını Düzenleyen Hükümler	55
2.1.3. Vergi Mevzuatında Kârın Vergilendirilmesine İlişkin Hükümler	56
2.1.3.1. Kurumlar Vergisi.....	57
2.1.3.1.1. Kurumlar Vergisinin Konusu	58
2.1.3.1.2. Kurumlar Vergisinde Mükellefiyet Biçimleri	59
2.1.3.1.3. Kurum Kazancının Hesaplanması	59
2.1.3.1.4. Kurum Kazancının Tespitinde Kabul Edilen ve Edilmeyen Giderler	60
2.1.3.1.5. Kurumlar Vergisi ile İlgili Muaflıklar, İstisnalar ve İndirim	62
2.1.3.1.5.1. Muaflıklar.....	62
2.1.3.1.5.2. İstisnalar	63

2.1.3.1.5.3 Yatırım İndirimi.....	63
2.1.3.1.6. Kurumlar Vergisi Matrahının Hesaplanması..	64
2.1.3.2. Geçici Vergi.....	66
2.1.3.3. Gelir Vergisi.....	66
2.1.4. Sermaye Şirketlerinde İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı	68
2.1.4.1. Bedelsiz Hisse Senetleri	68
2.1.4.1.1. Bedelsiz Hisse Senetlerinin Vergilendirilmesi .	70
2.1.5. Avrupa Birliği Mevzuatında Kâr Dağıtımına İlişkin Hükümler ve Türk Hukukundaki Hükümlerle Karşılaştırılması	72
2.1.5.1. Avrupa Birliğinde Kâr Dağıtımına İlişkin Hükümler	72
2.1.5.2. Kâr Dağıtımına İlişkin İlkeler Açısından AB ve Türkiye Uygulamalarının Karşılaştırılması	73
2.2. KÂR DAĞITIM TABLOSU	73
2.2.1. Kâr Dağıtım Tablosu Düzenleme Kuralları	75
2.2.2. Kâr Dağıtım Tablosu Kalemlerine İlişkin Açıklamalar	76
2.2.2.1. Dönem Kârının Dağıtımı	76
2.2.2.2. Yedeklerden Dağıtım.....	83
2.2.2.3. Hisse Başına Kâr	83
2.2.2.4. Hisse Başına Temettü	83
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KÂR DAĞITIMI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ	
3.1 ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	84
3.1.1. Kâr Dağıtımına Karar Verecek Organ	84
3.1.2. Genel Kurulun Kâr Dağıtımına İlişkin Yetkisinin Kısıtlanması.....	85
3.1.3. Kâr Dağıtımın Yapılış Yöntemine Karar Verilmesi	85
3.1.4. Kâr Dağıtımında Uyulacak Kurallar	86
3.1.5. Kâr Dağıtımının Koşulları.....	87
3.1.6. Kâr Dağıtım ve Ödeme Zamanı	88
3.1.6.1. Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Kârın Ödeme Zamanı	89
3.1.6.2. Halka Açık Olan Anonim Şirketlerde Kârın Ödeme Zamanı	89
3.1.7. Haksız Kâr Dağıtım	90
3.1.8. Kâr Paylarının Vergilendirilmesi.....	91
3.1.8.1. Kâr Payı Dağıtan Kurumlar Yönünden	91
3.1.8.2. Kâr Payı Elde Eden Yönünden	91

3.1.9. Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımına İlişkin Uygulama	92
3.1.10. Halka Kapalı Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımına İlişkin Uygulama	98
3.2 LİMİTED ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	103
3.2.1. Kâr Dağıtımına Karar Verecek Organ	103
3.2.2. Kâr Dağıtımının Yapılış Yöntemine Karar Verilmesi	104
3.2.3. Limited Şirketlerde Kâr Payının Ödeme Zamanı	104
3.2.4. Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımına İlişkin Örnek Uygulama.....	104
3.3 SERMAYESİ PAYLARA BÖLÜNmüş KOMANDİT ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	109
SONUÇ.....	110
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	113

ÖNSÖZ

Günümüzde şirketler, hızlı bir gelişme ve büyüme sürecindedirler. Bu sürece bağlı olarak finansal yapıları da değişim göstermektedir. Şirketlerin değişen bu finansal yapıları içinde en önemli kalemlerden biri de kârdır. Şirketler elde ettikleri dönem kârlarını iki şekilde değerlendirme durumundadırlar. Elde edilen kârı işletmede bırakarak yeni yatırımlarda kullanma yoluna gitme, veya ortaklarına dağıtma. Bu çalışmada, şirketlerde kârın dağıtılması konusu incelenmeye çalışılmıştır.

Yüksek Lisans tez danışmanlığımı üstlenen ve tezimin hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Bütün eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen aileme ve çalışmam sırasında her zaman yanımda olan ve beni başarıya sürükleyen eşime ve yaşantımızın neşe kaynağı olan kızıma şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Günümüzde şirketler, hızlı bir gelişme ve büyüme sürecindedirler. Bu sürece bağlı olarak finansal yapıları da değişim göstermektedir. Şirketlerin değişen bu finansal yapıları içinde en önemli kalemlerden biri de kârdır. Şirketler elde ettikleri dönem kârlarını iki şekilde değerlendirme durumundadırlar. Elde edilen kârı işletmede bırakarak yeni yatırımlarda kullanma yoluna gitme, veya ortaklarına dağıtma. Bu çalışmada, şirketlerde kârın dağıtılması konusu incelenmeye çalışılmıştır.

Şirketler bir faaliyet dönemi sonunda elde ettikleri kârları Türk Ticaret Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Borçlar Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve şirket ana sözleşmesi hükümlerini dikkate alarak dağıtmak zorundadırlar. Bunu yaparken ortakların ve üçüncü kişilerin çıkarlarını korumayı ve finansal yapıyı bozmamayı da dikkate alırlar.

Kâr paylaşımında devlet, ortaklar ve şirketi temsil eden yönetim olmak üzere üç ayrı taraf olduğu söylenebilir. Ortaklar ve şirket yönetimi, şirket çıkarları konusunda çoğunlukla aynı yönde hareket etseler de, kâr dağıtımı konusunda bazen fikir ayrılığına düşebilmektedirler. Devlet ise kârdan, vergi yoluyla pay almanın yanısıra, düzenleyici otorite konumundadır. Devletin kâr dağıtımı konusunda yapmış olduğu düzenlemeler genellikle alt sınırları belirlemektedir. Bu çalışmada, sürekli değişen mevzuat ile karmaşık bir durum alan kâr dağıtımı ve muhasebeleştirilmesi konusu incelenmiştir.

ABSTRACT

Today, companies are in a process of rapid progress and growth. Depending on this process, the financial structure of companies has been changing, too. In this changing financial structure of companies, profit is one of the most important items. Companies show a tendency to evaluate their profit in two different ways: To retain the earned profit in the company and find ways for new investments; or to distribute the profit to the shareholders. In this study, distribution of profit is analysed.

At the end of each accounting period, companies in Turkey have to distribute their profits in accordance with Business Law, Tax Law, Capital Market Law, Income Tax Code, Corporate Tax Code and its own company regulations. While doing this, they try to protect the interests of the third parties, the interests of their shareholders as well as financial condition of the firm.

It can be said that in profit distribution there are three parties such as state, shareholders and board of directors of the firm. Shareholders and board of directors usually acts together most of the time, but sometimes they disagree with each other. The government get its share as a tax from firm's profit and it regulates the distribution by means of many laws. The regulations usually establish the lower boundry of the distributable profits. In this study, the subject of profit distribution and its accounting in Turkey which ever becomes more complex because of changing regulations, is analysed.

KISALTMALAR LİSTESİ

AATUHK	Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun
A.g.e.	Adı geçen eser
A.g.m.	Adı geçen makale
BK	Borçlar Kanunu
Geç. Md.	Geçici Madde
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
HAAO	Halka Açık Anonim Ortaklık
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
Md.	Madde
MSUGT	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğ
SPK	Sermaye Piyasası Kanunu
SPKı	Sermaye Piyasası Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
VUK	Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Şirketler günümüz ekonomik yapının en önemli yapı taşlarından biridir. Şirketleşmeye yönelen unsurlardan en önemlileri kâr elde etme, riskin başkalarıyla paylaşımı ve işletmenin sürekliliğini sağlayabilmektir. Özellikle gelişmekte olan ve ekonomik yönden enflasyon ve işsizlik gibi problemleri olan ülkelerde şirketleşmenin önemi daha büyüktür. Şirketleşme ile atıl durumda olan küçük tasarruflar piyasaya kazandırılarak üretim artışı sağlanmakta ve işsizlik de azalma eğilimine girmektedir.

Gelişen sermaye piyasasında şirketlerin yeni finansman kaynağı sağlayacak potansiyel yatırımcıları kendilerine çekmek için sürekli ve düzenli bir kâr dağıtım politikası izlemeleri gerekmektedir. Şirketler ortaklarına kâr dağıtarak piyasada bir katma değer yaratmış olurlar. Kâr dağıtım yapılırken şirket finansal yapısının dikkatli bir şekilde incelenmesi büyük önem taşır. Burada en önemli sorun, kâr dağılımının şirketin finansal yapısını bozmadan yapılabilmesidir. Yasalar bu dengenin iyi kurulabilmesi ve güven ortamının oluşması için, bir takım oranlar ve yaptırımlar getirmiştir.

Türk Ticaret Kanunu ve muhasebe uygulamalarında tespit edilen ticari kârdan mali kâra ulaşmak için vergi kanunlarında belirlenen esaslara göre dönem kârına bazı gelir ve giderleri ilave etmek, bazı gelir ve giderleri de indirmek gerekir. Yapılan bu işlemler sonucunda hesaplanan vergi ve diğer yükümlülüklerin kurum kazancından çıkarılması suretiyle şirket ortaklarına kâr payı dağıtım sözkonusu olacaktır.

Bu çalışmamın amacı, oldukça karmaşık yapı arzeden kâr dağıtımını konusunu, sermaye şirketleri açısından ele alarak, konuyu bir bütün olarak sunmaktır. Çalışmanın birinci bölümünde, şirketlere ve kâra ilişkin temel kavramlar, kârın belirlenme yaklaşımları, kâr dağıtım politikaları ve bunları etkileyen faktörler incelenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, kâr dağıtımını düzenleyen yasal hükümler ile kâr dağıtım tablosu üzerinde durulmuştur. Ayrıca Avrupa Birliği mevzuatında kâr dağıtımına ilişkin düzenlemeler Türk Hukuku ile karşılaştırılmalı olarak sunulmuştur.

Üçüncü bölümde sermaye şirketlerinde kâr dağıtımını ve muhasebeleştirilmesi ele alınmıştır. Ele alınan örnekler yardımıyla bu şirketlerde kârın dağıtımını ve konunun muhasebe boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLER VE KÂR DAĞITIMINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

1.1. ŞİRKETİN TANIMI

Günümüzde yaşanan yoğun rekabet, artan talep ve hızla gelişen teknolojiler, işletmeleri kapasitelerini arttırmaya ve büyümeye yöneltmektedir. Dolayısıyla daha fazla sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Ekonomik koşullar nedeniyle bu yoğun sermaye ihtiyacını tek kişinin karşılaması olanaksız hale gelmiştir. Bununla birlikte, işletme kurma işini bir kişinin üstlenmesi, bütün riskleri de tek başına kabul etme anlamına geleceğinden, kişiler bu durumdan kaçınmaktadır. İşte bu ve benzeri sebeplerden dolayı, insanlar kendi amaçlarına ulaşmak, toplumun gereksinimlerini karşılamak ve ekonomik güçlerini birleştirmek için “şirket” adı verilen organizasyonları oluşturmaktadırlar.

Gerçek veya tüzel kişilerin sermaye, emek ve bilgilerini birleştirerek oluşturdukları ekonomik ve teknik kuruluşlar şirket veya ortaklık olarak tanımlanmaktadır. O halde şirketlerin ortakları, sadece gerçek kişiler olabileceği gibi sadece tüzel kişilerde olabilir veya ortaklıklar hem gerçek hem de tüzel kişilerden meydana gelebilirler. Bu durum, ortakların amaçlarına ve şirketlerin türlerine göre belirlenir. Ayrıca, şirketlerin kâr elde etme amacına sahip olması, onları derneklerden ayıran en önemli özellik olarak ifade edilebilir¹

Başka bir tanımlamaya göre ise, kişilerin kâr elde etmek ve katma değer yaratmak amacıyla (ekonomik amaçla) emek ve mallarını bir sözleşme ile birleştirmelerine ortaklık veya şirket denir².

Bu bağlamda herhangi bir organizasyonun şirket olarak nitelendirilebilmesi için aşağıda sayılan öğelerin bir arada bulunması gerekir.³

- Şirketin birden fazla kişi tarafından kurulması,

¹ KOÇ YALKIN, Yüksel, *Şirketler Muhasebesi İlkeler ve Uygulama*, 1.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1992, s.1.

² ÖRTEN, Remzi, *Ortaklıklar ve Muhasebe Kayıtları*, Gazi Kitabevi, Ankara 1999, s.3.

³ ERDOĞAN, Necmettin, *Şirketler Muhasebesi*, Attila Kitabevi, İzmir, 1997, s.2.

- Ortak bir amacın bulunması (Temel amaç ekonomiktir.),
- Ortaklar arasında bir sözleşmenin bulunması,
- Amaca ulaşmak için yeterli sermayenin konulması.

Yukarıdaki unsurları taşıyarak oluşan şirketler çeşitli açıdan sınıflandırılabilirler. Bu sınıflandırma şirketlerin birçok özellikleri dikkate alınarak yapılabilir. Bu çalışmada sadece, Borçlar Kanunu (BK) ile Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümleri açısından şirket türleri belirtilecektir. Bağlı oldukları yasa hükümlerine göre şirketler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilirler⁴;

1- Borçlar Kanunu ile Düzenlenmiş Şirketler (Adi Şirketler)

2- Türk Ticaret Kanunu ile Düzenlenmiş Şirketler (Ticaret Şirketleri)

a) Şahıs Şirketleri

- Kollektif Şirketler
- Komandit Şirketler

b) Sermaye Şirketleri

- Anonim Şirket
- Limited Şirket
- Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket

Çalışmada sermaye şirketleri ele alınacak ve bu şirketler hakkında bilgiler verilecektir.

1.2. SERMAYE ŞİRKETLERİ

Büyük sermaye gerektiren işlere girilmek istendiğinde, hem kişilerin sorumluluklarını sınırlamak hem de başka kişilerin işe girmelerini sağlayarak daha büyük sermaye toplamak gerekebilir. İşte bu durumda sermaye şirketleri kurma yoluna gidilir. Sermaye şirketlerinde ortaklar, şahıs şirketlerin aksine ikinci plandadır. Şirket, gücünü ve itibarını kendi sermayesinden sağlar⁵.

⁴ AKŞİT, Bilgütay, *Şirketler Muhasebesi*, Der Yayınları, İstanbul 1996, s.16.

⁵ KİSHALI, Yunus, *Şirketler Muhasebesi*, Beta Basım Yayınevi, İstanbul 2000, s.3.

Sermaye şirketlerinde ortakların kişisel mal varlığı ve ticari itibarlarının şirketle ilişkisi yoktur. Ortakların sorumluluğu koydukları mal varlığı sınırlıdır. Şirket gücünü ve itibarını kendi sermayesinden sağlar. Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan sermaye şirketleri, Anonim Şirketler, Limited Şirketler ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket'tir. Bu tür şirketlerin kurulmasının önemli bir nedeni de, insan ömrüyle sınırlı olmamasıdır.

1.2.1. Anonim Şirketler

Anonim şirketler, ekonomik yaşamda, tek başına hiçbir gücü ve değeri olmadığı düşünülen küçük tasarrufları bir araya getiren, gerçekleştirdikleri yatırımlar çerçevesinde istihdam alanları yaratan, diğer büyük girişimcilere örnek model oluşturan, şirket bünyesi içinde yaratılan gelir ve kazançtan önemli bir kesimin yararlanmasını sağlayan şirketlerdir⁶.

Bir tanımlamaya göre anonim şirketler, ticari bir işletmeyi bir ticaret ünvanı altında işletmek amacıyla en az beş kişi arasında kurulan, esas sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mal varlığı ile sorumlu tutulan şirketlerdir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi ortaklar, şirkete koydukları sermaye tutarı kadar şirket borçlarından sorumludur.

Yukarıdaki tanıma ve kanun hükümlerine göre anonim şirketlerin temel unsurları ve özellikleri aşağıdaki gibidir⁷;

- Tüzel kişiliğe sahip olması,
- Ticaret ünvanı bulunması,
- Sermayenin belirli paylara bölünmüş olması ve bu payların hisse senedi ile temsil edilmesi,
- Şirket borçları için sorumluluğun özsermaye ile sınırlı olması,
- Ortakların şirket alacaklılarına karşı sorumluluğunun koyduğu sermaye sınırlı olması,

⁶ ÇALDAĞ, Yurdakul, *Şirketler Muhasebesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2001, s.189.

⁷ DOĞAN, A. Abdullah, *Sermaye Şirketlerinin Kuruluş ve Genel Kurul Rehberi*, Turhan Kitabevi, Ankara 1998, s19.

- Şirket, kanunen yasak olmayan her türlü iktisadi maksat ve konular için kurulabilir,
- En az 5 ortaktan oluşur,
- Ortakların gerçek veya tüzel kişi olması.

Anonim şirketler, menkul kıymet (hisse senedi, tahvil v.b.) ihraç edebilme yetkisine sahiptirler⁸. Şirketin hissesini elinde bulunduran bir kişi şirketin genel kuruluna katılıp oy kullanma, şirketin idaresine girme, yıllık kâra iştirak etme, şirketin feshedilmesi durumunda tasfiyeden pay alma ve şirketin ortağı olma hakkına sahiptir.

Anonim şirketler, TTK'nın 276. maddesine göre ani ve tedrici olarak iki şekilde kurulabilirler. Ani kuruluşta, şirket sermayesinin kurucular tarafından tamamen taahhüt edilmesi gerekir. (TTK. Md. 276/2). Tedrici kuruluş ise sermayenin bir kısmının kurucular tarafından taahhüt edilmesi ve geri kalan kısmının da halka başvurulması yoluyla gerçekleşir (TTK. Md. 276/3). Anonim şirketler ortak sayılarına göre ikiye ayrılmaktadır; Halka açık anonim şirketler ve halka açık olmayan anonim şirketlerdir. Halka açık anonim şirketler, TTK'nın tedrici kuruluşla ilişkin hükümlerine göre kurulan ve ortak sayısı SPK'nın 11. maddesi uyarınca en az 250 olması gereken şirketlerdir. Halka açık anonim şirketlerin, sermayesine doğrudan veya dolaylı olarak %50'den fazla katılımda bulunan anonim şirketlerde halka açık sayılırlar.

Halka açık olmayan anonim şirketler, ortak sayısı 250'yi geçmeyen hisse senetleri halka arz edilmemiş olan ya da arz edilmiş sayılmayan ortaklıklardır. (SPK. Md. 11). Bu tür şirketlerde ortaklar genelde aile üyelerinden oluşur ve bunların sayıları azdır. Bu şirketlerin hisse senetleri menkul kıymetler borsasına kayıtlı değildir⁹

Anonim şirketlerde yönetimin düzenli ve verimli çalışabilmesi TTK'ya göre için üç ayrı organın işleyişine bağlıdır. Bunlar, genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur¹⁰.

⁸ ÖRTEN, Remzi, a.g.e., s.111.

⁹ KOÇ YALKIN, Yüksel, a.g.e., s.213.

¹⁰ SOYDAN, Hakkı Y., *Şirketler Muhasebesi*, Marmara Kitabevi Yayınları, Bursa 1994, s.65.

Genel kurul, bir anonim şirketin en yüksek karar organıdır ve olağan ya da olağanüstü toplantısında alınacak kararlar bütün pay sahiplerini bağlayıcı niteliktedir (TTK.Md. 379). Bu kurul şirket sözleşmesi üzerinde değişiklik yapma ve kâr – zarara ilişkin karar alma yetkisine sahiptir.

Yönetim kurulu , genel kurul tarafından veya sözleşme ile belirli bir süre için ortaklar arasından seçilir. Yönetim kurulu, genel kurul kararlarının uygulamasından sorumlu olduğu gibi, şirketin yasal temsilcisi durumundadır.

Denetim kurulu, anonim şirketlerde en fazla beş kişiden oluşur. Anonim şirketlerde ortakların doğrudan doğruya şirketi denetleme hakları yoktur. Bu işi ortaklar adına denetçiler yapar.

1.2.2. Limited Şirketler

Ticari bir işletmeyi bir ticaret ünvanı altında işletmek amacıyla en az iki gerçek veya tüzel şahıs arasında kurulan, ortaklarının sorumluluğu koymayı taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı ve esas sermayesi belirlenmiş şirket limited şirkettir. (TTK. Md. 503).

Limited şirketler, bir sermaye şirketi olmakla birlikte kendine özgü özellikleri nedeniyle şahıs şirketleriyle de benzerlik gösterirler. Örneğin, yönetim ve temsil için ayrı bir yönetim kurulunun bulunmaması, ortakların sayısı belli bir düzeyi aşmadıkça sermaye şirketleri hükümlerinden çok şahıs şirketlerine uygulanan hükümlerin uygulanması gibi şahıs şirketlerine benzeyen yönler bulunmaktadır.¹¹

Limited şirketlerin en önemli özellikleri şunlardır:

- Hisse senedi ve tahvil çıkaramazlar, bankacılık ve sigortacılık yapamazlar. (TTK. Md. 503).
- Limited şirketlerde ortak sayısı ikiden az ve elliden çok olamaz. (TTK. Md. 504) .

¹¹ AKŞİT, Bilgütay, a.g.e., S,244

- Limited şirketler, ortak sayısı elli ile sınırlandırılmış olması nedeniyle halka açılmazlar.
- Şirket, bir ticaret ünvanı altında kurulmalıdır,
- Ortaklar gerçek ve tüzel kişi olabilir,
- Limited şirketlerde, şirket sözleşmesinde aksi bir hüküm yoksa ortakların sorumluluğu koydukları sermaye ile sınırlıdır.

Limited şirketler, kolektif ve anonim şirketlerden sonra, çok hızlı gelişen, yaygınlaşan ve çağdaş ticaret hayatına çok iyi uyum sağladıkları için sayıları hızla artan bir şirket türüdür.

Limited şirketlerde ilgili organlar TTK hükümlerine göre ortaklar genel kurulu, müdürler ve denetçilerdir. Ortaklar genel kurulu, şirket ortaklarından oluşur, ortakların pay sahibi olmalarından doğan idari ve mali haklarını kullanmak üzere bir araya gelmeleriyle oluşur. Genel kurulun, her yıl bir defa iş yılının sona ermesini takip eden üç ay içerisinde toplanması gerekir (TTK Md. 538). Bunun dışında olağanüstü genel kurul toplantısı da yapılabilir. Genel kurul, şirket müdürlerini atar, şirket sözleşmelerinde değişiklik yapabilir, faaliyet sonu bilançosu ve gelir tablosunu onaylar ve net kârın kullanma şekline karar verir, denetçileri atar ve payların bölünmesi hakkında karar verir.¹²

Sözleşmede aksi bir hüküm yoksa, limited şirket ortakları birlikte müdür sıfatıyla görev yapabilirler. Ortaklar şirketin iş hacmi nedeniyle yönetim ve temsilde bulunmayabilirler. Şirket genel kurulu bu durumda ortaklardan birini veya daha fazlasını ya da ortaklar dışındaki bir kişiyi müdür olarak atayabilir. Şirketin yönetim ve temsili müdürlere aittir.¹³

Ortak sayısı yirmiyi aşan limited şirketlerde şirket organlarının arasına denetçiler de katılır. Denetçiler şirketteki işlemlerden bilgi sahibi olabilmek için ve kayıtların düzenli tutulup tutulmadığını sağlamak üzere, en az altı ayda bir kez, şirket defterini incelemeye görevlendirilirler (TTK Md.353/1.b,2). Ayrıca en az ayda bir

¹² ÇALDAĞ, Yurdakul: a.g.e., S.371

¹³ SOYDAN, Hakkı Y., a.g.e., s.117

kez şirketin defterini inceleyerek rehin, teminat veya her türlü kıymetli evrakın bulunup bulunmadığını araştırarak kayıtları incelemekle görevlidirler (TTK Md.353/2.b,4)

1.2.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, sermayesi paylara bölünmüş ve ortakların bir veya birkaçının ortaklık alacaklılarına karşı sınırsız, diğerlerinin sınırlı sorumlu olduğu bir ortaklık türüdür. (TTK. Md. 475)

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket de, iki ayrı ortak vardır. Şirket alacaklılarına karşı sorumluluğu, koyduğu sermaye ile sınırlı olan komanditer ortaklar ve şirket alacaklılarına karşı sorumlulukları sınırsız olan komandite ortaklardır.

Komandite ortaklara kolektif şirketlerdeki hükümler uygulanırken, komanditer ortaklara ise genellikle anonim şirket hükümleri uygulanır¹⁴

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin, adi komandit şirketten en önemli farklılığı, sermayesinin paylara bölünmesidir. Yani bu paylar karşılında hisse senedi çıkartabilmesidir. Bu özelliği ile de anonim şirketlere benzerler¹⁵.

Eğer şirketin sermayesi, paylara bölünmeksizin sadece birden çok komanditerin iştirak oranlarını göstermek amacıyla bölümlere ayrılmışsa, o zaman bu şirket Adi Komandit Şirket özelliğini taşır. (TTK. Md. 475). Ortaklığın kurulabilmesi için en az beş ortağa ihtiyaç vardır ve bu ortaklardan en az birinin komandite ortak olması gerekir. (TTK. Md. 479)

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde şirketin iki organı vardır. Bunlar genel kurul ve denetçilerdir. Ülkemizde uygulamada bu şirket türüne pek rastlanmadığından, yukarıdaki bilgilerle yetinilmiştir.

¹⁴ ANSAY, Tuğrul, *Bankalar İçin Şirketler Hukuku Bilgisi*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s.87.

¹⁵ KİSHALI, Yunus, a.g.e, s.182.

1.3. KÂRIN TANIMI VE KÂRIN BELİRLENMESİNDEKİ YAKLAŞIMLAR

1.3.1. Kârın Tanımı

Kâr, yüzyıllar boyunca üzerinde bir çok tartışmaların yaşandığı bir kavramdır. Dolayısıyla girişimci-sermayedar ve yöneticinin, yani yüksek karar organlarının, bu konuda alacakları kararlarda tüm çıkar gruplarının isteklerini dikkatten uzak tutmamaları gereklidir.¹⁶

Muhasebenin temel kavramlarından biri olan işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca işletmenin ömrünün sınırsız kabul edilmesine rağmen dönemsellik kavramı ile, işletmenin bu sınırsız ömrünün belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden sınırsız olarak belirlenmesi gerekliliği kabul edilmiştir.

Dönemsellik kavramıyla işletme ömrünün belirli dönemlere bölünmesi sonucunda, bu dönemlerde işletmenin kâr veya zarar elde etmesi sözkonusu olacağından, bunların dağıtımı önem arz etmektedir. İşletme varlığı ile şahıs varlığının ayrı olduğu gözönüne alındığında, şahısın, ya da şahısların işletme faaliyetleri sonucunda oluşan kârdan/zarardan alacakları payı, bunun üzerinden devletin de pay alması yani vergilendirilmesi de dikkate alındığında bu kârın bir kısmı elde eden şahıs, ya da şirkette kalabilmektedir. Dolayısıyla kalan kârın paylaşımının hem elde eden şahıslar yönünden hem de işletmenin faaliyetlerini devam ettirebilmesi açısından belirli bir disiplin altına alınması gerekmektedir¹⁷.

Kâr kavramı değişik ölçülere göre tanımlanabilir. Bunlar, kârın,

- hesap dönemi sonucuna yönünden,
- dağıtım yönünden,
- vergi hukuku yönünden, tanımıdır.

¹⁶ TOSUN, Kemal, *Yönetim ve İşletme Politikası*, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayın No:232, İstanbul, 1990, s.302

¹⁷ TAN, Mehmet-ERDOĞAN, Sebahattin-DÜNDAR, Mustafa, *Kâr Dağıtım ve Vergilendirilmesi*, Ankara Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Yayınları No:10, Ankara, 1995, s.1

1.3.1.1. Kârın Hesap Dönemi Sonucu Yönünden Tanımı

Gelir ve gider hesaplarının incelenmesinin amacı, hesap dönemi sonucunu belirlemektir. Kârın, farklı şekillerde tanımı yapılmıştır.

İş idaresinde kâr, belirli bir hesap dönemi sonundaki özsermayenin, aynı hesap döneminin başındaki özsermayeden büyük olması durumunda söz konusu olur. Belirli bir hesap dönemi içindeki gelirler öz sermayeyi artırıcı bir rol oynarken, aynı dönemdeki giderler de öz sermayeyi azaltıcı bir rol oynarlar. Buna göre kâr, belirli bir hesap dönemindeki özsermaye artışı olurken zarar da aynı dönemdeki özsermaye azalışı olmaktadır¹⁸.

Dar anlamda kâr; “Herhangi bir dönem içinde fiilen satılan malların satış tutarı ile bu malların maliyet bedeli arasındaki farktır.” veya “kâr, hesap dönemi içinde elde edilen gelir ile, bu gelirin elde edilmesi için harcanan kaynakların yerine koyma bedelleri arasındaki olumlu farktır” şeklinde tanımlanabilir¹⁹.

Kârı işletme yönünden daha geniş olarak ele alan tanımlara da rastlanmaktadır. Bunlardan üzerinde en çok görüş birliği olanı kârın, bir hesap dönemi içinde işletmenin özvarlığında beliren artış olarak tanımlanmasıdır²⁰.

Buraya kadar sunulan tanımlardan hareketle, aşağıdaki formülü oluşturmak mümkündür:

$$\text{Hasılat} - \text{Giderler} = \text{Özvarlıktaki Artışlar} - \text{Özvarlıktaki Azalmalar}$$

Sonuç olarak hesap döneminin sonucu yönünden kâr, işletmenin hesap dönemi sonundaki özvarlığı ile hesap dönemi başındaki özvarlığı ya da işletmenin hesap dönemi içinde elde ettiği hasılat ile yaptığı giderler arasındaki olumlu fark olarak tanımlanabilir²¹.

¹⁸ ŞİMŞEK, M.Şerif, *İşletme Bilimlerine Giriş*, Konya, 1993, s.114

¹⁹ KAYA, Aytakin, *Sermaye Şirketlerinde Kar Dağıtımı ve Muhasebeleştirilmesindeki Son Değişiklikler*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 1997, s.3.

²⁰ KİPER, Osman, *Uygulamada Ticaret Şirketleri*, Beta Yayınları, İstanbul 1995, s.114

²¹ ERİMEZ, Rüstü, *Şirketlerde Kâr Dağıtımı Yedek Akçeler ve Vergileme*, Temel Yayınları, İstanbul, 1985, s.35

1.3.1.2. Kârın Dağıtım Yönünden Tanımı

Kâr hesabının pratik amacı, kişilere fakirleşmeksizin harcayabilecekleri para hakkında bir fikir vermektir. Bu açıdan ele alınınca kâr şöyle tanımlanabilir.

Bir kişinin hafta sonunda, hafta başındakinden daha fakir düşmeyecek şekilde, bir hafta içinde sarfedebileceği azami meblağdır²².

Kişiler için yapılan bu tanım, işletmelere de uygulanabilir. Bu açıdan alındığında kârı, işletmenin, hesap dönemi başındaki servetine dokunmaksızın, pay sahiplerine dağıtabileceği azami tutar olarak tanımlamak mümkündür.

Bu görüşe göre, dağıtılabılır kâr işletmenin gelişme potansiyeline dokunmamak ya da başka bir deyimle, işletmenin gelişmesini sağlayacak fonları saklı tutmak şartı ile, pay sahiplerine dağıtılabılır aktif artışı²³ şeklinde tanımlanabilmektedir.

1.3.1.3. Kârın Vergi Hukuku Yönünden Tanımı

Kâr vergi hukuku yönünden de tanımlanmaktadır. Kârların, başka bir deyimle sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde birbirinin karşısı iki sistem vardır. Bu sistemlerden biri, gelirin dar olarak tanımlanmasına dayanmaktadır. Bu anlayışta gelir, bir kaynaktan akan devamlı akımdır. Dolayısıyla, gelirin kaynağının değerindeki artışlar gelir değildir. Bu görüşe "Kaynak Teorisi" denmiştir ve Gelir Vergisi Kanunlarında ve mahkeme içtihatlarında uzun zaman egemen olmuştur. İkinci sistem ise, vergilendirilebilir geliri daha geniş bir şekilde tamamlamaktır. İki zaman noktası arasında bir kimsenin sahip olduğu varlıkların değerinde meydana gelen artış ile, bu artışlardan çekilen varlıkların toplamı, o kişinin, o dönem gelirini vermektedir. Bu ikinci yaklaşımda, bütün sermaye değerlenmeleri gelir sayılmaktadır.

Çağdaş vergi yasalarında kârın geniş tanımı, gittikçe daha çok kabul edilmektedir²⁴. Türk Vergi Hukuku'nda kâr, geniş anlamda tanımlanmış, geliri doğuran kaynaklardaki değer artışları da kâr kabul edilerek vergi kapsamına alınmıştır. Vergilemede fiilen gerçekleşme yöntemi kabul edildiğinden, özellikle

²² KAYA, Aytekin, a.g.e., s.22.

²³ ERİMEZ, Rüşti, a.g.e., s.36

²⁴ BULUTOĞLU, Kenan, *Türk Vergi Sistemi*, Ankara 1988, s.364-365

işletmelerde meydana gelen değer artışları fiilen gerçekleşmedikçe vergilendirilememektedir.²⁵

1.3.2. Kârın Belirlenmesindeki Yaklaşımlar

Ticari kazanç, ya işletme öz sermayesinin dönem sonu ve dönem başı değerlerinin karşılaştırılması veya dönem içindeki gelir ve giderlerin farkının alınması ile hesaplanabilmektedir. Bu anlamda kârın tespitinde özkaynak ve hasılat yaklaşımı olmak üzere iki farklı yaklaşımın olduğu söylenebilir.

1.3.2.1. Özkaynak Yaklaşımı

Öz sermaye yaklaşımına göre kâr, öz sermayesinin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır. Bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce işletmeye ilave olunan değerlerin bu farktan indirileceği, işletmeden çekilen değerlerin ise farka ilave olur.

1.3.2.1.1. Özkaynağın Tanımı

Özkaynaklar, işletme sahip, ya da sahiplerinin işletmeye sermaye olarak verdiği değerler ile işletme çalışmaları sonucu sağlanan ve henüz işletmeden çekilmemiş, dönem kârı (veya zararı), dağıılmamış önceki dönem kârları (veya zararları) ve önceki dönem kârlarından ayrılan yedekler ile yeniden değerlendirme artışları vb. kaynaklardır.²⁶

VUK'un 192'nci maddesine göre, aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark, müteşebbisin işletmeye mevzu varlığını (özkaynağı) teşkil eder.

Özkaynak, gerçek aktifler ile gerçek pasifler arasındaki net farktır. Gerçek aktif, bilançonun aktif toplamından ödenmemiş sermaye ve zarar gibi gerçek değeri olmayan kalemlerle bazı varlıkların değerini düzenlemek için ayrılan karşılıklar

²⁵ ERİMEZ, Rüşti, a.g.e., s.37

²⁶ SEVİLENGÜL, Orhan : *Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Genel Muhasebe* 9. bası, Gazi Kitabevi, Ankara, 2000, s.503.

düşüldükten sonra kalan net varlık değeridir. Gerçek pasif ise, pasifte yer alan borçlardır²⁷.

1.3.2.1.2. Özkaynağın Hesaplanması

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesine göre, kurum kazancının tespitinde GVK'nun ticari kazanç hakkındaki hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür.

GVK'nun 38. maddesine göre, ticari kazancın tespiti şu şekildedir:

Bilanço esasına göre ticari kazanç, teşebbüsteki özkaynağın hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır. Bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce;

- 1) İşletmeye ilave olunan değerler bu farktan indirilir.
- 2) İşletmeden çekilen değerler ise farka ilave olunur.

Ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında VUK'un değerlemeye ait hükümleri ile bu kanununun 40. ve 41. maddeleri hükümlerine uyulur.

Özkaynağın kıyaslanması yoluyla kârı bulabilmek için, dönem sonu bilançosuna göre tespit edilen özkaynak ile dönembaşı bilançosuna göre tespit edilen özkaynak arasındaki farka, işletmeden çekilen kıymetlerin ilavesi, işletmeye konulan kıymetlerin ise çıkarılması sonucunda bulunan rakama göre işletmenin kâr, ya da zarar ettiği sonucu ortaya çıkar.

İşletmeye ilave edilen değerler şunlardır²⁸.

- Sermaye artırımı,
- Ortakların karşılıksız ödemeleri,
- Emisyon primleri,
- Şahıs işletmelerinde işletme sahibinin işletmeye yaptığı ilavelerdir.

İşletmeden çekilen değerler ise şunlardır²⁹;

²⁷ BÜKÇÜ, Vedat, Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul 1995, s.60

²⁸ ATAMAN, Ümit, *Genel Muhasebe*, Cilt II, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 1996, s.193.

²⁹ ATAMAN, Ümit, a.g.e., s.194.

- Dağıtılan kârlar,
 - Sermayenin azaltılması,
 - Ödenen vergiler,
 - Şahıs işletmelerinde işletme sahibinin işletmeden çektiği değerdir.
- Özkaynağın saptanmasında aktif toplamından;
- Ödenmemiş sermaye,
 - Zararlar,
 - Amortismanlar,
 - Borç ve Gider Karşılıklarının

düşülmesi gerekmektedir. Bunun yanında, kuruluş ve örgütlenme giderlerinin aktifleştirilmesi ve gayri maddi hakların ise, aktif toplamından düşülmesi gerektiği yolundaki görüşlere karşın bu tür kalemler aktif toplamından indirilemez.³⁰

Her ne kadar GVK'nun 38'nci maddesindeki hüküm mevcut ise de, uygulamada dönembaşı ve dönemsonu özkaynak tutarlarının karşılaştırılması yoluyla ticari kazanç tespiti yapılması söz konusu olmamaktadır.³¹

1.3.2.1.2.1. Özkaynak Hesabında İşletmeden Çekilen Değerler

Öncelikle işletmeden çekilen değerleri sırasıyla açıklayalım³².

- Dağıtılan Kârlar: Dağıtılan kârlar, isterse dönem kârı isterse önceki dönem kârları ya da yedek akçeleri olsun işletmeden çekilen bir değerdir. Bu değerın nakden veya hesaben olması sonucu değıştirmez.

- Sermayeye eklenen yedek akçeler: Sermayeye eklenen yedek akçeler, niteliği yönünden işletmeden çekilen bir kıymettir. Diğer yandan, sermayeye ilave edildiğinden bir sermaye artırımındır. Sağlıklı olarak çekiş ve azalışları görmek açısından sermayeye eklenen yedek akçelerin işletmeden çekilen değer olarak değerlendirilmesi gerekir.

³⁰ ERİMEZ, Rüştü, a.g.e., s.50.

³¹ MAÇ, Mehmet, *Kurumlar Vergisi*, Denet Yayıncılık, İstanbul 1995, s.118.

³² BÜKÇÜ, Vedat, a.g.e., s.53.

- Sermayenin azaltılması: Sermayenin azaltılmasına az rastlanmakla birlikte böyle bir durumun varlığı halinde ortaklara iade edilen sermaye işletmeden çekilen bir kıymet olarak değerlendirilir,

- Ödenen vergiler: Sermaye şirketlerinde ödenecek kurumlar vergisi bir borç niteliğindedir. Dağıtılmayan kârlar üzerinden kesinti yoluyla ödenen vergiler de işletmeden çekilen kıymetler olarak kabul edilir.

1.3.2.1.2.2. Özkaynak Hesabında İşletmeye İlave Edilen Değerler

- Sermaye artırımı: Şirketin sermayesinin artırılması, ya nakten ya da yedek akçelerin ilavesi ile olur. Her iki durumda işletmeye ilave edilen bir değer sözkonusudur.

- Ortakların Karşılıksız Ödemeleri: TTK hükümlerine göre ortaklar karşılıksız ödemeye zorlanamazlar. Ancak, ortakların oybirliğiyle alacakları karar doğrultusunda yapacakları bu tür ödemeler işletmeye bir ilavedir.

- Emisyon Primleri: Emisyon primleri, anonim şirketlerin gerek kuruluşlarında gerek sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerini, itibari değerinde bir bedelle satmaları halinde elde edilen, hisse senetlerinin itibari değerleri toplamı ile satış bedelleri toplamı arasındaki farkları ifade eden bir terimdir.³³

Emisyon primleri, pay sahiplerinin aldığı ve pay sahipleri arasındaki sermaye eşitliğini sağlamaya yönelik primlerdir. Bu primler de işletmeye ilave edilen bir değerdir.

1.3.2.1.3. Özkaynağın Karşılaştırılması Yaklaşımıyla Kârın Tespitine İlişkin Örnek Uygulama

Aşağıda hisseleri borsada işlem gören bir şirketin karşılaştırılmalı bilançosu verilmiştir. Verilen bu bilanço net değer esasına göre düzenlendiğinden açıklanan bilgiler burada fiilen uygulanmaktadır. Örneğin, karşılıkların, amortismanların ilgili hesabın hemen altında (-) işaretiyle düşülerek net değerinin yazılması gibi. Böylece yapmamız gereken işletmeye ilave edilen ve işletmeden çekilen değerler dikkate alınarak bulunan özkaynaklar farkına ilave etmek veya çıkarmaktır. Örneğimizde rakamlar karışıklık yaratmaması için küçültülmüştür.

³³ ERİMEZ, Rüştü, a.g.e., s.214.

X A.Ş.'nin 31.12.2000 ve 31.12.2001 Tarihli Bilançoları

(TL)

AKTİF I-DÖNEN VARLIKLAR	31.12.2000 ÖNCEKİ DÖNEM			31.12.2001 CARİ DÖNEM		
			27.395.665			36.766.228
A. Hazır Değerler		16.588.472			23.911.612	
1. Kasa	407.314			459.150		
2. Bankalar	10.962.645			23.443.217		
3. Diğer Hazır Değerler	5.218.513			9.245		
B. Menkul Kıymetler		5.531.179			750.089	
1. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	5.531.179			750.089		
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar		656.079			700.304	
1. Alıcılar	631.086			803.141		
2. Alacak Senetleri	25.102			15.215		
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	0			11.946		
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	43.277			4.789		
5. Alacak Senetleri Reesk. (-)	-109			-1.119		
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	-43.277			-133.668		
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar		13.326			49.880	
1. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	13.326			49.880		
E. Stoklar		4.086.239			8.489.086	
1. Emtia	3.814.123			8.147.838		
2. Diğer Stoklar	65.144			145.937		
3. Verilen Sipariş Avansları	206.972			195.311		
F. Diğer Dönen Varlıklar		520.370			2.865.257	
II. DURAN VARLIKLAR			21.370.944			37.298.804
A. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar		58			383	
1. Verilen Depozito ve Teminatlar	58			383		
D. Maddi Duran Varlıklar		21.026.590			36.269.581	
1. Arazi ve Arsalar	7.932.659			3.624.320		
2. Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri	373.979			594.034		
3. Binalar	9.138.836			26.662.180		
4. Makine, Tesis ve Cihazlar	2.483.319			6.242.195		

5. Taşıt Araç ve Gereçleri	282.244			447.468	
6. Döşeme ve Demirbaşlar	3.917.510			9.819.606	
8. Birikmiş Amortismanlar (-)	-4.822.990			-11.145.223	
9. Yapılmakta Olan Yatırımlar	1.704.155			0	
10. Verilen Sipariş Avansları	16.878			25.001	
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar		329.470			1.011.000
1. Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri	76.115			51.387	
2. Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	253.355			959.613	
F. Diğer Duran Varlıklar		14.826			17.840
AKTİF TOPLAMI			48.766.609		74.065.032

PASİF	31.12.2000 ÖNCEKİ DÖNEM			31.12.2001 CARİ DÖNEM		
	I. KISA VADELİ BORÇLAR			20.620.765		
A. Finansal Borçlar		4.387.526			178.013	
1. Banka Kredileri	4.387.526			178.013		
B. Ticari Borçlar		14.107.150			26.343.425	
1. Satıcılar	13.355.463			26.360.618		
2. Borç Senetleri	771.247					
3. Borç Reesk (-)	-19.560			-17.193		
C. Diğer Kısa Vadeli Borçlar		1.016.530			1.064.862	
1. Ortaklara Borç.	18.668			24.088		
2. Ödenecek Giderler	228.634			625.028		
3. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	709.457			363.062		
4. Kısa Vadeli Diğer Borçlar	59.771			52.684		
D. Alman Sipariş Avansları		17.195			791.971	
E. Borç ve Gider Karşılıkları		1.092.364			4.276.101	
1. Vergi Karşılık	1.092.364			4.276.101		
II. UZUN VADELİ BORÇLAR			694.392			1.257.786
B. Ticari Borçlar		133.891			296.611	
1. Alman Depozito ve Teminatlar	133.891			296.611		
C. Diğer Uzun Vadeli Borçlar		34.630			20.785	
1. Uzun Vadeli Diğer Borçlar	34.630			20.785		
E. Borç ve Gider Karşılıkları		525.871			940.390	
1. Kıdem Tazminatı Karşılığı	525.871			940.390		
III. ÖZ SERMAYE			27.451.452			40.152.874
A. Sermaye		9.085.126			9.085.126	
C. Emisyon Primi		10.584.773			10.563.316	
D. Yeniden Değerleme Değer Artışı		4.208.604			10.582.286	
1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı	4.208.604			10.582.286		
E. Yedekler		2.055.593			2.612.542	
1. Yasal Yedekler	392.223			524.329		
2. Olağanüstü Yedek	1.663.370			2.088.213		
F. Dönem Net Kârı		1.517.356			7.309.604	
PASİF TOPLAMI			48.766.609			74.065.032

Ek Bilgi:

1- İşletme 2000 yılında 895.397.-TL temettü dağıtılmıştır.

Yukarıda verilen bilançolara göre dönem başı ve dönem sonu özkaynaklar:

Dönemsonu Özkaynak		40.152.874.- TL
Net Aktif Toplamı	74.065.032.- TL	
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	(32.654.372.- TL)	
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	(1.257.786.- TL)	

Görüleceği gibi net değer esasına göre düzenlenen bilançoda özkaynaklar toplamı 40.152.874.- TL'dir

Dönembası Özkaynak		27.451.452.- TL
Net Aktif Toplamı	48.766.609.- TL	
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	(20.620.765.- TL)	
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	(694.392.- TL)	

Yukarıdaki karşılaştırmalı bilançoda önceki dönem bilançosunun pasif toplamındaki özkaynak toplamı 27.451.452.- TL'dir.

Özkaynaklar bulunduktan sonra ikisi arasındaki fark alınır ve işletmeden çekilen değerlerin ilave edilmesi ve işletmeye ilave edilen değerlerin ise çıkarılması sonucunda dönem kârına ulaşılmış olacaktır.

Özkaynaklar Farkı		12.701.422.- TL
Dönemsonu Özkaynak	40.152.874.- TL	
Dönembası Özkaynak	(27.451.452.- TL)	
İşletmeye İlave Değerler		(10.563.316.-TL)
Emisyon Primi	(10.563.316.-TL)	
İşletmeden Çekilen Değerler		5.171.498.- TL
Temettü	895.397.- TL	
Ödenen Vergiler	4.276.101.- TL	
Dönem Net Kârı		7.309.604.- TL

Ek bilgiler ve tablolardan anlaşıldığı gibi şirket 10.563.316 TL emisyon primine sahip olduğu için bu işletmeye ilave olunan bir değerdir. Ayrıca İşletme bu dönemde 895.397.- TL temettü dağıttığı ve 4.276.101.- TL vergi ödemiştir. Bunlarda şirketten çekilen değerler olarak 5.171.498.- TL'dir. Yapılan bu hesaplamalar sonunda şirket 7.309.604.- TL kâra ulaşmıştır.

1.3.2.2. Hasılat ve Giderlerin Karşılaştırılması Yaklaşımı

Hasılat ve giderlerin karşılaştırılması yaklaşımına göre kâr ise, bir hesap dönemi içinde elde edilen hasılat ve giderler arasındaki müspet farktır. Elde edilen hasılat tahsil olunan paralarla tahakkuk eden alacakları; giderler ise, ödenen ve borçlanılan tutarla ifade eder. Mal alım satımı ile uğraşanlarda ticari kazancın bulunması için hesap dönemi sonundaki mal mevcudunun değeri gelirlere, dönem başındaki mal mevcudunun değeri ise giderlere kaydedilir.

Bu yaklaşıma göre, dönem kârı, oluşan hasılatın sağlanabilmesi için gerçekleşen giderlerin karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan fazlalık olarak kabul edilir.³⁴ Bu açıklamayı şu şekilde formüle edebiliriz:

$$\text{Kâr} = \text{Hasılat} - \text{Giderler}$$

Gelir Vergisi Kanunu'nun bazı maddelerinde de kârın ölçümünde hasılat ve giderlerin karşılaştırılması yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. GVK'nun 39. maddesine göre işletme hesabı esasına göre ticarî kazanç, bir hesap dönemi içinde elde edilen hasılat ile giderler arasındaki müsbet farktır³⁵.

Ülkemizde uygulamada en çok uygulanan yöntem hasılat ve giderlerin karşılaştırılması yaklaşımıdır. Özkaynakların karşılaştırılması yaklaşımı uygulamada pek rastlanmamaktadır.

1.3.2.2.1. Hasılat ve Hasılat Türleri

Hasılat, genellikle bir varlık veya hizmet satışının tamamladığı veya faiz, kira vb.'nin kazanıldığı anda gerçekleşen, hak edilen tutardır.

³⁴ BEKTÖRE , Sabri, AYDIN, Davut, BENLİGİRAY, Yılmaz, ERDOĞAN, Nurten, *Muhasebe Uygulamaları*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:891, Eskişehir 1995, s.14.

³⁵ BEKTÖRE , Sabri, AYDIN, Davut, BENLİGİRAY, Yılmaz, ERDOĞAN, Nurten, a.g.e., s.15.

Gerçekleşen hasılat ve bu hasılatı elde etmek için oluşan giderler gelir tablosunda yer almaktadır. Bu yaklaşıma göre, bilançonun aktifinde yer alan varlıklar gelecekte gider haline dönüşecek olan maliyetler (aktifler) olarak görülür. Dolayısıyla bu yaklaşımda; gelir tablosu bilançoya nazaran üstünlük gösterir.

Hasılat iki ana grupta toplanır:

- Ana faaliyet konusundan doğan hasılat gelirleri,
- Ana faaliyet dışında kalan işlemlerden doğan gelirler.

Faaliyet gelirleri, işletmenin esas faaliyetleri çerçevesinde satılan mal, ya da hizmetler karşılığında alınan, ya da tahakkuk ettirilen toplam değerleri kapsar. Satılan mal ve hizmetlerle ilgili sübvansiyonlar, satış tarihindeki vade farkları, ihracatla ilgili kur farkları, vergi iadeleri bu grup içinde gösterilir. Net satış hasılatına ulaşabilmek için satıştan iadeler, satış iskontoları ve diğer indirimler indirilir.

Günümüzde işletmelerin tamamına yakını esas faaliyetlerden elde ettiği hasılatın yanında mutlaka bir başka gelir ve kâr elde etmektedirler. Dolayısıyla bazı gelir unsurlarının elde edilmesi tüm işletmeler için olağan bir durum haline gelmiştir. Ancak bunlar olağan faaliyetler olup esas faaliyetlerini oluşturmamaktadır³⁶.

Buna göre diğer faaliyetlerden gelir ve kârlar; işletmenin esas faaliyeti dışındaki iştiraklerden ve bağlı ortaklıklardan elde ettiği temettü gelirleri ile faiz ve diğer temettü gelirleri ve faizleri, kambiyo kârları, kira gelirleri, menkul kıymet satış kârlarından oluşmaktadır.

Olağandışı gelir ve kârlar ise, işletmenin olağan faaliyetlerinden bağımsız olan ve bu nedenle arızî nitelik taşıyan duran varlıkların satışlarından elde edilen kârlar ile olağandışı olay ve gelişmeler nedeniyle ortaya çıkan gelir ve kârların oluşturduğu gelir grubudur³⁷.

³⁶ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem, PEKDEMİR, Recep, TÜRKER, Masum, ARSLAN, Erdoğan, *Tekdüzen Hesap Planı Açıklamaları ve Mali Tablolar*, TÜRMÖB Yayınları, Ankara 1996, s.78.

³⁷ KİSHALI, Yunus, *Tek Düzen Hesap Sistemi ve Çözümlü Muhasebe Problemleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul 1998, s.177.

1.3.2.2.2. Giderler ve Gider Türleri

Giderler belirli bir dönemin hasılatın elde edilmesi yolunda kullanılmış, tüketilmiş maliyetlerdir. Diğer bir ifadeyle gider, ekonomik bir yarar sağlamak amacıyla, bir harcamanın yapılması yada bir varlık yada hizmetin tüketilmesidir. İşletmelerin amacı kâr elde etmek olduğuna göre, yapılan giderlerin kâr elde etmek amacıyla yapıldığı sonucuna varılır. Eğer gider bu amaç dışında çıkmış ise bu gider değil zarar olarak adlandırılır³⁸.

Giderler şu ana gruplar içinde toplanır;

- Satışların Maliyeti,
- Faaliyet Giderleri,
- Faaliyet Dışı Giderler,
- Finansman Gideri,

Faaliyet giderleri, pazarlama, satış ve dağıtım giderleri, genel yönetim gideri ve araştırma ve geliştirme giderlerinden oluşmaktadır. Faaliyet dışı giderler ise diğer faaliyetlerden oluşan gider ve zararlar ile olağandışı gider ve zararlardan meydana gelmektedir. Finansman giderleri, kısa vadeli ve uzun vadeli borçlanma giderleri olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Aşağıda gider türleri kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

1.3.2.2.2.1. Satışların Maliyeti

İşletmenin stok hareketleri ile satılan mamul, yarı mamul , ilk madde ve malzeme ile ticari mal (emtia) gibi maddelerin ve satılan hizmetlerin maliyetini kapsar. Diğer bir deyişle, dönem içinde alıcılara satılan ya da devredilen mal ve hizmetlerin üretimi, ya da satın alınması için yapılan tüm giderleri içerir³⁹.

³⁸ ŞENER, Recep, *Maliyet Unsurları Muhasebesi*, Gazi Yayınları, Muğla 1992, s.28.

³⁹ AKDOĞAN, Nalan, SEVİLENGÜL, Orhan, *Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması*, 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 1999, s.494.

1.3.2.2.2. Faaliyet Giderleri

Faaliyet giderleri, işletmenin belirli bir dönemdeki esas faaliyet konusu ile ilgili olarak ortaya çıkan ve üretim (dolayısıyla satışların) maliyetlerine yüklenmeyen mal ve hizmet tüketimlerini oluşturur⁴⁰.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde, işletmenin esas faaliyeti ile ilgili bulunan ve üretim maliyetlerine yüklenmeyen araştırma ve geliştirme giderleri, pazarlama, satış ve dağıtım giderleri ve genel yönetim giderleri işletmenin faaliyet giderlerini oluşturduğu belirtilmiştir.

Buna göre, faaliyet giderlerinin unsurları, işletmenin esas faaliyeti ile ilgili giderler ve üretim maliyetine yüklenmeyen mal ve hizmet tüketimlerinden oluşmaktadır.

1.3.2.2.2.1. Araştırma ve Geliştirme Giderleri

Günümüzde modern endüstri organizasyonlarında, araştırma ve geliştirme giderleri bir zorunluluk halini almıştır. Çünkü, meydana gelen teknolojik gelişmeler işletmenin sık sık değişiklikler yapılmasını gerektirmektedir. Yeni mamul türlerinin veya mevcut mamullerin geliştirilmesi amacıyla yapılan araştırma giderleri ile mevcut yöntem ve işlemlerin geliştirilmesi ve buna benzer nedenlerle yapılan giderler, araştırma ve geliştirme giderleri arasında yer almaktadır.

Genellikle üretim işletmelerinde yapılan araştırma ve geliştirme giderlerinin, her yıl tekrarlanmaları ve projelerin sağlamış olduğu yararların ölçülememesi veya yararlı olacağı dönemin kesinlikle saptanamaması nedenleriyle faaliyet giderleri olarak kabul edilmesi ve doğdukları an gider olarak kaydedilmesi uygun görülmektedir.

Ancak, tek bir projenin yararlı sonuçları hakkında kesin bilgiler elde edilmesi (ihtira beratı, marka gibi), hallerinde araştırma ve geliştirme giderlerini faaliyet giderleri yerine, duruma göre maddi olmayan duran varlıklara veya özel tükenmeye tabî varlıklara alınması gerekli olacaktır. Bu giderlerin aktifleştirilmeleri durumunda,

⁴⁰ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem, PEKDEMİR, Recep, TÜRKER, Masum, ARSLAN, Erdoğan, a.g.e., s.75.

döneme isabet eden itfa payları araştırma ve geliştirme giderleri hesabında yer alacaktır⁴¹.

1.3.2.2.2.2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri

Pazarlama, satış ve dağıtım giderleri, bir işletmenin mamul ve hizmetlerinin pazarlanması, satış ve dağıtım faaliyetleri için yapılan işlemlere ilişkin giderlerdir. Başka bir deyişle, malın üretilip veya satın alınıp depoya girdiği andan tüketicilere ulaştırılıp paraya çevrilinceye kadar geçen zaman süresi içerisinde yapılan işlemlere ilişkin endirekt malzeme, endirekt işçilik, memur ücret ve giderleri, dışarıdan sağlanan fayda ve hizmetler, çeşitli giderler, vergi resim ve harçlar, amortismanlar ve tükenme paylarıdır⁴².

Söz konusu işlemler, pazarlama yönetimi, pazarlama araştırması, mamullerin piyasa gereksinmelerine göre idaresi, acenteler aracılığıyla satış, reklam işleri, satışların geliştirilmesi, mamullerin toplanması ve tüketicilere teslimidir⁴³.

1.3.2.2.2.3. Genel Yönetim Giderleri

Bir işletmenin yönetiminde gerekli olan fakat ne üretim, ne de satış ve dağıtım giderleri ile doğrudan doğruya ilgisi olmayan endirekt malzeme, endirekt işçilik, memur ücret ve giderleri, dışarıdan sağlanan fayda ve hizmetler, vergi resim ve harçlar, çeşitli giderler, amortismanlar ve tükenme payları giderleridir⁴⁴.

Söz konusu giderler işletmenin yönetim işlevi ile ilgili olarak ortaya çıkan yönetim gider yerlerine ait giderlerdir.

1.3.2.2.3. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar

Diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar, işletmenin esas faaliyeti dışında kalan, komisyon giderleri, karşılık giderleri, menkul kıymet satış zararları, kambiyo zararları, reeskont faiz giderleri ve kira giderlerinden oluşmaktadır⁴⁵.

⁴¹ AKDOĞAN, Nalan, TENKER, Nejat, *Finansal tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, Lebib Yalçın Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1997, s.162,163

⁴² ÖZER, Mevlüt, *Mali Tablolar ve Finansal Analiz*, Özkan Matbacılık, I. Cilt, II. baskı, Ankara 1997, s.340.

⁴³ AKDOĞAN, Nalan, TENKER, Nejat, a.g.e., s.163.

⁴⁴ GÜCENME, Ümit, *Genel Muhasebe*, Marmara Kitabevi, Bursa 2000, s.358.

⁴⁵ KIZIL, Ahmet, *Tek Düzen Muhasebe Sistemi*, Der Yayınları, İstanbul 1994, s.174.

Bunlardan reeskont faiz giderleri, işletmenin diğer olağan faaliyetleri ile ilgili senetli alacaklarına ait reeskont giderlerinin izlendiği hesaptır. Komisyon giderleri, işletmenin diğer olağan faaliyetleri ile ilgili olarak acente, temsilci ve benzeri işletmelere ödediği komisyon giderlerini kapsar. Karşılık giderleri, aktifle ilgili olarak ayrılan karşılık giderlerini ifade eder. Menkul kıymet satış zararları, menkul kıymetler satıldığında satış değeri ile maliyet değeri arasındaki olumsuz farkın izlenmesi için kullanılır. Kambiyo zararları, kambiyo işlemlerinden doğan zararları ifade eder. Bu hesaplar kapsamına girmeyen diğer olağan faaliyetlerle ilgili gider ve zararlar diğer olağan gider ve zararlar hesabında izlenir⁴⁶.

1.3.2.2.4. Olağanüstü Gider ve Zararlar

İşletmenin olağan faaliyetlerinden bağımsız olan ve bu nedenle sık sık ve düzenli olarak ortaya çıkması beklenmeyen işlem ve olaylardan kaynaklanan gider ve zararlardır. Genellikle, çalışmayan kısım gider ve zararları, önceki dönem gider ve zararları ve diğer olağanüstü gider ve zararlardan oluşur⁴⁷.

1.3.2.2.5. Finansman Giderleri

Finansman giderlerinin, önemi nedeniyle, gelir tablosunda diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar içinde gösterilmeyip, ayrı bir başlık olarak gösterilmesi, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile uygun bulunmuştur. İşletmenin borçlandığı tutarlarla ilgili olarak katlanılan ve varlıkların maliyetine eklenmemiş bulunan faiz, kredi komisyonları, kur farkları vb. giderler bu grupta gösterilir⁴⁸.

Bunlardan bir yıla kadar vadeli olan borçlanmalarla ilgili olarak yüklenenler, kısa vadeli borçlanma giderleri, bir yılı aşan vadeli borçlanmalarla ilgili olanlar ise uzun vadeli borçlanma giderleri olarak gruplandırılırlar.

1.3.2.2.3. Hasılat ve Gider Karşılaştırılması Yaklaşımıyla Kârın Tespitine İlişkin Örnek Uygulama

Aşağıda hisseleri borsada işlem gören bir şirketin net kârı hasılat ve gider karşılaştırma yaklaşımıyla bulunmuştur. Bu yaklaşımda, şirketin toplam gelirleri ile

⁴⁶ GÜCENME, Ümit, a.g.e., s.358.

⁴⁷ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem, PEKDEMİR, Recep, TÜRKER, Masum, ARSLAN, Erdoğan, a.g.e., s.84.

⁴⁸ AKDOĞAN, Nalan, TENKER, Nejat, a.g.e., s.167.

toplam giderleri arasındaki olumlu fark şirketin "Dönem Kârı"dır. Şirketin dönem kârı üzerinden ödeyeceği vergi ve yasal yükümlülükler tutarı dönem kârından düşülerek "Dönem Net Kârı" na ulaşılmış olur.

	31.12.2001		
	CARİ DÖNEM		
A. Brüt Satışlar		146.280.396	
1. Yurtiçi Satışlar	140.379.422		
2. Diğer Satışlar	5.900.974		
B. Satışlardan İndirimler (-)		-288.237	
1. Satıştan İadeler	-277.299		
2. Satış İskontoları	-10.938		
C. Net Satışlar		145.992.159	
D. Satışların Maliyeti		- 118.121.521	
BRÜT SATIŞ KÂRI			27.870.638
E. Faaliyet Giderleri		-25.441.476	
1. Paz. Sat. ve Dağıtım Gideri	-5.472.544		
2. Genel Yönetim Gideri	-19.968.932		
ESAS FAALİYET KÂRI			2.429.162
F. Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Kâr.		13.778.080	
1. Faiz ve Temettü Gelirleri	4.137.052		
2. Faaliyetle İlgili Diğer Gelir ve Kâr.	9.641.028		
G. Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zar		-540.816	
H. Finansman Giderleri	-4.239.785	-4.239.785	
1. KV Borçlanma Gideri			
FAALİYET KÂRI			11.426.641
I. Olağanüstü Gelir ve Kârlar	135.163	312.800	
1. Konusu Kalmayan Karşılıklar	12.704		
2. Önceki Dönem Gelir ve Kârları	164.933		
3. Diğer Olağanüstü Gelir ve Kârları	-86.377	-153.736	
J. Olağanüstü Gider ve Zararlar	-67.359		
1. Önceki Dönem Gider ve Zararları			
2. Diğer olağanüstü Gider ve Zararlar		-4.276.101	
DÖNEM KÂRI			11.585.705
K. Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler			
NET DÖNEM KÂRI			7.309.604

Yukarıdaki verilerden yola çıkarak şirketin gelirleri satışlar, diğer faaliyetlerden gelirler ve olağanüstü gelir ve kârlardan oluşmakta ve bunların toplamı da aşağıda görüldüğü gibi 160.371.276.- TL'dir.

Satışlar	146.280.396.- TL	
Diğer Faaliyetlerden Gelirler	13.778.080.- TL	
Olağanüstü Gelir ve Kârlar	312.800.- TL	
TOPLAM GELİRLER		160.371.276.- TL

Şirketin toplam giderlerini de satış indirimlerinden, satışların maliyetlerinden, faaliyet giderlerinden, diğer faaliyetlerden gider ve zararlardan, finansman giderlerinden ve olağanüstü giderlerden oluşmakta ve bunların toplamı da aşağıda görüldüğü gibi 148.785.571.- TL'dir.

Satış İndirimleri	288.237.- TL	
Satışların Maliyeti	118.121.521.- TL	
Faaliyet Giderleri	25.441.476.- TL	
Diğer faaliyetlerden Gider ve Zararlar	540.816.- TL	
Finansman Gideri	4.239.785.- TL	
Olağanüstü Gider ve Zararlar	153.736.- TL	
TOPLAM GİDERLER		148.785.571.- TL

Bulmuş olduğumuz toplam gelirleri ve toplam giderleri birbirinden çıkardığımızda dönem kârına ulaşılmış olur.

Toplam Gelirler	160.371.276.- TL	
Toplam Giderler	(148.785571.- TL)	
DÖNEM KÂRI		11.585705.- TL

Dönem kârı üzerinden işletmenin ödeyeceği vergi ve diğer yasal yükümlülükler hesaplanır ve dönem kârından çıkartılarak dönem net kârına ulaşılmış olur.

Dönem Kârı	11.585.705.- TL	
Ödenecek Vergi ve Yas. Yük.	(4.276.101.- TL)	
DÖNEM NET KÂRI		7.309.604.- TL

1.4. İŞLETMELERDE KÂR DAĞITIM POLİTİKALARI

Kâr dağıtım politikası, işletmelerin elde ettiği net kârın ortaklar arasında ve dağıtılmamış kârlar arasında dağılımını belirleyen bir politikadır.⁴⁹

Nakit kâr payı ödemeleri, firma bünyesinde alıkonacak kâr tutarını azalttığından, kâr dağıtım politikası, firma için finansman politikasının ayrılmaz bir parçasıdır. Bazı yazarlar, kâr dağıtım politikasını bir ayrıntı olarak görürler, Bu yazarlara göre soruna şirket açısından bakıldığında, kâr dağıtımını her ne kadar şirket bünyesinde bırakılacak kâr tutarını azaltmakta ise de, şirket, sermaye artışı yoluyla gerekli fonları sağlayarak, kâr dağıtımının doğurduğu fon azalışlarını giderebilir. Fakat kâr dağıtımını, şirkette daha az kâr alıkonulmasına ve dolayısıyla büyüme hızının yavaşlamasına yol açar. Firmalar sermaye artışı yoluyla kaynak sağlama olanağına sahip olsalar bile, ortaklar ödeyecekleri gelir vergisi ve sermaye artışının getireceği giderler nedeniyle, şirket kârının dağıtılmayarak şirket bünyesinde bırakılmasını yeğleyebilirler. Diğer taraftan bazı ortaklar kâr payı dağıtımını, kârın ortaklık bünyesinde bırakılmasına kıyasla daha güvenilir bulabilirler⁵⁰

Şirketlerin uyguladıkları kâr dağıtım politikalarından başlıcaları, istikrarlı gelişme gösteren kâr dağıtımını, her yıl sabit miktarda kâr dağıtımını, sabit kâr payı ödeme oranı, düzenli sabit bir kâr payı ve eklemelerdir.

⁴⁹ BÜKER, Semih – AŞIKOĞLU, Rıza, *Finansal Yönetim*, Eskişehir, 1993, s.352.

⁵⁰ AKGÜÇ, Öztin, *Finansal Yönetim*, Yedinci Baskı, İstanbul 1998, s.778.

1.4.1. Sabit Miktarda Kâr Payı Dağıtılması

Sabit miktarda kâr payı dağıtma politikası, kâr payının yıllar itibari ile aynı miktarda korunmasını amaçlayan bir politikadır. Elde edilen kârın bir önceki yıla göre yüksek veya düşük olmasına rağmen ortaklara her yıl aynı tutarda kâr payı dağıtılmaktadır.

Sabit miktarda kararlı bir kâr payı dağıtım politikasını benimseyen işletmenin ortakları, bu politikayı daha güvenilir bulmakta ve böyle bir uygulamayı benimseyen işletmelerin hisse senetlerinin piyasa fiyatı istikrar kazanmaktadır. Özellikle yatırımlarından sağladıkları gelire önem veren yatırımcılar, sabit miktarda kâr payı dağıtan işletmeleri diğerlerine tercih etmektedirler. Sabit miktarda kâr payı dağıtım politikası uygulayan işletmelerden gelecek dönemlerde sağlanacak kâr payları önceden saptanabildiğinden, bu tür işletmelerin hisse senetleri özellikle kurumsal yatırımcılar tarafından tercih edilmektedir⁵¹.

1.4.2. Sabit Kâr Payı Ödeme Oranı

Az sayıda da olsa bazı şirketler, sabit “Dağıtılan Kâr Payı/Net Kâr” oranı uygulamaktadır. Böyle bir politika şirketin kârındaki dalgalanmaya koşut olarak dağıtılan kâr payında da dalgalanmaya yol açmaktadır. En katı şekliyle böyle bir politika, elde edilen kârın belli bir yüzdesinin şirkete, belli bir yüzdesinin ortaklara dağıtılması şeklinde ifade edilebilir.

1.4.3. İstikrarlı Gelişme Gösteren Kâr Dağıtım Politikası

Şirketler, sabit bir kâr payı ödeme oranı hedefi saptayarak, bu hedef oranı her yıl katı bir şekilde uygulamak yerine, çoğu zaman yıllık net kârlarının gösterdiği dalgalanmalara göre, “Dağıtılan Kâr Payı/Net Kâr” oranını ortaklara istikrarlı kâr payı sağlayacak şekilde değiştirmektedirler. Şirketlerin daha çok, istikrarlı ve uzun vadede gittikçe artma eğilimi gösteren bir kâr payı dağıtım politikasını benimsedikleri görülmektedirler.

İstikrarlı kâr dağıtım politikası, sabit ve güvenli gelir getiren menkul değerlere yatırım yapmayı yeğleyen hayat sigorta şirketleri, emekli sandıkları ve benzer

⁵¹ BAYAR, Doğan, BÜKER, Semih, *Finansal Yönetim*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:875, Eskişehir 1999, s.237.

finansman kurumları açısından da pay senetlerini çekici hale getirmekte pay senetlerinin pazarını genişletmektedir. İstikrarlı ve düzenli bir artış gösteren kâr payı dağıtmak için şirketlerin almış oldukları önlemlerin başlıcaları şunlardır⁵²;

-Kârları arttığı sürece, kâr payı oranını aşamalı bir şekilde basamak basamak yükseltmek, artan kârın tümünü derhal dağıtmak,

-Kâr artışı süreklilik kazanmadan, cari kâr payı dağıtım oranını yükseltmemek,

-Kârlarda uzun süre devam eden önemli düşüşler olmadan kâr payı oranını değiştirmemektir.

1.4.4. Düzenli Sabit Kâr Payı ve Eklmeler

Düzenli ve sabit oranda kâr payı dağıtma politikalarına alternatif kâr payı politikası, sabit tutarda kâr payı yanında, ilave olarak kâr payı dağıtma politikasıdır. Sabit tutarda kâr payı dağıtma politikası, kârlılıkla kâr payı dağıtımını bağımsız hale getirmektedir. Bu nedenle, yatırımcıların, şirketlerin pay senetlerine talepleri azalmaktadır. Bunun için, bazı işletmeler, sabit kâr payı dağıtımını yanında, şartlara göre ilave kâr payı dağıtma yoluna gitmektedirler. Söz konusu politika daha çok Batı Avrupa ve ABD’de uygulanmaktadır⁵³.

1.5. İŞLETMELERDE KÂR DAĞITIM POLİTİKALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kâr payı dağıtım politikasını etkileyen birçok faktör vardır. Bunların bazıları kanunlar (Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu) ve şirket sözleşmeleri gibi uyulması zorunlu olanlardır. Bunların yanında ekonomik, politik ve sosyal koşullara göre değişik öneme sahip faktörler de söz konusu olabilmektedir.

1.5.1. Yasalar ve Şirket Sözleşmelerinde Yer Alan Hükümler

Yasalarda ve şirket sözleşmelerinde kâr dağıtım kararını alma yetkisi şirket genel kuruluna verilmiştir. Genel kurul, kâr dağıtım kararını verirken öncelikle kanun hükümlerini dikkate alır, daha sonra şirket sözleşmesindeki hükümleri uygular.

⁵² AKGÜÇ, Öztin, a.g.e., s.790.

⁵³ CEYLAN, Ali, *İşletmelerde Finansal Yönetim*, Bursa 1998, Ekin Kitabevi, 5. Baskı, s.7-8.

Kâr dağıtımını ile ilgili yasal düzenlemeler Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu'nda yer almaktadır. Sermaye Piyasası Kanunu sadece halka açık şirketler hakkında düzenlemeleri içermektedir.

İlgili mevzuata göre kâr payları net kâr ve bu amaç için ayrılmış yedek akçeler üzerinden dağıtılabilir. Türk Ticaret Kanunu'nda, kâr dağıtımında üç ilke benimsenmiştir. Bunlar; net kâr ilkesi, esas sermayenin korunması ilkesi ve şirketin borçlarını ödeme gücüne sahip olma ilkesidir.

Net kâr ilkesine göre kâr payı ancak cari yıl net kârından ve bu amaç için ayrılmış dağıtılmayan önceki yıl kârlarından ödenebilir. Esas sermayenin korunması ilkesine göre ise, kâr elde etmedikçe veya geçmiş yıllardan ayrılan yedek akçeler olmadıkça çeşitli isimler altında kâr dağıtımını yapılamayacağıdır. Şirketin borçlarını ödeme gücüne sahip olma ilkesine göre, borç tutarı net aktifinden daha yüksek olan şirketin kâr dağıtımını yapmayacağıdır. Son ilke ile şirketten alacaklıların haklarının korunması amaçlanmaktadır. Anonim şirketlerde Sermaye Piyasası Kanunu'na göre geçmiş yıllar zararlarını kapatmadan, kanuni yedek akçe ayırmadan kâr payı dağıtamaz⁵⁴

1.5.2. İşletmenin Nakit Durumu

İşletmenin kâr payı ödemelerini gerçekleştirebilmesi için yeterli bir nakit düzeyine sahip olması gerekmektedir. Yüksek oranda gelir sağlansa dahi işletmenin yeterli düzeyde bir nakde sahip değilse kâr payı dağıtımını gerçekleştiremeyebilir. Bazen yeterli nakit olmasına rağmen gelecek dönemlerde ortaya çıkacak nakit ihtiyacının önemli miktarlarda olması kâr dağıtımını engelleyebilir⁵⁵.

Özetle, kâr payı dağıtım kararı sadece elde edilen kârın miktarıyla değil, aynı zamanda kâr payı ödemelerini gerçekleştirecek düzeyde bir nakit miktarının varlığıyla da ilgilidir.

1.5.3. Borç Ödenme Gereği

Şirketler borçlarını finansal yapıları gereği ödemek zorundadır. Bir şirket daha önceden almış olduğu borçlarını ödeme konusunda iki alternatifle karşı karşıyadır ya

⁵⁴ YÜKÇÜ, Süleyman ve Diğerleri, *Finansal Yönetim*, Vizyon Yayınları, İzmir 1999, s.1011.

⁵⁵ ÖZDEMİR, Muharrem, *Finansal Yönetim*, Gazi Kitabevi, Sakarya 1997, s.420.

yeni borç alarak eski borçlarını ödemek ya da faaliyet sonucu yaratmış olduğu fonları borç ödemedede kullanmaktır⁵⁶.

Kâr payı dağıtımını da işletmeden nakit çıkışını gerektirmesinden dolayı bu, işletmenin finansal yapısını bozabilir. Bu yüzden borç veren kuruluşlar kendilerini güvence altına almak için kâr dağıtım politikalarını etkilemek isterler. Bu da daha düşük oranda kâr payı dağıtarak işletmenin daha güçlü bir finansal yapıya kavuşmasıyla sağlanmış olur.

1.5.4. Sermaye Piyasasına Girme

İşletmeler sermaye piyasası araçları ile uzun süreli olarak ihtiyaçları olan fonları en uygun şartlarda elde edebilirler.

İstikrarlı bir büyüme sürecinde olan işletmeler kendine duyulan güvenden dolayı, diğer işletmelere oranla daha kolay fon bulabilirler. İşletmeler sermaye piyasası araçları ile fon sağlamayı hedefledikleri dönemlerde daha istikrarlı ve düzenli bir kâr dağıtım politikası uygularlar⁵⁷.

1.5.5. Kârlılığın Öngörülebilmesi ve İstikrar

Bir işletmenin kâr payı oranı, işletmenin gelecekte elde edeceği kâr oranını tahmin edebilme gücüne bağlıdır. Diğer yandan kârlardaki dalgalanma oranının yüksekliği de önemlidir. Eğer kârlılık oranında yıllar içerisinde önemli dalgalanmalar görülüyorsa; yönetim ilerideki ihtiyaçları için daha büyük miktarda bir kaynağı işletme içinde alıkoymayı tercih edebilir⁵⁸.

Gelecekteki kâr önceden öngörülebiliyor ve önemli dalgalanmalar beklenmiyor ise, işletme kârının daha büyük bölümü kâr payı olarak dağıtılabilir.

1.5.6. Enflasyon Oranı

Enflasyonist bir ortamda kâr payı dağıtım miktarı olumsuz yönde etkilenir. İşletme kullanılan sabit varlık yatırımları için yıpranma payı olarak yıllık amortisman ayırır. Varlıklar belirli bir kullanma süresi sonunda yenilenme ihtiyacı duyduğu zaman bu fonlar kullanılır. Ancak yüksek enflasyonun hüküm sürdüğü ülkelerde ayrılan amortismanlar söz konusu varlıkları yenileyebilecek boyutlara ulaşamazlar.

⁵⁶ AKGÜÇ, Öztin, a.g.e., S,784

⁵⁷ BÜKER, Semih – AŞIKOĞLU, Rıza , a.g.e., s.356.

⁵⁸ KEOWN, Scott ve Diğerleri, "Financial Management", Allyn and Baccon, Inc., Boston 1980, s.65.

Bu nedenle ayrı bir kaynak olarak yeniden değerlendirme fonu ve yenileme fonu ayrılması sonucu kârdan hisse sahiplerine ayrılacak kaynak azalır⁵⁹

1.5.7. Ortakların Vergilendirilmesi

Şirketlerin kâr dağıtım politikasını etkileyen faktörlerden biri de ortakların vergi durumudur.

Şirketlerin dağıttıkları kârlarla, bünyede bıraktıkları kârların farklı oranlarda vergilendirilmesi, şirket ortaklarının gelir vergisi açısından içinde buldukları gelir dilimleri dolayısıyla tabî oldukları vergi oranları, değer kazanmış pay senetlerinin satışından doğan sermaye kazançlarının vergilendirilip vergilendirilmemesi ve sermaye kazançlarına uygulanan vergi oranı, kâr dağıtımını etkiler⁶⁰

1.5.8. Kârlılık Oranı

Şirketin kârlılık oranı, kâr dağıtım politikası üzerinde etkili önemli bir değişkendir. Şirketin kaynak kullanımında sağlayacağı kâr oranı ortaklar açısından kâr payı almanın görece çekiciliğini etkiler. Eğer ortakların kâr paylarını alternatif yatırım alanlarında kullanımından sağlayacakları kâr oranından daha yüksek ise ve ortaklara kârın dağıtılmaması nedeniyle şirketin pay senetleri önemli ölçüde değer kazanacaksa ortaklar açısından kârın dağıtılmaması yeğlenebilir.⁶¹

1.5.9. Yeni Yatırımlar İçin Öngörülen Fon İhtiyacı

İşletmelerin artan rekabet ortamında kârlılıklarını sürdürebilmeleri için büyümeye ve gelişmeye ihtiyaçları vardır. Bunu yapabilmesi için de finansman kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Borçlanmanın uygun olmadığı, senetlerin ihraç edilmesinin zor olması ve borçlanmanın sınırlı olması durumunda, kârların dağıtılmaması zorunlu bir strateji olabilir⁶².

⁵⁹ YÜKÇÜ, Süleyman ve Diğerleri, a.g.e., s.1013.

⁶⁰ AKGÜÇ, Öztin, a.g.e, s.787.

⁶¹ Ball, Ben. C.tr, "The Mysterious Disappearance of Retained Earnings", *Harvard Business Review*, Temmuz Ağustos, 1987, s.56.

⁶² CEYLAN, Ali, a.g.e., s.194.

İKİNCİ BÖLÜM

KÂR DAĞITIMINI DÜZENLEYEN YASAL HÜKÜMLER VE KÂR DAĞITIM TABLOSU

2.1. SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KÂR DAĞITIMINI DÜZENLEYEN YASAL HÜKÜMLER

Sermaye şirketlerinde kârın ne şekilde dağıtılacağı ana sözleşmede belirtilmiştir. Ancak, kârın dağıtım şeklinin ana sözleşmede gösterilmesi zorunluluğu yoktur. Şirket sözleşmesinde pay sahipleri dışında kimselerle pay sahiplerine şirket kârından sağlanacak özel yararların gösterilmesi yeterlidir. Eğer ana sözleşmede kâr dağıtımıyla ilgili bir hüküm yoksa , bu durumda kârın dağıtımını TTK hükümleri doğrultusunda yapılacaktır⁶³.

Ana sözleşmede kârın dağıtım şekli kesin olarak belli edilmiş olsa bile genel kurul bu dağıtım şeklinde değişiklik yapma yetkisine sahiptir. Genel kurul dağıtım sırasında ana sözleşmede gösterilenlerden başka, faydalı olacağına inanırsa yedek akçe ayrılmasına da karar verebilir. Ancak kâr dağıtım kararının verilebilmesi için, usulüne uygun malî tablolara göre kâr sağlanmış olması ve bu amaçla ayrılmış yedek akçelerin bulunması gereklidir⁶⁴.

Kanun koyucu gelecekteki durumunu sağlamlaştırmak amacıyla genel kurula, dağıtılması öngörülen kazançtan bir miktarını yedek akçe olarak şirkette tutma yetkisini tanımıştır. Genel kurula, her ne kadar bu gibi yetkiler verilmişse de, bu yetkiler iyi niyet kurallarıyla sınırlı kalmaktadır⁶⁵.

Açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, kâr dağıtımında dikkate alınacak hükümler, şirketin ana sözleşmesi, TTK hükümleri ve halka açık anonim şirketler için SPK hükümleridir.

⁶³ ÇANKAYA, İslam, *Dönem Kârının Vergilendirmesi, Dağıtım ve Muhasebesi*, Meslek Yapıtları, Ankara 1998, s.421.

⁶⁴ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem ve Diğerleri, *Tekdüzen Hesap Planı Açıklamaları ve Mali Tablolar*, TÜRMOB Yayınları, Yayın No:7, Ankara 1993, s.278.

⁶⁵ KIZILOĞLU, Şükrü – EYÜPGİLLER, Saygın, *Şirketler Muhasebesi, Vergilendirilmesi, Hukuku ve Mevzuatı*, Yaklaşım Yayınları, Ankara 1995, s.1076.

2.1.1. Türk Ticaret Kanunu'nda Kâr Dağıtımını Düzenleyen Hükümler

Kâr dağıtımında, vergi mevzuatı hükümleri yanında sadece TTK hükümlerini göz önünde bulunduran şirketler, halka açık şirketler dışında kalan tüm şirketlerdir. Halka açık anonim ortaklıklarda (HAAO) Sermaye Piyasası mevzuatının öngördüğü esaslar dışında, vergi mevzuatı ve TTK hükümlerine de uymak zorundadırlar⁶⁶.

TTK'nda kâr dağıtım ilkeleri iki amacı gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Bunlardan birincisi, şirketin malî yapısını korumak; ikincisi ise, ortaklıkların kârdan pay almasını sağlamaktır⁶⁷.

2.1.1.1. Şirketin Mali Yapısını Koruyan Hükümler

TTK'nun 469. maddesinin birinci fıkrasında: "Kanuni ve ihtiyari yedek akçelerle kanun ve ana sözleşme hükmüne göre ayrılması gerekli diğer paralar safi kârdan ayrılmadıkça kâr payı dağıtılamaz" hükmü getirilmiştir.

Şirket bünyesinde bırakılan, kanun ve ana sözleşme gibi yazılı metinlerde yer alan kâr payı dilimlerini şu şekilde sıralayabiliriz.

- Birinci Kanuni yedek akçe (TTK. Md. 466/1),
- Ana sözleşmeyle ayrılan ihtiyari yedek akçeler (TTK. Md. 467),
- Ana sözleşmeyle ayrılan yedek akçe niteliğindeki fonlar (TTK. Md. 467),
- Ana sözleşmeyle ayrılan müstahdem ve memurlar için yardım akçesi (TTK. Md. 468).

TTK'nın 469. maddesinin birinci fıkrası, yukarıda sıralanan ayırımlar yapılmadan kâr payı dağıtılmayacağını hükme bağlamıştır. Dolayısıyla bu ilkeye bütün sermaye şirketleri uymakla yükümlü bulunmaktadır.

Yedek akçeler, yedek akçe niteliğinde fonlar ile müstahdem ve işçiler lehine yardım akçeleri için ayırım oranı getirilmemiştir. Birinci kanuni yedek akçenin safi ticari kâr üzerinden ayrılacağı ve, oranın yirmide bir (% 5) olacağı belirlendiği

⁶⁶ YALKIN, Yüksel Koç, a.g.e., s.286.

⁶⁷ KIZILOĞLU, Şükrü, "Anonim ve Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımı", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:4, Nisan 1993, s.33.

halde, diğer yedek akçeler, fonlar ve yardım akçeleri için bir ayırım oranı tespit edilmemiştir.

Şirket ana sözleşmelerine göre ayrılacak yedek akçeler daha çok sosyal bir nitelik taşımaktadırlar. Ancak bunlar şirket bünyesinde kaldıkları sürece malî bünyeyi kuvvetlendirici bir nitelik gösterirler.

Şirketin malî bünyesinin korunması ve kuvvetlendirilmesi ile ilgili TTK hükümleri dışında, bu konuda esnekliği sağlamak amacıyla genel kurula veya ortaklar kuruluna da yetki verildiği görülmektedir. Genel kurul bu yetkisini, dönem sonu kârından veya geçmiş yıl kârlarından, dağıtımını ana sözleşmeyle kendisine bırakılan kâr payları üzerinde kullanabilir. Ana sözleşmede kendi yetkisine bırakılan kâr payı diliminin dışına çıkarak dağıtılabılır kâra müdahale edebilir. Şirket genel kurulu bu müdahaleyi şirketin malî yapısının kuvvetlenmesi ve gelecekte ortaklarına sürekli kâr payının ödenebilmesi amacıyla yapmaktadır. Nitekim kanunda, genel kurulun, müdahale ettiği kâr payının kanun ve ana sözleşmede gösterilenlerden başka yedek akçe şeklinde ayırabileceğini veya kanun ve ana sözleşmedeki yedek akçelerin belirli oranlarını arttırmada kullanabileceğini kabul etmiştir. Bu yetkiye istinaden genel kurul uygun ve faydalı olduğu takdirde, şirketin devamlı çalışması veya iyi kâr payları dağıtımını için zorunlu ayırımlar dışındaki dağıtılabılır kâra da müdahale edebilir⁶⁸.

Ancak, şirketin malî bünyesinin kuvvetliliği ve sermayenin bütünlüğünün korunması için getirdiği hükümler bunlardan ibaret değildir. Özellikle TTK 'da bu konuda birden fazla hüküm bulunmaktadır:

- Pay sahiplerinin şirkete sermaye olarak verdiklerini geri isteyememeleri (TTK. Md. 405/2),

- Ana sermaye için faiz ödenmeyeceği, kâr payının ortaklara safi kârdan ve bu amaçla ayrılan yedek akçelerden dağıtabileceği (TTK. Md. 470),

- Gizli yedek akçe ayrılabilmesi (TTK. Md. 458),

⁶⁸ KIZILOĞLU, Şükrü – EYÜPGİLLER, Saygın, a.g.e., s.1078.

Varlıkların en fazla maliyet değerleri üzerinden bilançoya geçirilecekleri (TTK. Md. 460).

Ticaret Kanunu'nun 466. maddesinin 1, 2, 3 numaralı bent hükümlerinde I. Kanuni yedek akçeye eklenecek primli pay senedi ihraçlarından, pay senedi iptal kârlarından ve II. Kanuni yedek akçeden söz edilmektedir. Söz konusu kâr unsurları, aslında ortaklara ve üçüncü kişilere dağıtılması gereken kâr unsurları olduğu halde şirket bünyesinde sermayenin bir bölümü olarak bırakılan unsur niteliğini kazanmaktadırlar. Özellikle primli pay senedi ihraçları ve iptal kârları, doğrudan dönem sonu ve geçmiş yıl kârları üzerinden ayrılmaktadır. Bunlar, dağıtılmayarak yedek akçeye ilave edilmektedir. Bu kâr unsurlarının yedek akçeye ilavesi bir şirket organının yetkisine de bırakılmamıştır. Eğer bu kâr unsurları şirket bünyesinde ortaya çıkmışlarsa, yedek akçelere ilavesi TTK 'ya göre zorunlu olmaktadır⁶⁹.

2.1.1.2. Kâr Payı Dağıtımına İlişkin Hükümler

2.1.1.2.1. Birinci Temettü

Türk Ticaret Kanununa göre en az %5 olan ve ödenmiş sermaye üzerinden ayrılan I. temettü, sermayeye verilen faiz niteliğinde olduğu için ortaklara dağıtılması gerekir, kâr payı niteliğini taşımaktadır. I. temettü, ortakların kendi rızaları olmadıkça, genel kurulun üzerinde tasarrufta bulunamayacağı bir kâr payı niteliğindedir (TTK. Md. 469/2). Sermaye Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra, bu durum kesin bir sonuca ulaşmıştır.

I. temettünün bir özelliği kârdan ayrılan ortaklara dağıtılacak ilk kâr payı olmasıdır. Ayrıca kâr elde edilmesi durumunda, ortaklara I. temettünün mutlaka dağıtılması ilkesi de diğer bir özelliktir.

2.1.1.2.2. Kuruculara Kâr Payı Verilmesinde Kabul Edilen Şartlı Hükümler

Türk Ticaret Kanunu'nun 298 ve 402. maddelerinde, şartlı olarak kuruculara kârdan pay verileceği kabul edilmiştir. Bu şartın özelliği, kurucu kâr payının sırasının ve oranının belirlenmesidir.

⁶⁹ KIZILOĞLU, Şükrü – EYÜPGİLLER, Saygın, a.g.e., s.1079.

Kurucu kâr payı ve ilgili en önemli etkenler, kurucuların kârdan pay alabilmeleri için ana sözleşmede mutlaka hüküm bulunması, bu hükmün şirketin kuruluşu sırasında konulmuş olması, kurucu kâr paylarının I. temettüden sonra gelmesidir⁷⁰.

2.1.1.2.3. Yönetim Kurulu Üyelerinin Kâr Paylarına Hakim Olan Hükümler

Yönetim kurulu üyelerine kâr payı, ana sözleşmede hüküm olmasa dahi genel kurulun yetkisine bırakılan kâr marjı içinde ayrılabilir. TTK.'nın 472. maddesinde yönetim kurulu üyelerine verilecek kâr payının sırası ve üzerinden ayrılacağı kâr payı matrahı gösterilmiştir.

Kurucu payları gibi, dönem sonu dağıtılabilir kâr kavramı içinde yer alan yönetim organı kâr payları, şahsî bir hak niteliği taşımazlar. Bu nedenle istenildiği zaman ana sözleşme değiştirilerek yönetim organı kâr payları kaldırılabilir.

2.1.1.2.4. Kâr Dağıtımında İmtiyazlı Paylara Ait Hükümler

Türk Ticaret Kanunu'na göre imtiyazlı paylara, ana sözleşme ile bazı nev'î hisse senetlerine kâr payı veya tasfiye halindeki şirket mevcudunun dağıtılması ve sair hususlarda imtiyaz hakkı tanınabilir. Ancak, imtiyazlı paylara tanınacak kârın hangi sırada ve ne oranda ayrılacağı açıklanmamıştır. Buna göre, genel kâr dağıtım ilkeleri göz önünde bulundurularak imtiyazlı paylara verilecek kâr payının sırasını ve oranını belirlemek mümkündür⁷¹.

İmtiyazlı paylara kâr payına ancak dağıtılabilir kâr içindeki sıralamada yer verilebilir. Başka bir anlatımla, I. Temettüden sonra kâr dağıtım kademelerinin herhangi birinde imtiyazlı paylara karar verilebilir. I. Temettüden hemen sonra, (varsa kurucu kâr payı ayrılmadan önce) onunla aynı kâr matrahı üzerinden imtiyazlı paylara kâr ayırabilir ya da kurucu kâr payından sonra kalan kâr matrahı üzerinden imtiyazlı paylara kâr dağıtılabilir.

⁷⁰ KIZILOĞ, Şükrü – EYÜPGİLLER, Saygın, a.g.e., s.1080.

⁷¹ KIZILOĞ, Şükrü – EYÜPGİLLER, Saygın, a.g.e., s.1081.

İmtiyazlı paylara verilecek kâr payı oranı ve miktarı konusunda ana sözleşmede hüküm olmamasına rağmen, ortakların yararı ve iyi niyet kuralları dikkate alınarak oran ve miktar belirlenebilir.

2.1.1.3. Yedek Akçeler

2.1.1.3.1. Yedek Akçelerin Tanımı

Ekonomide önemli bir işleve sahip olan işletmelerin faaliyetlerini istikrar içinde ve sürekli bir şekilde sürdürebilmeleri için malî yapılarının güçlü olması gerekir. Yedek akçeler, öncelikle bu malî yapının korunmasını ve güçlendirilmesini hedef almaktadır.

Yasalar açısından yedek akçeler, üçüncü kişilerin korunması amacı ile alınmış sosyal bir önlemdir. Şahıs işletmelerinde üçüncü kişilere karşılık sorumluluk sermayeyle sınırlı olmadığından yedek akçe ayırma zorunluluğu yoktur. Sermaye şirketlerinde ise, üçüncü kişilere karşı sorumluluk sermaye payları ile sınırlı olduğundan yedek akçe ayırımı yasal bir zorunluluktur.

Dar anlamda yedek akçe, dağıtılmamış veya işletmede alıkonulmuş kâr payları olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle yedek akçe, öz sermayenin veya net aktifin, şirketin kayıtlı sermayesi üzerinde kalan kısmını ifade eder⁷².

Geniş anlamda yedek akçe ise, kârın, öz kaynakların bünyesini sağlam tutmak, işletmenin devamlılığını, gelişmesini ve sahipler ile alacaklıların haklarının korunmasını sağlamak ve öz kaynaklarda faaliyet sonunda doğabilecek azalışları karşılamak amacıyla dağıtılmayarak işletmede alıkonulan kısmıdır⁷³.

Yedek akçe deyimi, genellikle sermaye şirketlerinin bilanço dönemi kârlarından dağıtmayarak çeşitli amaçları gerçekleştirmek üzere şirkette tuttıkları kârları ifade etmektedir⁷⁴.

⁷² KÜÇÜKSAVAŞ, Nihat, *Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulaması*, 5. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 1995, s.313.

⁷³ ATAMAN, Ümit, *Şirketler Muhasebesi*, 4. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2000, s.98.

⁷⁴ ERİMEZ, Rüştü, a.g.e., s.283-284.

2.1.1.3.2. Yedek Akçe Ayırmada Esas Alınacak Kriterler

2.1.1.3.2.1 Safi Kâr – Gayri Safi Kâr

Gayri safi kâr, ortaklığın bir hesap döneminde elde ettiği gelirlerin toplamından o döneme ait giderlerin çıkarılması ile elde edilen kârdır. Safi kâr ise, gayri safi kârdan işletmedeki o hesap dönemine ait amortismanlar, karşılıklar, şirkete ait vergiler ve geçmiş yıllara ait zararlar çıkarıldıktan sonra geriye kalan tutardır⁷⁵.

Mali bilanço açısından safi kâr, vergi kanunları gereğince alınacak verginin matrahı olan ve mali bilanço esaslarına göre bulunan veya ticari bilançoya gerekli indirim ve ilaveler yapıldıktan sonra geri kalan kâr; ticari bilanço açısından ise üzerinde ortaklığın kanun esas sözleşme veya genel kurul kararı ile tasarruf edebildiği kâr anlamına gelmektedir.

Ortaklığın önceki yıldan elde ettiği kâr daha önce yedek akçe ayırımına konu olduğundan dolayı safi kâra dahil edilmez.⁷⁶ Geçmiş yıldan aktarılmış olan zararlar varsa, safi kârın bulunması için bunlarında bilanço kârından indirilmesi gerekmektedir.

Geçen yıldan aktarılan zarar, ortaklık esas sermayesini azaltıyor ise ortada gerçek bir zarar vardır. Bu zarar, TTK Md. 466/1 anlamında kanunî yedek akçe ayırmaya konu safi kârın hesaplanmasında yıllık kârdan indirilir. Diğer yandan, bir yıla ait zarar, kanuni ve ihtiyari yedek akçeler ile karşılanması mümkün olmasına rağmen, bu işlem yapılmayarak söz konusu zararlar ertesi döneme aktarılmış ise, ortada gerçek olmayan bir zarar vardır ve bu zarar da dönem kârından indirilerek safi kâr bulunur.⁷⁷

2.1.1.3.2.2. Dağıtılabilir Safi Kâr

TTK 'nın 466. maddesine göre, kanuni yedek akçe ayrılmasında safi kâr esas alınacaktır. Safi kârdan kanuni yedek akçelerin birinci ayırımı yapıldıktan ve geçmiş

⁷⁵ KARAYALÇIN, Yaşar, *Muhasebe Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara 1988, s.114.

⁷⁶ ERİŞ, Gönen, *Açıklamalı İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler*, 2. Baskı, En-Kay Yayınevi, Ankara 1992, s.1402.

⁷⁷ BOZGEYİK, Hayri, *Halka Açık Anonim Ortaklarda Yedek Akçeler*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995, s.39.

yıl zararları indirildikten sonra geriye kalan tutara ise, "dağıtılabilir sâfi kâr" denilmektedir. Ortaklığın dağıtılabilir safi kârı, bilançonun genel kurul tarafından tasdik edilmesiyle ortaya çıkar. Geçmiş yıllara ait zararlar bulunmadığı takdirde ise, dağıtılabilir sâfi kâr, sâfi kârın birinci kanunî yedek akçe ayırımından arta kalan kısmı ile varsa geçmiş yıllardan aktarılan kârın toplamından oluşacaktır.

Dağıtılabilir safi kâr, ya TTK'nın 467. maddesine dayanılarak "ihtiyari yedek akçe" olarak ayrılır, ya da ortaklıkla ilgili kişiler arasında dağıtılabilir. Bu kişiler,

- Şirketin esas sermayesini koyan pay sahipleri,
- Şirketin katılma sermayesini koyanlar,
- Şirketin yöneticileri,
- Kurucu ve intifa senedi hamilleri,
- Sosyal yardım kuruluşlarıdır .

Dağıtılabilir safi kârın, yukarıdaki ilgililer arasında dağıtılmasına genel kurul, kanun ve statü hükümlerine göre karar verir. Bunun dışında otofinansman amacıyla dağıtılabilir safi kârın yedek akçe olarak ortaklık bünyesi içinde alıkonulmasına karar verilmesi ortaklığın güçlenmesi bakımından dolaylı olarak bütün ilgililer lehine bir işlem sayılabilir⁷⁸. Genel kurulun vereceği kararla dağıtılabilir safi kâr , dağıtılması öngörülen oranlarda pay sahiplerinin kâr payı hakkı halini alır. Dağıtılabilir safi kârın bulunmadığı ortaya çıkarsa kâr payı, ihtiyari yedek akçelerin çözülerek bu amaçlarla kullanılması yoluyla dağıtılabilir.

Yedek akçenin safi kâr üzerinden ayrılmasına uygulamada "birinci ayırım" veya "birinci tertip yedek akçe"; dağıtılabilir safi kâr üzerinden TTK' nın 467. maddesi uyarınca ayrılmasına "ikinci ayırım" veya "ikinci tertip yedek akçe" adı verilmektedir. Bu iki ayırım, şirketin o döneme ait işletme faaliyetleri dolayısıyla oluşan kâr kaynaklarından yapılmaktadır. Gizli yedek akçenin ayrılması ise, ortaklığın safi kâr üzerinden doğrudan veya bu kaynaklar henüz kâr olarak nitelenmeden önce, değerlendirme yoluyla ayrılacaktır⁷⁹.

⁷⁸ KARAYALÇIN, Yaşar, a.g.e., s.115.

⁷⁹ BOZGEYİK, Hayri, a.g.e., s.41.

2.1.1.3.2.3. Diğer Kriterler

TTK' nın 466. maddesinin ikinci fıkrasında üç bent halinde, ayrılmış olan kanunî yedek akçelere eklemeler yapılmasında esas alınan ölçüleri saymaktadır. İlgili madde aşağıdaki gibidir:

"Kanunî haddini bulduktan sonra dahi bu akçeye aşağıdaki paralar eklenir:

1. Hisse senetlerinin çıkarılmasında , çıkarma masrafları indirildikten sonra, itibari kıymetten fazla olarak elde edilen hasılatın itfalara veya yardım ve hayır işlerine sarfedilmeyen kısmı,

2. İptal edilen hisse senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkarılan senetlerden elde edilen hasılat noksan kapatıldıktan sonra artan kısmı,

3. Safî kârdan birinci fıkra yazılı yedek akçeden başka pay sahipleri için %5 kâr payı ayrıldıktan sonra, pay sahipleriyle kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın 1/10'u yedek akçelere eklenir."

TTK'nın 466. maddesinin ikinci fıkrası birinci bendi uyarınca, hisse senetlerinin çıkarılmasında, çıkarılma masrafları indirildikten sonra itibari kıymetten fazla olarak elde edilen hasılatın "itfalara veya yardım ve hayır işlerine sarf edilmeyen kısmı " kanuni yedek akçeye eklenir .

Bendin öngördüğü hasıla "acyo" (emisyon primlerinden doğan kazançlar)dur. Bilindiği gibi acyo, ortaklık pay senetlerinin (ya da tahvillerinin) başabaş değerden fazla bir değerle çıkarılması halinde söz konusu olur ve özellikle sermaye arttırmalarında esas sermaye ile ortaklık mal varlığı arasındaki olumlu farkı değerlendirmeye ve realize etmeye yarar. Niteliği itibariyle kârdır, fakat ortaklara dağıtılamaz.Kanunda öngörüldüğü şekilde, acyoyu kullanma yetkisi genel kuruldadır (TTK md.286/2).

Kanuni yedek akçenin bir diğer kaynağı da, sermaye taahhüdünü yerine getirmeyen pay sahibinin TTK' nın 407. maddesi vd. hükümleri gereğince iptal edilen pay senetleridir. TTK' nın 466. maddesinin ikinci fıkrası ikinci bendi uyarınca iptal edilen pay senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin bunların

yerine çıkarılan senetlerden elde edilen hasılat noksanı kapatıldıktan sonra artan kısmı yedek akçe hesabına yazılır⁸⁰.

2.1.1.3.3. Yedek Akçelerin Sınıflandırılması

Yedek akçeler, TTK' nın 466. ve 467. maddelerinde düzenlenmiştir. 466. maddede düzenlenen yedek akçeler "Kanuni Yedek Akçeler", 467. maddede düzenlenen yedek akçeler ise "İhtiyari Yedek Akçeler"dir. Ayrıca 458. maddesinde de "Gizli Yedek Akçeler" e yer verilmiştir. TTK'da yer alan hükme göre, yedek akçe ayırmak zorunda olan şirketler, Anonim Şirketler, Limited Şirketler ve Kooperatiflerdir. Bir sermaye şirketi olan Hisseli Komandit Şirket kapsam dışı tutulmuştur.

2.1.1.3.3.1. Kanunî Yedek Akçeler

Ortaklıkların ayırmak zorunda olduğu yedek akçeler, TTK'nın 466. maddesinde düzenlenmiştir:

Her yıl safi kârın 1/20'sinin ödenmiş esas sermayenin 1/5'inin buluncaya kadar I. Tertip yedek akçe ayrılması mecburidir. Kanunî haddini bulduktan sonra dahi bu akçeye aşağıdaki paralar eklenir."

1-Hisse senetlerinin çıkarılmasında, çıkarma masrafları indirildikten sonra, itibari kıymetten fazla olarak elde edilen hasılatın itfalara veya yardım ve hayır işlerine sarfedilmeyen kısmı,

2-İptal edilen hisse senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin bunların yerine çıkarılan senetlerden elde edilen hasılat noksanı kapatıldıktan sonra artan kısmı,

3-Safi kârdan birinci fıkrada yazılı yedek akçeden başka pay sahipleri için %5 kâr payı ayrıldıktan sonra, pay sahipleri ile kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın 1/10)'u.

⁸⁰ POROY, Reha, TEKİNALP, Ünal, ÇAMOĞLU, Ersin, *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Beta Basım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1988, s.652.

* Para veya senedin üzerinde yazılı olan değerinden daha çok değer kazanması durumunda , eski değeri ile kazandığı değer arasındaki farka acyo denir.

I. Tertip yedek akçe esas sermayenin yarısını geçmedikçe, münhasıran ziyanların kapatılmasına yahut; işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi idameye, işsizliğin önüne geçmeye veya neticelerini hafifletmeye elverişli tedbirler alınması için sarf olunabilir .

İkinci fıkranın üçüncü bendi ve üçüncü fıkra hükümleri, gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştiraktan ibaret olan "holding" şirketleri hakkında cari değildir.

Hususi kanunlara tabî olan anonim şirketlerin yedek akçeleri hakkındaki hükümler mahfuzdur.

Kanunî yedek akçe toplamı esas sermayenin yarısını geçmesi halinde bu yedek akçeler, ortaklığın zararlarının kapatılması veya sonuçlarının kapatılması için uygun önlemler alınmasında kullanılabilir⁸¹.

Kanuni yedek akçe ayırımını şu şekilde özetleyebiliriz.

Dönem Kârı	TL
(-)Geçmiş Yıl Zararı	(..... TL)
Safi Kâr	TL
(-)I. Tertip Kanunî Yedek Akçe (%5)	(..... TL)
Kalan	TL
(-)Kurumlar Vergisi	(..... TL)
Kalan	TL
(-)II. Temettü	(..... TL)
II. Tertip Yedek Akçe Matrahı	TL

Birinci ve ikinci tertip kanuni yedek akçelerin tutarı, bize toplam kanuni yedek akçe tutarımızı verir.

⁸¹ ALTINÖZ, Mehmet, Yedeklerin Muhasebe Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1985, s.16.

2.1.1.3.3.1.1. Birinci Tertip Kanuni Yedek Akçe

Birinci tertip kanuni yedek akçe, TTK'nın 466. maddesinin birinci fıkrası uyarınca her yıl safi kârın %5'i tutarında ayrılması gereken yedek akçelerdir. Ancak, bu ayırımın tavanı ödenmiş sermayenin %20'sini buluncaya kadardır. Burada sözü geçen kâr, Maliye Bakanlığı'nın vergi alanındaki uygulamasına göre, Kurumlar Vergisi öncesi kârdır.

Yönetim kurulu üyelerine ödenen kâr payları safi kârın hesaplanmasında gider olarak dikkate alınmışsa, bu tutarın I. Kanuni yedek akçe hesaplanırken safi kâra eklenmesi gerekir. Çünkü, TTK'nın 472. maddesinde yönetim kurulu için kâr paylarının yazılı safi kâr üzerinden kanuni yedek akçe için belirli para ayrıldıktan ve pay sahiplerine %4 oranında veya esas sözleşme ile belirli daha yüksek oranda bir kâr payı dağıtıldıktan sonra verileceği açıklanmıştır.⁸²

I. Tertip kanuni yedek akçe ayırmanın tavanının ödenmiş sermayenin %20'sini buluncaya kadar olduğunu daha önce belirtmiştik. Bundan sonra yedek akçe ayırma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Fakat ödenmiş sermayenin %20'sini aşan miktarda yedek akçe ayırma imkanı ortadan kalkmaz. Sadece mecburiyet kalkmaktadır. Çünkü, TTK'nın 467. maddesinin birinci fıkrası yedek akçe olarak safi kârın 1/20'sinden fazla bir meblağın ayrılabilmesi ve yedek akçenin ödenmiş olan esas sermayenin %20'sini aşabileceği hakkında esas sözleşmeye hüküm konabileceğini belirtmiştir.

I. Tertip kanuni yedek akçenin ayrılması için kazanç dağıtımını gerekli olmayıp kazancın elde edilmesi yeterlidir. Yani, her yıl ticari bilanço kârı tahakkuk ettiğinde, bu yedek akçenin ayrılması zorunludur.

Ayrıca, TTK'nın 466. maddesinin ikinci fıkrasının bir ve iki numaralı bentleri bazı özel hallerde şirketçe elde edilen hasılat fazlalarının da I. Tertip kanuni yedek akçeye eklenmesini öngörmektedir. Bunlar acyo'dan ve iptal edilen pay senetlerinden elde edilen gelirlerdir.⁸³

Yedek akçe ayırımı aşağıda sayısal bir örnek üzerinde ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

⁸² ERDAMAR, Cengiz, *Anonim Ortaklıklarda Kâr Dağıtım Sorunları ve Kâr Dağıtım Önerisi*, İstanbul 1975, s.56.

⁸³ ATAKAN, Murat, *Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımını ve Muhasebeleştirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 1998, s.55-56.

Örnek:

X Anonim Şirketi'nin 1998 yılı dönem kârı 500.000.000 TL 'dir. Şirketin I. tertip kanuni yedek akçelerinin hesaplanmasına ilişkin veriler şu şekildedir:

Esas Sermaye	300.000.000-TL
Ödenmemiş Sermaye	100.000.000-TL
1997 yılı Dönem Zararı	10.000.000-TL
Önceki I. Tertip Kanuni Yedek Akçeleri Toplamı	10.000.000-TL

Bu duruma göre, X A.Ş'nin 1998 yılı kazancından ayırması gereken I. Tertip kanuni yedek akçe tutarı aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

1998 yılı dönem kârı	500.000.000-TL
1997 yılı dönem zararı	10.000.000-TL
Safi Kâr (TTK Md. 457)	490.000.000-TL
I. Tertip Kanuni Yedek Akçe (%5) (490.000.000 x % 5)	24.500.000-TL

Fakat I. Tertip kanuni yedek akçe için üst sınır ödenmiş sermayenin 1/5'i olduğundan;

Esas Sermaye	300.000.000-TL
Ödenmemiş Sermaye	100.000.000-TL
Ödenmiş Sermaye	200.000.000-TL
Üst Sınır(200.000.000 x 1/5)	40.000.000-TL
Önceki Yillarda Ayrılan I. Tertip Kanuni Yedek Akçe Toplamı	10.000.000-TL
1998 yılı için Ayrılması Gereken I. Tertip Kanuni Yedek Akçe Tutarı	24.500.000-TL
TOPLAM	34.500.000-TL

I.tertip kanuni yedek akçenin üst sınırına (40.000.000- TL) ulaşmak için X AŞ sonraki yılda da I. tertip kanuni yedek akçe ayırmaya devam edecektir.

2.1.1.3.3.1.2. İkinci Tertip Kanuni Yedek Akçe

İkinci tertip yedek akçe, TTK'nın 466. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü bendinde düzenlenmiş olup, I. Tertip kanuni yedek akçeye ilave edilecek ek bir yedek akçedir. II. Tertip yedek akçe, pay sahiplerine kârdan, ödenmiş sermayenin %5'ini aşan oranda bir dağıtım yapılmışsa ayrılır. Dağıtım bu oranın altında kalmışsa sadece I. Tertip kanuni yedek akçe ayrılması yeterlidir. Safi kârdan, kanuni yedek akçenin birinci ayrımı ve pay sahipleri için %5 kâr payı dağıtımı düşüldükten sonra, pay sahipleri ile kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda biri (1/10) ikinci ayrıma konu olan kâr ve onun ölçüsüdür. Bağışlar hesaba katılmaz⁸⁴.

TTK'nın 466. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü bendine göre, "safî kârdan birinci fıkrada yazılı yedek akçeden başka pay sahipleri için %5 kâr payı ayrıldıktan sonra, pay sahipleriyle kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda biri" ikinci tertip yedek akçe olarak ayrılmak zorundadır .

Ancak, uygulamada bu hükümlerle ilgili farklı görüşler ortaya çıkmıştır .Bazı yazarlar, "dağıtılması kararlaştırılmış olan kârın 1/10'u yedek akçe olarak ayrılacağına göre, dağıtılmasına karar verilen kârın sadece 1/10'u yedek akçeye ayrılacak, 9/10'u pay sahipleri ile kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılabilecektir." görüşünü savunurken, diğer bazı yazarlar hükmü daha farklı bir şekilde yorumlamaktadırlar. Bu görüşe göre ise, "dağıtılmasına karar verilen kâr kesinti yapılmaksızın, pay sahipleri ile kâra iştirak edenlere ödenecek ve ayrıca bunun 1/10'u oranında yedek akçe ayrılacaktır.Bu görüş kabul edildiğinde, kâr 11'e bölünecek ve 1/11 'i yedek akçeye ayrılacak, kalan 10/11 kâr payı olanlara dağıtılacaktır ."

Bu iki görüşten birincisi, kanun koyucunun amacına daha uygun görünmektedir. Gerçekten ilgili maddede, "dağıtılması kararlaştırılmış kısmın, 1/10'u" dendiğine göre, genel kurulca dağıtılmasına karar verilen kâr 10'a bölünecek biri yedek akçe olarak ayrılacak, sadece dokuzu pay sahipleri ile kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılacak demektir⁸⁵.

⁸⁴ POROY, Reha, TEKİNALP, Ünal, ÇAMOĞLU,Ersin, a.g.e. , s.658.

⁸⁵ ERİMEZ, Rüşti, a.g.e. , s.311-312.

İkinci tertip kanuni yedek akçe ayrılması ile ilgili olarak aşağıdaki hususlar uygulanmalıdır⁸⁶.

-İkinci tertip kanuni yedek akçe ayrılması şarta bağlı bir zorunluluktur. Genel kurul kâr dağıtım kararı almazsa, bu yedek akçenin ayrılması mümkün değildir .

-İkinci tertip kanuni yedek akçe ayrımı, dağıtılmasına karar verilmiş kâr üzerindedir. Dolayısıyla bu çerçeveye önceki yıldan aktarılan kâr da girebilir. Buna karşılık, safi kârdan bir kısmı ertesi yıla aktarılmak isteniyorsa, TTK md.466/2 gereğince bu kısım, ikinci tertip kanuni yedek akçe ayrımını belirleyecek gösterge içinde yer almaz.

-İkinci tertip kanuni yedek akçe ayırmanın azami bir sınırı yoktur. Ayrıca, ikinci tertip kanuni yedek akçe ayırma zorunluluğu esas sözleşme ile ortadan kaldırılamaz.

-Genel kurulun kâr dağıtım kararı alması sonucu ayrılacak olan ikinci tertip kanuni yedek akçenin istisnası vardır. Safi kârdan ayrılacak olan ödenmiş sermayenin %5'lik kısmı (I. Temettü) üzerinden ikinci tertip kanuni yedek akçe ayrılmayacaktır. Böylece safi kârdan I. Tertip kanuni yedek akçe ve pay sahipleri için hesaplanmış, ödenmiş sermayenin %5'inden oluşan I. temettü çıkarıldıktan sonra, kalan kârdan dağıtılmasına karar verilen kısım II. tertip kanuni yedek akçenin hesaplanacağı tutardır .

-II. tertip kanuni yedek akçe ayrımı TTK md.466/4 uyarınca holding şirketler hakkında uygulanmaz.

Örnek:

Y Anonim şirketinin esas sermayesi 200.000.000.-TL'dir ve tamamı ödenmiştir. Şirketin 1999 yılı kârı 92.000.000.-TL olup kâr dağıtım yapılırken aşağıdaki hususlara da uyulması gerekmektedir:

⁸⁶ ATAKAN, Murat, a.g.e., s.60-61

Ortaklara I. Kâr Payı	16.000.000- TL
Ortaklara II. Kâr Payı	18.000.000- TL
Yönetim Kurulu Üyelerine Kâr Payı	12.000.000- TL
Çalışanlara Kâr Payı	3.000.000- TL

Bu durumda, şirketin ayıracağı II. Tertip kanuni yedek akçenin hesaplanması şu şekilde olacaktır;

Yasal sınırı aşan I. Kâr payı (16.000.000 -(200.000.000 x %5))	6.000.000- TL
Ortaklara ikinci kâr payı	18.000.000- TL
Yönetim kurulu üyelerine	12.000.000- TL
Çalışanlara kâr payı	3.000.000- TL
TOPLAM	39.000.000- TL
II. TERTİP KANUNİ YEDEK AKÇE (39.000.000 x 1/10)	3.900.000- TL

2.1.1.3.3.2. Özel Yedek Akçeler

Özel yedek akçeler, ortakların isteğine bağlı olarak ayırdıkları yedek akçelerdir. TTK'nın 467/1 ve 469. maddeleri ortaklıkların esas sözleşmeye hüküm koyarak ve genel kurul kararı ile kanuni yedek akçeler dışında yedek akçe ayırabileceklerini öngörmüştür. Özel yedek akçe ayırmanın amacının TTK 469/2' den hareketle şirketin devamlı gelişimi ve mümkün olduğunca istikrarlı kâr payı dağıtımını temin etmek olduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıda bahsi geçen TTK Md. 467/1 ve 469'dan hareketle ihtiyari yedek akçeleri ikiye ayırabiliriz:

- 1-Ana sözleşme ile ayrılan yedek akçeler,
- 2-Genel kurul kararı ile ayrılan yedek akçeler.

2.1.1.3.3.2.1. Ana Sözleşme İle Ayrılan İhtiyari Yedek Akçeler

TTK'mn 467. maddesi uyarınca şirketler arzu ederlerse ana sözleşmelerinde belirtmek suretiyle ihtiyari yedek akçe ayırabilirler .

Bu tip yedek akçeleri de,

a) Kanuni yedek akçe niteliği gösterenler ve

b) Kanuni yedek akçe niteliği göstermeyenler şeklinde iki ana gruba ayırmak mümkündür .

Kanuni yedek akçe niteliği gösterenler de esas sözleşmede;

a) Yedek akçeye, safi kârın 1/20'sinden fazla meblağın ayrılmasının,

b) Yedek akçelerin, ödenmiş sermayenin 1/5 'ini aşabileceğinin öngörülmesi (TTK md.46711) tarzında iki kategoriye ayırmak olanaklıdır.

Ancak hemen belirtelim ki, kanuni yedek akçe niteliği gösteren fakat ortaklık esas sözleşmesinde yer alan hükümler uyarınca ayrılan ihtiyari yedek akçeler için verilen bu sınıflandırma uygulama bakımından fazla bir öneme sahip değildir.

2.1.1.3.3.2.2. Genel Kurul Kararı İle Ayrılan Yedek Akçeler (Olağanüstü Yedek Akçeler)

TTK md.469/2'de "şirketin devamlı inkişafı veya mümkün mertebe istikrarlı kâr paylarının dağıtılmasının temin bakımından münasip ve faydalı olduğu takdirde umumi heyet kâr payının tespiti sırasında kanun ve esas mukavelede zikredilenlerden başka yedek akçe ayrılmasına ve yedek akçelerin kanun ve esas mukavele ile muayyen haddinin artırılmasına karar verebilir" demek suretiyle şirketlerin olağanüstü yedek akçe ayırabilmelerini öngörülmüştür .

"Şirketin devamlı inkişafı" ile kastedilen, işletme faaliyetinin devamlı gelişimi, rekabet şartlarına uyumun sağlanması, ortaklık konusunun elde edilmesine yardımcı olabilecek yatırımların yapılabilmesi ve işçiler için sosyal yardımın gerçekleştirilmesidir. Olağanüstü yedek akçelerin, ortaklığın devamlı gelişimi için uygun ve yararlı olduğu ortadadır.⁸⁷

⁸⁷ POROY,Reha, TEKİNALP, Ünal, ÇAMOĞLU, Ersin, a.g.e., s. 663-664.

Uygulamada sık rastlanan olağanüstü yedek akçeleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- a) Yatırımları yenileme fonları,
- b) Büyük tamir giderlerini karşılama fonları,
- c) İşçilere ödenecek tazminat fonları,
- d) Olağanüstü amortismanları karşılama fonları,
- e) Kendi kendini sigorta fonları,
- f) Yatırım indirimi fonu,
- g)Finansman fonu vb.

Dikkat edilirse, ileride ortaya çıkması ihtimali bulunan belli giderleri karşılamak amacı ile ayrılan bu fonlar, ayrılmasında öngörülen gider veya zararın ortaya çıkması halinde yedek akçe niteliğini kaybedecek gibi görünmelerine karşılık ayrılmasını gerektiren gider yapılsa bile olduğu gibi kalmalarında bir sakınca olmayan bilanço kalemleridir⁸⁸.

2.1.1.3.3.2.3 İşgörenler Yararına Ayrılan Sosyal Yedekler

Günümüz ortaklıklar hukukunun en önemli özelliklerinden biri de işgörenlerin güvenliklerinin sağlanmasıdır. Güvenliği sağlayıcı tedbirler çok yönlü olarak düşünülmekte, bir taraftan işçilerin kâra ve yönetime katılmaları için çeşitli sistemler geliştirilirken, diğer taraftan da merkezi sosyal sigortalar yanında özel yardım örgütlerinin kurulması olanaklarının yaratılması yönüne gidilmektedir. Yüzyılın başından beri denenen çeşitli sistemler devamlı bir ilerleme içindedir.

İşte TTK md. 468 ve 469/3 uyarınca ayrılacak olan yedek akçeler, toplumsal bir nitelik taşımakta ve kârdan ayrılacak yedek akçelerle, işgörenler yararına yardım örgütleri kurulması gayesini izlemektedir. Son olarak Medeni Kanun'un tesislere ilişkin faslını değiştiren 903 sayılı Kanunla da vakıf yönetiminde ve hakların yararlanılmasında ileri adımlar atılmıştır (MK md. 77/a). Heimen ekleyelim ki, işgörenler yararına yardım örgütlerinin sadece vakıf hukuki şeklini

⁸⁸ ERİMEZ, Rüştü, a.g.e., s.291.

seçmeleri bir zorunluluk değildir. Dernek, kooperatif, hatta kollektif ve komandit başta olmak üzere ticaret ortaklıklarından herhangi biri örgüt tipini oluşturabilir .

TTK md. 468/1 uyarınca esas sözleşmede anonim ortaklıkların işgörenleri için yardım sandıkları ve sair yardım teşkilatı kurulması ve idamesi maksadı ile yedek akçe ayrılması öngörülebilir. TTK md. 469/3 uyarınca, esas sözleşmede hüküm bulunmasa bile genel kurul, yıllık kârdan "aidat" ayırabilir. Maddede geçen "aidat" kelimesinin de bir yedek akçe olduğu ve genel kurul karar ile ayrılan olağanüstü yedek akçe niteliği taşıdığı açıktır .

Açıklaması yapılan yol ile ayrılan yedek akçeler, belli bir maksat hükmünü taşımaktadır. Maksat da, işgörenler yararına yardım örgütleri kurulması ve yaşatılmasıdır.⁸⁹

2.1.1.3.3.3. Gizli Yedek Akçeler

Gizli yedek akçe, ticari bilanço aktifindeki kalemlerin olduğundan daha düşük bir değerle ve pasifindeki değerlerin olduğundan daha yüksek bir değerle değerlendirilmesi suretiyle ortaklara dağıtılacak dönem kârının daha düşük hesaplanması, böylece dönem kârının bir bölümünün işletme bünyesinde kalmasının sağlanmasıdır⁹⁰. Bu, kendiliğinden oluşan bir gizli yedek akçedir. Teknik anlamda gizli yedek akçe, yetkili organın bilerek ve isteyerek tesis etmesi halinde sözkonusu olur.

Gizli yedek akçe ayrılmasındaki amaç, işletmenin malî yapısının güçlendirilmesi suretiyle, şirket işlerinin geliştirilmesini sağlamak ve istikrarlı kâr payı dağıtımını gerçekleştirebilmektir⁹¹.

TTK'nın 458. maddesinde "şirket işlerinin devamlı inkişafını veyahut mümkün mertebe istikrarlı kâr payları dağıtılmasını temin bakımından münasip ve faydalı olduğu takdirde, aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymetle bilançoya konması veya başka suretle gizli yedek akçe ayrılması caizdir" denerek gizli yedek akçe ayrılmasına izin verilmiştir,

⁸⁹ POROY, Reha, TEKİNALP, Ünal, ÇAMOĞLU, Ersin, a.g.e., s.664-665.

⁹⁰ SOYDAN, Hakkı, ILDIR, Ali, *Şirketler Muhasebesi*, Alfa Basım ve Yayımevi, Bursa 2000, s.175.

⁹¹ SOYDAN, Hakkı, DOKUR, Şükrü, *Şirketler Muhasebesi*, Marmara Kitabevi, Bursa 1996, s.147.

Gizli yedek akçe ancak iki maksatla ayrılabilir;

a) Şirket işlerinin sürekli gelişmesi ve

b) İstikrarlı kâr dağıtımı.

Gizli yedek akçe aktifteki kalemlerin daha aşağı bir değerle bilançoya geçirilmesi veya başka suretle tesis olunur. Pasifte gerektiğinden fazla karşılıklar ayrılması ve amortismanların, şüpheli alacaklar kaleminin gerektiğinden yüksek tutulması ile de gizli yedek akçe ayrılabilir .

Gizli yedek akçe ile bilançonun açıklığı ve samimiliği ilkesi zedelenmektedir . Bu zedelenme gizli yedek akçenin ayrılma hallerinin kapsamına göre değişir. Ancak şunu belirtelim ki, gizli yedek akçe ayrımı şirket ve şirket alacaklıları lehinedir . Bundan dağıtılabilecek kârı azaltacağı için sadece pay sahipleri ve kâra katılacak kişiler zarar görebilir. Bu sebeple gizli yedek akçe konusunda pay sahipleri ve kâra katılacak kişiler ihtilaf çıkartabilirler .

Vergi açısından gizli yedek akçe caiz değildir. Bu bakımdan ticari bilanço ile vergi bilançosu arasında bir fark ortaya çıkabilir .

TTK md. 458/1'deki "veya başka suretle gizli yedek akçe ayrılması caizdir" hükmünün nasıl yorumlanacağı, bu çok kapsamlı deyimle dayanarak aktifteki kalemlerin çıkartılmasının, pasifteki kalemlere mevcut olmayan yeni unsurlar ilave edilmesinin, yani fiktif pasif ihdasının caiz olup olmadığı, caiz gizli yedek akçe ile sahte bilanço arasındaki sınırın nasıl tespit edileceği bu alanda tartışmalı başlıca konulardır⁹².

Gizli yedek akçe ayırma yetkisi, yönetim kurulunu kâr dağıtma bakımından hakim duruma getirir. Bu yetki yönetim kuruluna şirketin menfaatini koruması için verilmiştir. Genel kurulda azınlıkta olan ve yatırdıkları sermaye karşılığında makul bir temettü bekleyen pay sahipleri, gizli yedek akçe ayrıldığını ve ayrılan yedek akçenin kanuni sınırları aştığını ileri sürerek bilançonun tasdiki hakkındaki genel kurul kararının iptalini talep edebilir .

⁹² ERİMEZ, Rüştü, a.g.e., s.264.

Denetçilerin veya özel denetçilerin raporu olmadan pay sahibinin iptal davası açabilmesi, gizli yedek akçenin gizliliğini ihlal edebilir. Gizli yedek akçelerle ilgili iptal davaları, yedek akçelerin ve şirket hesap ve belgelerinin gizliliği, yönetim kurulunun takdir yetkisinin sınırları, ispat külfeti, belgelerin ibrazı vb. bakımlardan çeşitli güçlükler arz edebilir⁹³.

2.1.2. Sermaye Piyasası Mevzuatında Kâr Dağıtımını Düzenleyen Hükümler

Küçük yatırımcıların çıkarlarını korumak amacıyla Sermaye Piyasası mevzuatında ortaklara dağıtılacak kâr paylarına ilişkin hükümler yer almıştır. Halka açık anonim şirketler, kâr dağıtımında SPK'nın öngördüğü ilkelere uymak zorundadırlar.

Kâr dağıtımını ile ilgili ilkeler, SPK'nın 15. maddesinde belirtilmiştir. Bu ilkelere birincisinde, TTK'nın 466. maddesinin birinci bendinde yer alan birinci tertip kanuni yedek akçenin oran ve sınırının değişmediğini açıklamıştır.

TTK'nın 467. maddesine göre, ana sözleşme ile ayrılması gereken yedek akçeler, yedek niteliğindeki fonlar ve sosyal amaçlı fonlar birinci temettüden sonraya alınmıştır. Böylelikle birinci temettüye düşen kâr payı artırılırken, birinci temettüye, birinci tertip kanuni yedek akçeden sonra gelen bir nitelik kazandırmıştır.

TTK'dan farklı olarak SPK birinci temettünün sırasını değiştirmiştir. Dağıtılabilir kâr, TTK'da birinci temettüden sonra geldiği halde SPK'da, ana sözleşme ile ayrılan ihtiyari yedek akçelerden ve bu nitelikteki fonlardan yada sosyal akçelerden sonraya kalmıştır. SPK'da bu şekilde bir düzenleme yapılmasının amacı, genel kurulun karışamayacağı birinci temettünün miktarını artırmak ve ortakların kâr payı almalarını sağlayarak, şirketleşmeyi teşvik etmektir⁹⁴.

SPK'nın 15. maddesinde, halka açık anonim ortaklıklarda kâr dağıtımıyla ilgili şu hükümler yer almaktadır;

- Bu ortaklıkların ana (esas) sözleşmelerinde birinci temettü oranının gösterilmesi zorunludur.

⁹³ KARAYALÇIN, Yaşar, a.g.e., s.124-125.

⁹⁴ KIZILOĞLU, Şükrü, a.g.e., s.33.

- Birinci temettü oranı, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından belirlenecek orandan az olamaz.

- Yönetim kurulu üyeleri ile memur, müstahdem ve işçilere(işletme personeline) kârda pay dağıtılabilmesi için ana sözleşmede hüküm bulunması şarttır.

- Yasal yedek akçe ve birinci temettü ayrılmadıkça, başka yedek akçe ayrılmasına, yönetim kurulu üyeleri, memur, müstahdem ve işçilere kârdan pay verilmesine ve ertesi yıla kâr aktarılmasına karar verilemez.

- Ortaklara temettü, ihraç ve iktisap (edinme) tarihleri dikkate alınmadan mevcut payların tümüne eşit olarak dağıtılır.

- Örtülü sermaye, örtülü kazanç vb. dolaylı yollarla ortaklığın yıllık kârı azaltılamaz.

Seri IV. No:15 Sayılı tebliğle yapılan değişiklikleri de kapsamına alan bu tebliğe göre Halka Açık Anonim Ortaklıklarda kâr dağıtımını açısından en önemli bölümü oluşturan "birinci temettü" ile ilgili olarak geliştirilmiş olan düzenlemeler aşağıdaki gibidir:

"Halka açık anonim ortaklıkları birinci temettü tutarı, hesap dönemi net kârında vergi vb. düşülmek suretiyle bulunulan dağıtılabılır kârın yarısından az olamaz."

Ancak , halka açık anonim ortaklıklardan;

a) Hisse senetleri borsada işlem görenler, birinci temettüyü nakden ve/veya hisse senedi biçiminde dağıtmak veya dağıtmamak konusunda serbesttirler. Kurul, bu ortaklıklardan gerekli gördüklerine birinci temettünün nakden dağıtılmak zorunluluğunu getirebilir.

b) Hisse senetleri borsada işlem görmeyenler, birinci temettüyü nakden dağıtmak zorundadırlar. Temettü dağıtımına ilişkin bilgiler bu işlemlerin tamamlanmasından itibaren 1 ay içerisinde Kurula ulaştırılır.

2.1.3. Vergi Mevzuatında Kârın Vergilendirilmesine İlişkin Hükümler

Şirketlerin dönemsellik ilkesi gereği bir yıl içinde faaliyetlerinden elde etmiş olduğu kâr, dağıtımına tabî tutulmadan önce %30 oranında Kurumlar Vergisi (KV) ve

verginin % 10 oranında fon payı ayrılması gerekmektedir. Ancak oluşan kârdan KV ve fon payı hesaplanırken kurumun ticari kazancından varsa istisna kazançların indirilmesi, kanunen kabul edilmeyen giderlerin ilave edilmesi gerekmektedir⁹⁵. Burada sözü edilen ticari kâr, indirim ve istisnalar uygulanmadan önceki kâr, ticari kârdan indirim ve istisnalar ve kanunen kabul edilmeyen giderler revize edilerek bulunan kâr da malî kâr, yani vergi matrahıdır.

Şirketler ayrıca Gelir Vergisi Kanunu'nun (GV) 94. maddesi gereğince kurumlar vergisinden istisna kazançlar kurumlar vergisine tabî tutulmamakla birlikte, kâr dağıtılma dağıtılma GV'ye tabî tutulurlar. Burada uygulanan oranlar, GV konusu incelenirken ayrıntılı olarak verilecektir.

2.1.3.1. Kurumlar Vergisi

Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) bugünkü biçimiyle Türk vergi sistemine 3.6.1949 tarih ve 5422 sayılı kanunla girmiştir. 2.1.1961 tarihli ve 192 Sayılı Kanun'la KV'de önemli değişiklikler yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda da çeşitli hükümleri önemli ölçüde değiştirilen KVK son olarak 1998 ve 1999 yıllarında 4369 ve 4444 Sayılı Kanunlarla değişikliğe uğramıştır.⁹⁶

Bilindiği gibi, yapılan düzenlemeden önce KV oranı % 25'ti ve bu orana göre hesaplanacak kurumlar vergisinin indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancının % 20'den az olmayacağı şartı vardı. Oysa şimdi bu asgari kurumlar vergisi sisteminden vazgeçilip birçok ülkede uygulanan tek oranlı kurumlar vergisi sistemine geçilmiş ve bu oran % 30 olmuştur.

Ayrıca kurum kazancının, hesaplanan kurumlar vergisi indirildikten sonra kalan kısımdan, menkul sermaye iradı sayılarak gelir vergisi tevkifatı yapılmaktayken bu uygulamanın kapsamı daraltılmış ve sadece KVK uyarınca yıllık ve özel beyanname veren dar mükellef kurumlar bırakılmıştır (GVK Md. 75/4).

⁹⁵ HIŞIL, Mesut, "Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtım", Vergi Raporu, Haziran-Temmuz 2001, Sayı:53, s.5.

⁹⁶ ULUATAM, Özhan, METHİBAY, Yaşar: *Vergi Hukuku*, İmaj Yayıncılık, Ankara 2000, s.320.

Kurumlar vergisi, gelir vergisinden farklı olarak mükellefin ödeme gücünü ya da kişisel durumunu dikkate alma gereği duymayan bir vergi niteliğini taşır. Bu nedenle birçok ülkede tek oranlı olarak uygulanır.

2.1.3.1.1. Kurumlar Vergisinin Konusu

Kurumlar Vergisi, kurum kazancının sâfi tutarı üzerinden uygulanmaktadır. Gelir Vergisinin konusunu oluşturan kazançlar bir kurum tarafından elde ediliyorsa kurumlar vergisi kapsamına girecektir⁹⁷. Kurumlar vergisi mükellefi olan kurumlar, KVK'nın 1. maddesine göre şunlardır;

- a) Sermaye şirketleri,
- b) Kooperatifler,
- c) İktisadi Kamu Müesseseleri,
- d) Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler,
- e) İş ortaklıklarıdır.

Kurum kazancı, KVK'nın 1. maddesinde GVK'nun 2. maddesine atıf yapılarak belirlenmiştir. Buna göre, GVK'nda ayrı kategoriler halinde ele alınan gelirler KVK'nda bir bütün olarak kurum kazancı olarak ele alınır. Bu gelirler şunlardır:

- a) Ticari kazanç,
- b) Zirai kazanç,
- c) Ücret,
- d) Serbest meslek kazancı,
- e) Gayri menkul sermaye iradı,
- f) Menkul sermaye iradı,
- g) Diğer kazanç ve iratlardır.

⁹⁷ AKDOĞAN, Abdurrahman, *Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması*, Gazi Kitabevi, Ankara 2001, s.308.

2.1.3.1.2. Kurumlar Vergisinde Mükellefiyet Biçimleri

Kurumlar Vergisi'nde tam ve dar mükellefiyet olmak üzere iki tür mükellefiyet biçimi vardır. Tam mükellefler, kanuni veya iş merkezlerinden birisi Türkiye'de bulunan kurumlardır. Bunlar, gerek Türkiye'de gerekse yabancı ülkelerde elde ettikleri kurum kazancının bütünü üzerinden vergilendirilirler. Kanuni merkez, kurumun ana tüzüğünde, ya da teşkilat kanununda gösterilen merkezdir. İş merkezi ise, işlemlerin fiilen toplandığı ve işlerin yönetildiği merkezdir.

Dar mükellefiyet ise, vergiye tabî kurumların kanuni ve iş merkezlerinden her ikisinin de Türkiye'de bulunmamasını ifade eder. Böyle bir durumda yalnızca Türkiye'de elde ettiği kazançları üzerinden vergilendirilirler. Sözü edilen kurumlar, yabancı kurumlardır.⁹⁸

2.1.3.1.3. Kurum Kazancının Hesaplanması

KVK'nın 13. maddesine göre, KV, bir hesap dönemi içinde elde ettikleri sâfi kurum kazancı üzerinden hesaplanır. Sâfi kurum kazancının tespitinde GVK'nın ticari kazanç hakkındaki hükümleri uygulanır. İlke olarak kurumlar vergisi mükellefleri bilanço esasında defter tuttuğundan bu hesaplama bilanço esasında ticari kazanç hesaplaması geçerlidir. Bu yöntemde hesaplama, dönem sonu özsermaye arasındaki farka göre hesaplama yapıldığına göre, kurumun özsermayesinin hesabı gerekir.

Yıllık veya özel beyanname veren kurumların indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kazançlarının, kurumlar vergisi ve fon payı düşüldükten sonra kalan kısmı menkul sermaye iradı olarak GVK'nın 75. maddesinin 4. bendine göre GV tevkifatına tabîdir. Tevkifat oranı %25 olarak saptanmıştır. Ancak Bakanlar Kurulu bu maddede kendisine verilen yetkiyi kullanarak tevkifat oranlarını halka açık anonim şirketlerde %5, diğerlerinde %15 olarak saptamıştır.

⁹⁸ ERGİNAY, Akif, *Vergi Hukuku*, 5. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 1995, s.250.

2.1.3.1.4. Kurum Kazancının Tespitinde Kabul Edilen ve Edilmeyen Giderler

KVK'da matrah hesaplanırken bazı giderlerin indirilmesine imkan verilirken, bazılarının indirilmesi kabul edilmemektedir. KVK'nın 14. maddesine göre aşağıdaki giderler hasılatтан indirebilirler⁹⁹;

a) Hisse senetlerinin ve tahvillerin ihraç giderleri: Bir kısım kurumların (örneğin anonim şirketler) hisse senedi ve tahvil ihraç imkanı, yasal niteliklerinin doğal bir sonucu olup, bu imkanın kullanılmasından dolayı gerçekleşen giderlerin sâfi kurum kazancının tespitinde indirim konusu yapılabilmektedir.

b) Kuruluş ve geliştirme gideri: Kurumların kuruluş aşamasında veya geliştirilmesi amacıyla yaptıkları önemli tutarlara ulaşan bir kısım giderler indirim konusu yapılabilmektedir.

c) Genel kurul toplantıları için yapılan giderlerle birleşme, fesih ve tasfiye giderleri: Kurum genel kurul toplantısının düzenlenmesi, toplantıya çağırılması, toplantı yerlerinin ayarlanması ve benzeri nedenlerle yapılan giderler, kurumlar vergisi bakımından gider kabul edilir.

d) Sigorta şirketlerinde bilanço gününde hükmü devam eden sigorta mukavelelerinin istilzam ettiği teknik ihtiyatlar: Sigorta şirketlerinin bilanço günün de geçerliliği devam eden sigorta sözleşmelerinin gerektirdiği teknik ihtiyatlar; belirsiz öngörülemeyen hasarlara ilişkin tazminat karşılıkları, cari risklere ilişkin ihtiyatlar ile hayat sigortası ile ilgili olarak hesaplanan ihtiyatlardan oluşmaktadır.

e) Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde komandite ortağın kâr payı: Komandite ortağın kâr payı GVK'nın 85. maddesi hükmü gereğince Şahsi ticari kazanç olarak gelir vergisine tabî tutulmuştur ve kurumlar vergisi kapsamına girmemektedir.

f) Geçmiş yıl zararları: Beş yıldan fazla nakledilmemek şartıyla geçmiş yılların malî bilançolarına göre meydana gelen zararlar kurumlar vergisi matrahından indirilmektedir.

⁹⁹ AKDOĞAN, Abdurrahman, a.g.e, s.326.

g) Bağış ve yardımlar: Bakanlar Kurulu tarafından vergi muafiyeti tanınan vakıflara ve kamu menfaatlerine yararlı sayılan derneklere ve bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunan kurum ve kuruluşlara makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımların toplamının o yıla ait kurum kazancının %5'ne kadar olan kısmı indirim konusu yapılabilmektedir.

h) Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları

Kurum kazancının tespitinde GVK'nın 1. maddesinde yer alan ticari kazancın tespitinde indirilmesi kabul edilmeyen giderlerin yanında KVK'nın 15. maddesinde belirtilmiş olan ödemelerin indirilmesi de kabul edilmemektedir. Bunlar¹⁰⁰,

a) Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler,

b) Örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler,

c) Sermaye şirketlerinde dağıtılan örtülü kazançlar,

d) Her ne şekilde ve ne isimde olursa olsun ayrılan yedek akçeler,

e) Dar mükellefiyete tabî kurumların bazı ödemeleri,

f) KVK'ya göre hesaplanan kurumlar vergisi ile her türlü para cezaları, vergi cezaları ve Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun hükümlerine göre ödenen cezalar, gecikme zamları ve faizleri,

g) Menkul kıymetlerin itibari değerlerinin altında satışından doğan zararlar ile ödenen komisyonlar ve benzeri her türlü giderler,

h) Her türlü alkol ve alkollü içkiler ile tütün ve tütün mamullerine ait ilan ve reklam giderlerinin %50'si olarak belirlenmiş, bu oran Bakanlar Kurulu kararı ile %100 arttırılabilir veya sifıra indirilebilir. Bu oran sifırdır.

i) Kiralama yoluyla veya işletmede kayıtlı olan yat kotra, tekne, sürat teknesi gibi motorlu deniz, uçak ve helikopter gibi hava taşıtlarından işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olmayanların giderler ve amortismanları,

¹⁰⁰ AKDOĞAN, Abdurrahman, a.g.e., s.326.

¹⁰⁰ ULUATAM, Özhan, METHİBAY, Yaşar, a.g.e., s.327.

j) İşletmede kullanılan yabancı kaynaklara yönelik olarak yapılan faiz ve benzeri ödemelerin bir kısmıdır.

2.1.3.1.5. Kurumlar Vergisi ile İlgili Muafıklar, İstisnalar ve Yatırım İndirimi

2.1.3.1.5.1. Muafıklar

KVK'nın 7. maddesinde iktisadi, idari, ya da toplumsal kaygılarla ihdas edilmiş çok sayıda muafıklar bulunur. Önemli bir bölümü kamu kuruluşları oldukları ve kamusal niteliği ağır basan hizmet ürettikleri için diğer bölümü ise, geniş kapsamlı bir teşvik politikası içinde düşünülmüş, bu muafık hükümlerinden yararlanan kurumlar şunlardır¹⁰¹:

- a) Darphane ve Damga Matbaası, Milli Piyango İdaresi, askeri fabrika ve atölyeler,
- b) Kamu idare ve müesseseleri tarafından; ilim, fen ve güzel sanatlar ile tarım ve hayvancılığı öğretmek, yaymak, ıslah ve teşvik amacıyla işletilen kurumlar,
- c) Kamu idare müesseseleri tarafından genel insan ve hayvan sağlığını korumak ve tedavi etmek amacıyla işletilen müesseseler,
- d) Fuarlar, sergiler ve panayırılar,
- e) İdman ve spor müesseseleri ,
- f) Sosyal güvenlik kurumları,
- g) Resim ve harç alma yetkisine sahip kamu kuruluşları,
- h) Yerel yönetim kuruluşları ile bunların birlikleri tarafından işletilen veya bunlara bağlı bazı işletmeler,
- i) Köyler ve köy birliklerine ait bazı işletmeler,
- j) Kreş, konukevleri ve bunların kantinleri,
- k) Bazı tedavi kuruluşları,
- l) Vergi muafiyeti tanınmış olan vakıflar ile bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunan kurum ve kuruluşlar,
- m) Kooperatiflerdir.

¹⁰¹ ULUATAM, Özhan, METHİBAY, Yaşar, a.g.e., s.327.

2.1.3.1.5.2. İstisnalar

İstisnalar KVK'nın 8. maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bunlar:

a) İştirak kazançları istisnası: Kurumların tam mükellefiyete tabî bir başka kurumun sermayesine iştirakten elde ettikleri kazançları vergi dışı bırakan bu istisnanın amacı, iştirak kazançlarında çifte vergilendirmeyi önlemektir. Kurumlar vergisine tabî bir kurumun başka bir kurumun sermayesine katılması nedeniyle elde edeceği kazanç iştirak edilmiş kurum bünyesinde zaten kurumlar vergisine (ve gelir vergisi tevkifatına) tabî olmuş bulunduğundan, bu kazancı iştirak eden kurumda bir kez daha vergilemek aynı matrahtan birden fazla vergi alma anlamına gelecektir.

b) Risturn istisnası: Tüketim, üretim ve kredi kooperatiflerinin, ortakları ile ilişkileri dolayısıyla hesapladıkları risturnlar ile ortakların idare gideri karşılığı olarak ödedikleri paralardan sarf olunmayarak iade edilen kısımlar kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur¹⁰².

c) Bazı yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları ile ilgili istisna: Portföyünün en az %25'i hisse senetlerinden oluşan (A tipi) yatırım fonları ile diğer menkul kıymet yatırım fonlarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları, risk sermayesi yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları, gayri menkul yatırım fonları ile ortaklıklarının kazançları kurumlar vergisinden müstesnadır.

d) Kurumların rüçhan hakkı kuponlarını satış kazançları ile emisyon primleri istisnası: Bu istisna, kurumların rüçhan hakkı kuponlarının satışından elde ettikleri kazançlar ile anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini arttırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılmasından sağlanan kazançları kapsar¹⁰³.

2.1.3.1.5.3. Yatırım İndirimi

Yatırımların yapılmasını, bölgesel ve sektörel bazda ve güdülen ekonomik ve sosyal politikalar çerçevesinde dağılımını ve gelişimini teşvik amacıyla güden yatırım indirimi, KV'ye tabî kurumlar açısından geniş bir uygulama alanı bulmaktadır¹⁰⁴.

¹⁰² AKDOĞAN, Abdurrahman, a.g.e., s.317.

¹⁰³ ULUATAM, Özhan, METHİBAY, Yaşar, a.g.e., s.330.

¹⁰⁴ AKDOĞAN, Abdurrahman, a.g.e., s.320-321.

Yatırım indirimi, gelir vergisi mükelleflerinden ticari ve zirai kazanç sahipleri ile kurumları, yatırıma teşvik eden bir vergi istisnasıdır. Bu istisnanın özünü, sözü edilen mükelleflerin kanuna uygun olarak yaptıkları yatırımlar için, harcamalarının belli bir yüzdesinin vergiye tabî kazançtan indirilmesini oluşturmaktadır¹⁰⁵.

Yatırım indirimi, dar mükellefiyete tabî olanlar dahil ticari veya zirai kazançları üzerinden vergiye tabî mükelleflerin (Adi ortaklıklar, kolektif ve adi komandit şirketlerle, Kurumlar Vergisi mükellefleri dahil), yatırım indiriminden faydalanması kabul edilmiş bulunan yatırımları kapsamında yaptıkları ve müteakip vergilendirme döneminde yapmayı öngördükleri yatırım harcamaları aşağıda yazılı kayıt ve şartlar dahilinde ilgili kazançlardan indirilir¹⁰⁶. Yatırım indirimin uygulamasında aşağıdaki şartlar aranır:

- Mükellef bilanço esasına göre defter tutuyor olmalıdır,
- Yatırım, kalkınma planı ve yıllık programlarda belirlenen sektör ve konularda yapılmalıdır,
- Yapılan yatırımın tutarı ticari ve sınai yatırımlar için en az 180.000.000.000.- TL, zirai yatırımlar için en az 36.000.000.000.- TL tutarında olmalıdır,
- Yatırıma başlanılmadan önce Hazine Müsteşarlığı'ndan yatırım teşvik belgeleri kural olarak alınmalıdır,
- Yatırım, belgede yazılı şartlar ve sürede yapılmalıdır.

2.1.3.1.6. Kurumlar Vergisi Matrahının Hesaplanması

KVK'nın 13. maddesine göre, kurum kazancı kanunda belirtilmiş kurumlar vergisi mükelleflerinin bir hesap döneminde elde ettiği sâfi kurum kazancı üzerinden hesaplanır. Buna göre daha önce de belirttiğimiz gibi sâfi kurum kazancı iki şekilde bulunmaktadır. Bunlar, özkaynağın karşılaştırılması yoluyla (bilanço yaklaşımı) ve hasılat yaklaşımıyla (gelir tablosu yaklaşımı) elde edilen kârdır.

Bilanço yaklaşımına göre, elde edilen kâr ve kurumlar vergisi matrahı şu şekilde hesaplanır:

¹⁰⁵ DOĞRUSÖZ, A.Bumin, "Kurum Kazancının Saptanması ve Vergilendirilmesi", *Vergi Sorunları Dergisi*, Özel Ek, Nisan 1998, s.41.

¹⁰⁶ PEKDEMİR, İsmet, *Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtım*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 1998, s.50.

TİCARİ BİLANÇO KÂRI

İLAVELER

KANUNEN KABUL EDİLMEYEN GİDERLER

- Vergi ve para cezaları ve gecikme zammı ve faizleri,
- Kanuni sınırı aşan bağış ve yardımlar,
- Kanunun öngördüğü koşullar dışında ayrılan karşılık giderleri,
- Kıdem tazminatı karşılık gideri,
- Borçlanma maliyetinin bir bölümü,
- Çek ve senetsiz alacak faiz giderleri gibi muhasebe standartlarında, gider yazılan ancak vergi mevzuatında yer almayan giderlerdir.

KURUM KAZANCI

İNDİRİM VE İSTİSNALAR (.....)

Kurumun Kâr veya Zarar Durumuna Bağlı Olmaksızın Uygulanması Gereken İstisnalar

Tam Mükelleflerin iştirak kazançları,

- KVK. Md. 8/4-a, b, c, d'de yer alan çeşitli fonların kazançları ile ilgili istisnalar,
- Emisyon primleri istisnası ve rüçhan hakkı kuponlarının satış kazancı ile ilgili istisna,
- Yurtdışı inşaat, onarım, montaj ve teknik işlerle ilgili kazanç istisnası,
- Maliyet artış fonu,
- Kurum kazancı sayılmayan gelirler ile özel kanunlarla kurumlar vergisinden istisna tutulan kazançlardır.

Kurum Kazancının Mevcut Olması Halinde Uygulanacak İndirimler;

- Devretmiş olan geçmiş yıl zararları (5yıl) ve
- Yatırım indirimidir.

KURUMLAR VERGİSİ MATRAHI

Gelir tablosu yardımıyla bulunan kâra göre de matrah şu şekilde hesaplanır;

DÖNEM KÂRI (690 Nolu Hesap Kalamı)

KANUNEN KABUL EDİLMEYEN GİDERLER

KURUM KAZANCI

İNDİRİM VE İSTİSNALAR (.....)

KURUMLAR VERGİSİ MATRAHI

2.1.3.2. Geçici Vergi

Kurumlar vergisi mükellefleri cari vergilendirme döneminde KV'ne mahsup edilmek üzere altışar aylık kazançları üzerinden % 20 geçici vergiye tabî tutulmuşlardır (GVK mükerrer 120.m). Söz konusu düzenleme ile daha önceki geçici vergi uygulamasında yer alan götürülüğün kaldırılması yoluna gidilmiş olup, dönem içinde ödenecek geçici vergi tutarıyla, yıllık beyanname ile bildirilecek kurum kazancı üzerinden hesaplanacak KV'nin birbirine çok yakın olması sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde benimsenen geçici vergi uygulaması, kurumların cari yıla ilişkin performansları ile ilişkilendirilmiş olmakta ve cari yılda zarar eden kurumların geçici vergi ödemeleri önlenmiş olmaktadır¹⁰⁷.

2.1.3.3. Gelir Vergisi

Sermaye şirketleri KV'ya tabî olmalarına rağmen ortaklarına dağıtacağı kâr payları menkul sermaye iradı sayıldığı için gelir vergisi kesintisine de tabî tutulurlar. Gelir vergisi oranı, 99/13230 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla halka açık anonim şirketlerde %5, diğer kurumlarda %15 olarak uygulanmaktadır.

Dönem sonunda yapılacak muhasebe kayıtlarında vergi ve diğer yasal yükümlülükler karşılığı hesabına sadece kurumlar vergisi ve kurumlar vergisi fon payı için bulunan tutarlar yazılacaktır. Gelir vergisi ve gelir vergisi fon payı için muhasebe kayıtları eğer kâr dağıtımını söz konusu olursa Nisan ayı sonuna kadar yapılacak, kâr dağıtımını yapılmazsa gelir vergisi kesintisi de yapılmayacağı için herhangi bir muhasebe kaydı yapılmayacaktır. Kurumlar vergisine tabî tutulmayan bazı istisna kazançların, kâr dağıtılın veya dağıtılmasın gelir vergisine tabî tutulması gerekmektedir.(GVK:Md.94/6-b-ii). Buna göre, kurum kazançlarının gelir vergisi karşısındaki durumu aşağıdaki gibidir:

¹⁰⁷ YÜCEL, Turgay, "4369 sayılı Kanunla Kurumlar ve KDV Kanunlarında Yapılan Değişiklikler", *Mükellefin Dergisi*, Lebib Yalkın Yayınları, S.69, Eylül 1998, s.90.

	İstisna Kazanç Türü	GV Karşısındaki Durumu ve Tevkifat Nisbeti
1.	İştirak Kazancı	Tevkifata tabî değil.
2.	Risturn İstisnası	Tevkifata tabî değil.
3.	A Tipi Fon ve Ortakların Kazancı (KVK Md.8/4)	% 0
4.	B Tipi Fon ve Ortakların Kazancı (KVK Md.8/4)	% 10
5.	Risk Sermayesi ve Gayri Menkul Yatırım Fon ve Ortaklarının Kazançları (KVK Md.8/4)	% 0
6.	Rüçhan Hakkı Kupon Satış Kazancı (KVK Md.8/5)	% 18
7.	Emisyon primi (KVK Md.8/5; Geç.Md. 28/b)	Tevkifata tabî değil.
8.	Gayrimenkul ve İştirak Hissesi Satış kazancı İstisnası (KVK Geç.Md. 28)	% 15
9.	Üretim Tesislerinin ve bu tesislere ait Gayrimenkullerin aynı sermaye olarak konulması durumunda istisna (KVK Geç.Md. 28)	Tevkifata tabî değil.
10.	Yatırım İndirimi	% 18
11.	Kalkınmada öncelikli yörelerde 1.1.1994 öncesi faaliyete geçen eğitim sağlık ve spor tesisleri istisnası (KVK Geç.Md. 21)	Tevkifata tabî değil.
12.	Yurt Dışı inşaat onarımı işleri ve teknik hizmetlerden sağlanan kazançla ilişkin istisna (KVK Geç.Md. 24)	Değişik nisbette tevkifata tabî.
13.	Serbest bölgelerde elde edilen kazanç istisnası (3218 sayılı kanun)	Tevkifata tabî değil.
14.	Bankaların iştirak paylarının halka arzından elde ettiği kazançlar (3332 sayılı kanun)	Tevkifata tabî değil.
15.	4325 sayılı kanununun 3/a maddesinde belirtilen istisna kazanç	Tevkifata tabî değil.
16.	1.1.1996 önceki çıkarılan vergiden muafılığı kabul edilmiş menkul kıymetlerin iratları (KVK Geç.Md. 11)	% 18
17.	Kanunlarda onaylanmış bulunan Uluslararası anlaşmalarda yer alan kurumlar vergisinden istisna kazançlar	% 18 (İkil anlaşmalarda daha düşük oran varsa bu nisbet)
18.	Uluslararası gemi siciline kayıtlı gemilerin devir ve işletilmesinden sağlanan kazançlar	Tevkifata tabî değil.
19.	Bankaların devir ve birleşmelerinden oluşan kazanç	Tevkifata tabî değil.

2.1.4. Sermaye Şirketlerinde İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı

Sermaye piyasası araçları arasında yer alan hisse senetleri, ortaklık sermayesinin birbirine eşit kısımlara ayrılmış parçalardan her birinin karşılığı olmak üzere kanunda gösterilen şekillere uygun kıymetli evrak olarak tanımlanmıştır¹⁰⁸. Kıymetli evrak niteliğinde olan hisse senetleri, sahiplerine, dönem kârından pay almak, tasfiye kârından pay almak gibi malî haklar yanında oy kullanma ve bilgi alma gibi yönetimle ilgili haklar da sağlanmaktadır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan kâr dağıtımı ile ilgisinden dolayı iç kaynaklardan sermaye artırımı yoluyla ortaklara bedelsiz hisse senedi verilmesi ve bunların vergi karşısındaki durumu kısaca incelenecektir.

2.1.4.1. Bedelsiz Hisse Senetleri

Kurumlar tarafından iç kaynaklar kullanılmak suretiyle sermaye artırımına gidildiği durumlarda, arttırılan sermayeyi temsil etmek üzere ortaklara “bedelsiz” iştirak hisseleri veya hisse senetleri verilmektedir. Bedelsiz iştirak hissesi veya hisse senedi verilmesine neden olan sermaye arttırmaları, kurumların iç kaynaklarını oluşturan sermaye yedekleri veya kâr yedeklerinden karşılanmaktadır.

Genel olarak kâr yedekleri, yasal, statü ve olağanüstü yedekler ile yedek niteliğindeki karşılıklar ve özel fonlar gibi işletme faaliyetleri sonucu elde edilen kârların dağıtılmamış kısmını ifade etmektedir. Sermaye yedekleri ise, hisse senedi ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları, iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesi veya maliyet artışına konu edilmesi sonucu oluşan fonlardan meydana gelmektedir. Kurumların sermaye yedeklerine genel olarak aşağıdakiler örnek olarak verilebilir¹⁰⁹:

-Amortismanına tabî iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesi sonucu oluşan yeniden değerlendirme fonu.

-İştirak hisselerinin, gayri menkullerin ve amortismanına tabî iktisadi kıymetlerin satışında, maliyet bedellerinin arttırılması sonucu oluşan maliyet artış fonları.

¹⁰⁸ BOLAK Mehmet, Menkul Kıymetler ve Portföy Analizi, 2. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 1994, s.98.

¹⁰⁹ <http://vergidegundem.com/03makale,05/10/2002>.

-Anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini arttırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar.

İç kaynaklardan yapılan sermaye artırımı, gerçekte şirket öz sermayesi üzerinde sonuç doğurucu bir işlem değildir. Şirketlerin ortaklarına bedelsiz hisse senedi dağıtması, muhasebe açısından öz sermaye grubundaki hesapların karşılıklı değişimidir ve bu işlemin sonucunda ortakların şirketteki sahiplik oranında bir değişiklik meydana gelmektedir¹¹⁰.

Nakit kâr payı dağıtımını yerine, ortaklara bedelsiz hisse senedi dağıtılmasının gerek yatırımcılar gerekse yatırım konusu şirket açısından çeşitli olumlu etkileri vardır. Bu olumlu etkiler aşağıdaki gibi sıralanabilir¹¹¹:

Yatırımcılar açısından;

-Bazı yatırımcılar için bedelsiz hisse senedi elde etme, açıktan gelen bir kazanç görünümündedir. Dolayısıyla, bu düşüncedeki yatırımcılar için, bedelsiz hisse senedi dağıtılması, psikolojik yönden olumlu etki yapar.

-Eğer yatırım konusu şirket, bedelsiz hisse senedi dağıttıktan sonra hisse başına kâr yapı tutarında değişiklik yapmışsa, bu durumda yatırımcıların kazancı artmış olur.

-Bedelsiz hisse senedi dağıtılması uygulamasına, genellikle büyüme potansiyeli içindeki şirketlerde rastlanır. Dolayısıyla mevcut ve potansiyel yatırımcılar, bu tür şirketlerin gelecek dönemlerdeki kazanç düzeyinde olacağı düşüncesinde olacaktır.

¹¹⁰ ÇİFTÇİ, Yavuz, "Türk Mevzuatında Bedelsiz Hisse Senetlerinin Niteliği, Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi", *Mevzuat Dergisi*, Yıl:3, S:31, Temmuz 2000.
(<http://www.basarm.com.tr/dergi>)

¹¹¹ ÇAĞLAR, Tülin, "Hisse Senedi Şeklinde Dividant Dağıtımı ve Türkiye'deki Uygulaması", *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, S:6, Kasım 1976, s.49-50.

Yatırım konusu şirket açısından;

-İç kaynaklardan sermaye artırımı sonucu ortaklarına bedelsiz hisse senedi dağıtan şirketler, nakit sıkıntısına girmemiş ve böylece yeni yatırım fırsatlarını değerlendirilmesinde kullanılacak fon kaynaklarını daraltmamış olur

-Bedelsiz hisse senedi dağıtımı yoluyla, şirkette alıkonulan fonlar kârlı yatırımların değerlendirilmesinde kullanılabiliriyorsa, bu durum hem şirket hem de yatırımcılar açısından fayda sağlayacaktır. Ancak çeşitli finansal güçlüklerden dolayı bedelsiz hisse senedi dağıtmak zorunda kalınmışsa, kısa ve uzun vadede, hisse başına kâr ve şirketin piyasa değeri olumsuz yönde etkilenecektir.

Bedelsiz hisse senedi dağıtımın şirketler açısından diğer bir faydası da, şirket hisse senetlerini piyasa fiyatlarının belirli bir fiyat aralığının tutulabilmesidir. Böylelikle, küçük tasarruf sahiplerinin de şirket hisselerine yatırım yapmaları ve dolayısıyla hisselerin piyasada daha fazla talep görmesi sağlanmış olur.

2.1.4.1.1. Bedelsiz Hisse Senetlerinin Vergilendirilmesi

Maliye bakanlığı, 4369 sayılı yasa ile vergi kanunlarında geniş çaplı değişiklikler yapmıştır. Bu kanunla yapılan değişikliklerden birinin şirketlerin kârlarını şirkette bırakmalarını özedirmek içindir. GVK'nın 94/6-b-i bendinde yapılmış olup değişikliğin amacı.

GVK'nın 64/6-b-i bendine göre "kârın sermayeye ilavesi kâr dağıtımı sayılmaz" hükmü getirilmiştir.

Buna göre şirketler dönem kârlarına nakit olarak dağıtmak yerine sermayelerine ekleyerek ortaklarına bedelsiz hisse vermeleri halinde stopaj vergisi ödemeyecekler ve ortaklar da bir temettü geliri elde etmediklerinden yıllık gelir vergi beyannamesi vermeyeceklerdir¹¹².

Ancak maliye bakanlığı 6/2/2000 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 231 sayılı genel tebliği ile kanuna aykırı bir yorum getirerek bu şekilde alınan bedelsiz hisselerin gelir vergisi beyanına tabî bir gelir olduğunu kamu oyuna duyurmuştur.

¹¹² [http://www.activefinans.com/active/arsiv/sayı_11_\(05/10/2002\)](http://www.activefinans.com/active/arsiv/sayı_11_(05/10/2002))

Yayımlanan bu tebliğ özellikle kâr dağıtımı ve sermaye artırımı politikalarını kanunun verdiği imkandan yararlanmak suretiyle nakit kâr dağıtımı yerine dönem kârını sermayeye eklemeyi kararlaştırılmış şirketleri zor durumda bırakmıştır.

Ancak Danıştay 4. Dairesi 06.12.2000 tarih ve Esas No:2000/1307, Karar No:2000/5053 sayılı kararı ile kârın sermayeye ilavesinin kâr dağıtımı sayılmayacağı ve ortaklar açısından da elde edilmiş bir kâr payından söz edilmeyeceği belirtilerek, Maliye Bakanlığı'nın görüşünün yer aldığı düzenleme iptal edilmiştir. Söz konusu iptal işlemi Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 08.06.2001 tarih ve Esas No:20001/180, Karar No:2001/224 sayılı kararı ile kesinleşmiştir.

Sonuç olarak, gerçek kişi hissedarlar tarafından kârın sermayeye ilavesi nedeniyle elde edilen bedelsiz hisse senetlerinin tutarı ne olursa olsun bu işlem kâr dağıtımı sayılmayacaktır. Bunun doğal sonucu olarak, elde edilmiş bir menkul sermaye iradı da olmayacağı için, bedelsiz hisse senetlerinden dolayı gerçek kişiler gelir vergisi ödemeyeceklerdir.

Örnek:

X Anonim Şirketi ortakları 10.000.000.000.- TL sermaye artırımına karar vermişlerdir. Bu tutarın yarısını nominal bedeli 1.000.000.- TL olan 5.000 Adet Bedelli hisse senedi çıkararak, yarısını da olağanüstü yedekleri sermayeye ekleyerek sermaye artırımına gitmiş olup 1.000.000.- TL nominal değerli bedelsiz hisse senedini pay sahiplerine dağıtmıştır. Bu veriler ışığında yapılacak kayıtlar aşağıdaki gibidir:

Sermaye taahhüdüne ilişkin kayıt,

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	/		10.000.000.000	
500 SERMAYE	/			10.000.000.000

Sermaye taahhüdünün yerine getirilmesine ilişkin yapılacak kayıt,

100 KASA	/		5.000.000.000	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER	/		5.000.000.000	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	/			10.000.000.000

2.1.5. Avrupa Birliği Mevzuatında Kâr Dağıtımına İlişkin Hükümler ve Türk Hukuku'ndaki Hükümlerle Karşılaştırılması

Avrupa Birliği, üye ülkeler arasında uyumu sağlamak için 9 Mart 1968 tarih ve 68/15/EEC konsey direktiflerini yayınlamıştır. Bu direktiflerin, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, altıncı, yedinci, sekizinci, onbirinci ve onikincisi şirketler hukuku ile ilgilidir. Bu direktifler sermaye şirketleri olarak adlandırılan anonim şirketler, limited şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketleri kapsamaktadır.

2.1.5.1. Avrupa Birliğinde Kâr Dağıtımına İlişkin Hükümler

Kâr dağıtımıyla ilgili bölüm, birliğin yayınlamış olduğu ikinci direktifte yer almaktadır. Bu direktifin ana amacı, ortakların ve üçüncü kişilerin çıkarlarını korumak ve üye ülkelerin mevzuatlarını birbirleriyle uyumlu hale getirmektir¹¹³.

Birliđe üye ülkelerde faaliyetlerden sağlanan kâr, üyelerin kârı olarak kabul edilir ve sözleşmede belirlenen oranlara göre veya böyle bir düzenleme yoksa üyeler arasında eşit olarak paylaşılır.

Birlik ülkelerinde faaliyet giderleri gelirleri aştığı takdirde, üyeler sözleşmede belirlenen oranlarda bu zararı karşılamak durumundadır. Sözleşmede bir oran belirlenmemişse üyeler eşit olarak bu farkı karşılarlar¹¹⁴.

Direktifte şirketin kâr dağıtımı çok sıkı şartlara bağlanmıştır¹¹⁵:

a) Son malî yılda, şirketin yıllık bilançosunda gösterilen mal varlığının, şirketin taahhüt edilen sermayesi ile rezervlerinin altına düşmüş olması halinde, pay sahiplerine hiçbir şekilde kâr dağıtımı yapılmayacaktır. Ancak üye devletler sabit sermayeli yatırım şirketleri açısından bu hükme riayet etmeyerek farklı uygulama yapabilirler.

b) Taahhüt edilen sermayenin ödenmemiş kısmi bilançoda şirket mal varlığına dahil edilmemişse, bu kısım taahhüt edilen sermayeden düşülecektir.

Üye devletler mevzuatında öngörüldüğu takdirde, geçici kâr dağıtımı ancak aşağıdaki şartlarda yapılabilir.

¹¹³ <http://e-kutup.dpt.gov.tr/ab/uyum>, (02/06/2002)

¹¹⁴ TUSİAD, *AB'de Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Çalışmaları*, Yayın No:TÜSİAD-T/89.3125, İstanbul 1989, s.22.

¹¹⁵ DPT, *Şirketler Hukuku*, Türkiye-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Cilt:1, Kasım 1995, s. 18.

a)Bu konuda düzenlenecek geçici bilançolarda, geçici kâr payı dağıtımını için fonlarda yeterli kaynak bulunduğu belirtilmelidir.

b)Dağıtılacak temettü tutarı son malî yılın kârından fazla olmamalıdır.

Pay sahipleri yukarıdaki hükme aykırı olarak ve bilerek aldıkları kâr paylarını iade ile yükümlüdürler.

2.1.5.2. Kâr Dağıtımına İlişkin Ülkeler Açısından AB ve Türkiye Uygulamalarının Karşılaştırılması

Direktifte kâr dağıtımını, kesin kâr dağıtımını ve geçici kâr dağıtımını olmak üzere iki biçimde ele alınmıştır. Bunlardan geçici kâr dağıtımını konusunda mevzuatımızda bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, Direktife göre geçici kâr dağıtımını hususunun üye ülke mevzuatında düzenlenmesi zorunluluğu bulunmamaktadır¹¹⁶

2.2. KÂR DAĞITIM TABLOSU

Kâr dağıtım tablosu, ortaklara ve diğer ilgililere ana sözleşme ve/veya yasa hükümleri uyarınca dağıtılacak kâr payını belirlemek, dönem kârından ödenecek vergileri ve ayrılacak yedek kâr payını belirlemek, dönem kârından ödenecek vergileri ve ayrılacak yedek akçeleri göstermek, dönem kâr veya zararının finansal yapıya etkisini ortaya koymak, yatırım alanı arayan birikim sahiplerine şirketin kâr dağıtımını hakkında bilgi vermek amacıyla özellikle sermaye şirketlerince düzenlenmektedir¹¹⁷.

Kâr dağıtım tablosu, işletmenin dönem kârının dağıtım biçimini gösteren tablodur ve dört ana bölümden oluşur¹¹⁸:

1. Dönem Kârının Dağıtımını,
2. Yedeklerden Dağıtım,
3. Hisse Başına Kâr,
4. Hisse Başına Temettü.

Aşağıda bir örneği sunulan kâr dağıtım tablosunun düzenleme kuralları ve kalemlerine ilişkin açıklamalar ileride yapılacaktır.

¹¹⁶ DPT, a.g.e. s.26-27.

¹¹⁷ SEZGİ, Önder, ÖZKAN, Mehmet, *Dönem Sonu İşlemleri*, TÜRMOB Yayınları-105, Ankara 2000, s.145.

¹¹⁸ M.S.U.G.T. Sıra No:1, s.35.

A- DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI	ÖNCEKİ DÖNEM		CARİ DÖNEM	
1- DÖNEM KÂRI				
2- ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER(-)				
-Kurumlar Vergisi (Gelir Vergisi)				
-Gelir Vergisi Kesintisi				
-Diğer Vergi ve Yasal Yükümlülükler				
NET DÖNEM KÂRI				
3- GEÇMİŞ DÖNEMLER ZARARI (-)				
4- I. TERTİP YASAL YEDEK AKÇE (-)				
5- İŞLETMEDE BIRAKILMASI VE TASARRUFU ZORUNLU YASAL FONLAR (-)				
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI				
6- ORTAKLARA BİRİNCİ TEMETTÜ (-)				
-Adi Hisse Senedi Sahiplerine				
-İmtiyazlı Hisse Senedi Sahiplerine				
7- PERSONELE TEMETTÜ (-)				
8- YÖNETİM KURULUNA TEMETTÜ (-)				
9- ORTAKLARA İKİNCİ TEMETTÜ (-)				
- Adi Hisse Senedi Sahiplerine				
- İmtiyazlı Hisse Senedi Sahiplerine				
10- İKİNCİ TERTİP YASAL YEDEK AKÇE (-)				
11- STATÜ YEDEKLERİ (-)				
12- OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER (DAĞITILMAMIŞ KÂRLAR)				
13- DİĞER YEDEKLER				
14- ÖZEL FONLAR				
B- YEDEKLERDEN DAĞITIM				
1- DAĞITILAN YEDEKLER				
2- II. TERTİP YASAL YEDEKLER (-)				
3- ORTAKLARA PAY (-)				
- Adi Hisse Senedi Sahiplerine				
- İmtiyazlı Hisse Senedi Sahiplerine				
4- PERSONELE PAY (-)				
5- YÖNETİM KURULUNA PAY (-)				
C- HİSSE BAŞINA KÂR				
1- Adi Hisse Senedi Sahiplerine (TL %)				
2- İmtiyazlı Hisse Senedi Sahiplerine (TL %)				
D- HİSSE BAŞINA TEMETTÜ				
1- Adi Hisse Senedi Sahiplerine (TL %)				
2- İmtiyazlı Hisse Senedi Sahiplerine (TL %)				

Kâr dağıtım tablosunun düzenlenme amacı, özellikle sermaye şirketlerinde dönem kârından, ödenecek vergilerin, ayrılan yedeklerin ve ortaklara dağıtılacak kâr paylarının açıkça gösterilmesi ve şirketlerin hisse başına kâr ile hisse başına temettü tutarının hesaplanmasıdır¹¹⁹.

2.2.1. Kâr Dağıtım Tablosunun Düzenlenme Kuralları

M.S.U.G.T.'inde kâr dağıtım tablosunun düzenlenmesi esnasında gözönünde tutulacak dört esas belirlenmiş, önceki dönem ve cari dönem verilerini içerecek biçimde kâr dağıtım tablosu örneği verilmiştir. Buna göre;

- Kâr dağıtım tablosu, dönem kârından yapılan dağıtımla, yedeklerden yapılan dağıtım, ayrı ayrı gösterecek biçimde düzenlenir. Yedeklerden yapılan dağıtım geçmiş yıl kârları ile birlikte düşünmek gerekir. Kâr dağıtım tablosu formatında olağanüstü yedekler, dağıtılmamış kârlar olarak algılanmıştır. Bununla birlikte bilanço formatında yer alan geçmiş yıl kârları, herhangi bir nedenle "yedek" statüsüne alınmayan kâr artıklarını ifade etmektedir. Bunların dağıtılmamış kâr (olağanüstü yedek) gibi işlem göreceği açıktır¹²⁰.

- Kâr dağıtım tablosunda, ödenecek vergiler ve yasal yükümlülükler, ortaklara ödenecek 1. ve 2. temettüler, ayrılan 1. tertip ve 2. tertip yasal yedekler, statü yedekleri, olağanüstü yedekler ve kârdan ayrılan özel fonlar açıkça gösterilir.

- Dönem kârının dağıtımında, imtiyazlı payların bulunması halinde imtiyazlı ve adi hisse senetlerine ödenen kâr payları, tabloda belirtilen bölümlerde ayrı ayrı gösterilir.

- Katılma intifa senedi, kâra istikrarlı tahvil ile kâr ve zarar ortaklığı belgesi ihraç edilmesi nedeniyle, bu senet sahiplerine mevzuat hükümleri çerçevesinde ödenen payları kâr dağıtım tablosunda ayrıca gösterilir¹²¹.

¹¹⁹ M.S.U.G.T. Sıra No:1, s.35.

¹²⁰ HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem ve Diğerleri, a.g.e., s.162.

¹²¹ KİSHALI, Yunus, *Tek Düzen Hesap Sistemi ve Çözümlü Muhasebe Problemleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul 1998, s.49.

2.2.2. Kâr Dağıtım Tablosu Kalemlerine İlişkin Açıklamalar

2.2.2.1. Dönem Kârının Dağıtımı

Bu bölümde dönem kârının dağıtımı yer alır.

1. Dönem Kârı: Gelir tablosunda vergi ve yasal yükümlülüklerden önceki “690 Dönem Kârı veya Zararı Hesabı”nın alacak bakiyesidir. “590 Dönem Net Kârı” ile “370 Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları Hesabı”nın toplamı dönem kârı ile aynı anlam ve tutardadır.

2. Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler: Dönem kârı üzerinden hesaplanan vergi ve diğer yasal yükümlülükleri kapsar. KVK'nın 25. maddesi uyarınca hesaplanan Kurumlar Vergisi ile GVK'nın 94/6 maddesi uyarınca hesaplanan gelir vergisi tevkifatı ve fon paylarıdır.

Burada yer alan vergi ve diğer yasal yükümlülükler yukarıda yer alan dönem kârı (Ticari kâr veya bilanço kârı) üzerinden değil, vergi kanunları uyarınca tespit olunan malî kâr (Malî bilanço kârı veya matrah) üzerinden hesaplanmaktadır¹²².

3. Geçmiş Yıllar Zararı: Zararla kapanmış geçmiş dönem faaliyetlerinden gelen ve “580 Geçmiş Yıllar Zararları Hesabı”nda yer alan zararları ifade eder.

4. Birinci Tertip Yedek Akçe: Hem limited hem de anonim şirketler TTK'nun 466'ncı maddesi gereğince, her yıl sâfi kârın yirmide birini (% 5'ini) ödenmiş sermayenin beşte birine (% 20'ye) ulaşınca kadar yedek akçe olarak ayırmak zorundadırlar. Yasal yedek akçe ayırabilmek için kurum olma zorunluluğu vardır. İşletmelerin yedek akçe ayırabilmeleri için aynı yılda ticari bilanço kârının olması gerekir¹²³.

TTK'da yedek akçelerin sâfi kârdan ayrılacağı hükmü getirilmiş ancak sâfi kârdan ne anlaşılması gerektiği açıklanmamıştır. Bu konuda farklı görüşler olmakla birlikte, son yıllarda sâfi kârın malî yükümlülükler düşüldükten sonra kalan kâr olduğu görüşü yaygınlık kazanmıştır. Buna göre kanuni yedek akçenin üzerinden

¹²² ATİK, Ahmet, KARAYAGDI, Nazmi, “Limited Şirketlerde ve Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:188, Nisan 1997, s.21.

¹²³ DEMİR, Ahmet, *Tekdüzen Muhasebe Sistemi*, Yaklaşım Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1996, s.640.

ayrılacağı sâfi kâr vergiler çıkarıldıktan sonra kalan net kârıdır. Bir başka görüşe göre I. tertip yedek akçenin ayrılacağı sâfi kâr, bilanço kârından varsa geçmiş yıl zararı düşüldükten sonra kalan kısmıdır.

I. tertip yedek akçe ödenmiş sermayenin beşte birini buluncaya kadar ayrılır. Buradaki hesaplamada ödenmiş sermaye esas alınır. Ödenmiş sermayenin beşte biri aşıldığı takdirde aşan yedek akçeler “ihtiyari yedek akçe” olarak adlandırılır. Eğer yasal sınırı aşan tutarda yedek akçe ayrılması esas sözleşmede düzenlenmişse ve genel kurul kararına dayanıyorsa bu kısım olağanüstü yedek akçe niteliğindedir.

Ayrıca hisse senetlerinin çıkarılmasında, çıkarma masrafları indirildikten sonra, itibari kıymetten fazla olarak elde edilen hasılatın, itfalara veya yardım ve hayır işlerine sarf edilmeyen kısmı, kanuni haddini aşmış olsa bile, I. tertip yedek akçeye eklenir. Burada söz konusu edilen 520 Hisse Senedi İhraç Primleri hesabında izlenen ve emisyon primi olarak adlandırılan hasılat tutarıdır¹²⁴.

Yedek akçe ayırmanın amacı TTK'nın 466'ncı maddesinin 3'üncü bendinde, meydana gelen zararın kapatılması ve işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmenin varlığını idame ettirmek, işsizliği önlemek veya sonuçlarını hafifletmek olarak belirtilmiş ve ayrılan yedek akçelerin ancak bu amaçlarla genel kurul kararı ile kullanılabilceği ifade olunmuştur¹²⁵.

5. İşletmede Bırakılması ve Tasarrufu Zorunlu Yasal Fonlar; Çeşitli mevzuat gereği dönem kârından işletmede alıkonulacak ihtiyat ve karşılıklar ile finansman fonu, iştirak hisseleri ve gayrimenkul maliyet artış fonu ve yenileme fonu gibi işletmenin malî yapısını güçlendirmek amacıyla oluşturulan fonlardır.

KVK mükerrer 8. maddesinde finansman fonu, GVK 38. maddesinde maliyet artış fonu ve VUK 328. maddesinde ifade edilen yenileme fonu, işletme bünyesinde tutulması zorunlu olan dağıtılmaması gereken ve ancak amacına uygun şekilde kullanılması durumunda vergi dışı bırakılan fonlardır.

6. Ortaklara Birinci Temettü; İşletmenin ödenmiş sermayesi üzerinden ilgili

¹²⁴ AKYOL, Mehmet Emin, “Kurumlarda Kâr Dağıtımı”, *Maliye Postası Dergisi*, Sayı:425, Mayıs 1998, s.37.

¹²⁵ ATİK, Ahmet, KARAYAĞDI, Nazmi, a.g.m., s.22.

yasa hükmü ve ana sözleşmesi gereği ortaklarına dağıtılacağı birinci tertip temettüdür.

Genel olarak, anonim şirkete konulan sermaye payı için dönem sonunda dağıtılabılır sâfi dönem kârından veya serbest yedek akçelerden ayrılan ve her ortağa nakden ödenecek paraya kâr payı denir¹²⁶.

TTK'nın 466. maddesinin 2'inci fıkrasının 3 'üncü bendi sâfi kârdan I. tertip yedek akçenin ayrılmasından başka, pay sahipleri için % 5 oranında kâr payı ayrılmasını da öngörmüştür. Temel kâr payı niteliğinde olan bu oran mutlak nitelikte olup, esas mukavele ile de değiştirilmesi mümkün değildir.

Birinci temettünün hesabında dönem sâfi kârının mı yoksa ödenmiş sermayenin mi esas alınacağı hususuna gelince, bu hususa ilişkin olarak TTK'nun 455. maddesinde "Her pay sahibi kanun ve esas mukavele hükümlerine göre, pay sahiplerine dağıtmaya tahsis olunan sâfi kazanç payı nispetinde iştirak hakkına haizdir." hükmü ile TTK'nın 456. maddesinde "Esas mukavelede aksine bir hüküm yoksa kazanç ve tasfiye payları esas sermayeye mahsuben ortağın şirkete yaptığı ödemelere mütenasiben hesap ve tespit olunur." hükmünün birlikte ele alınması bizi bir sonuca ulaştırabilir.

Her iki madde göz önünde bulundurulduğunda kâr payı dağıtımında esas olan ortağın şirketteki payıdır. Ancak bu kâr payının hesaplanmasında ortağın şirkete ödemiş olduğu sermaye oranı kadarlık tutar dağıtımına konu edilebilmektedir. Ters bir durumun kabulü halinde ise yani şirkete sermaye taahhüdünün ¼'ini yerine getiren ortak ile tamamını yerine getiren ortağa eşit tutarda kâr payı dağıtmak sermaye payının tamamını ödeyen ortaklara haksızlık yapılması anlamına gelir.

Bir başka görüşe göre birinci temettü, pay sahibinin şirkete koymuş olduğu sermaye için garanti edilmiş bir unsur olduğuna göre I. temettünün ödenmiş sermaye üzerinden hesaplanması gerekir. Çünkü birinci temettü, sermayeye verilen faiz niteliğinde olduğu için ortaklara dağıtılması gerekir. Kâr payı niteliğini taşımaktadır¹²⁷. Bu hükümle şirkete sermaye koyan ortaklara yasal faiz oranı kadar kâr payı alma

¹²⁶ KARAYALÇIN, Yaşar, *Muhasebe İlkeleri, Kavramlar, İlkeler, Başlıca Sorunlar ve Yeni Gelişmeler*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Sayı:216, Ankara 1988, s.217.

¹²⁷ KIZILOĞLU, Şakir, *EYÜPGİLLER*, Saygın, a.g.e., s.1079.

hakkı sağlanmak istenmiştir.

1 No'lu MSUGT'de yer alan kâr dağıtım tablosunda "6 Ortaklara Birinci Temettü" başlığının altında adi hisse senetlerine ve imtiyazlı hisse senedi sahiplerine şeklinde ikili bir ayırıma gidilmiştir.

Adi hisse senetleri, sahiplerine eşit haklar sağlayan hisse senetleridir. İmtiyazlı hisse senetleri ise esas sözleşme ile sahibine kâr payı veya tasfiye halindeki şirket mevcudunun dağıtılması ve sair hususlarda imtiyaz hakları sağlayan hisse senetleridir. Öte yandan kârdan pay alma hakkı veren "Katılma İntifa Senedi", "Kâra İştirakli Tahviller", "Kâr-Zarar Ortaklığı Belgesi" gibi şirketin ihraç ettiği menkul kıymetlerin de kâr dağıtım tablosunda ayrıca gösterilmesi gereklidir.

7. Personele Temettü: Genel kurul kararıyla personele dağıtılacak temettüdür. TTK'nın 468. maddesi hükmü uyarınca esas sözleşmede müstahdem ve işçiler lehine yardım yedek akçesi öngörülebilir. Esasen ihtiyari yedek akçe olarak TTK'da düzenlenmiş olan bu hüküm gereğince, esas sözleşmeye işçilere yardım sandığı kurulması amacıyla kârdan belli bir oranda bir yedek akçe ayrılabilmesi olanağı tanınmıştır. Bu çerçevede dağıtılabilir kârdan şirket işçilerine yardım sandığı kurmak amacıyla bir pay ayrılabilir ki, bu durumda şirket kârı, bu kısma ayrılan yedek akçe kadar azalacak demektir.

Diğer taraftan 1 nolu MSUGT'de belirtilen personele temettü başlıklı bölümün şirketin performansı çerçevesinde personeline vermeyi kararlaştırdığı temettüyü de içermektedir.

GVK'nın 61. maddesi uyarınca bir işverene bağlı olarak çalışanlara prim, ikramiye, temettü vb. adlarla yapılan ödemeler ücret niteliğindedir. Bu durumda personele temettü olarak dağıtılan; ancak, GV uygulaması açısından ücret sayılan ve şirket için bir gider unsuru olan bu ödemelerin, hangi dönemde gider olarak kaydedildiği sorunu gündeme gelmektedir.

Bu ödemeler, ödeme tutarının belli olduğu ve dağıtıma karar verildiği dönemde mi kayıtlara intikal ettirilecektir; yoksa, geçmiş dönemin kârından ayrılan bu tutarlar geçmiş yılın kazancından mı indirilecektir.

Bir işletmede her hesap dönemi ondan önce veya sonra gelen hesap

döneminden bağımsızdır. Bir dönemle ilgili faaliyetten doğan olumlu veya olumsuz her sonucun o dönem hesabında yer alması gerekir. Ancak bu ilke sayesinde bir dönemdeki işlemler dolayısıyla o dönemin gerçek sonucunu tespit etmek mümkün olabilir.

Ülkemiz vergi uygulamalarında “dönemsellik ilkesi” olarak adlandırılan bu durum, kurumun kazançları açısından olduğu gibi giderleri açısından da geçerlidir. Nitekim aynı ilke 1 sıra Nolu MSUGT’nde şu şekilde izah edilmiştir.

“Dönemsellik kavramı” işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün, belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasıdır. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hasılat, gelir ve kârların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir. Bu kavramın, işletmeler açısından geçerliliğinin bulunmadığı veya ortadan kalktığı durumlarda ise, bu husus malî tabloların dipnotlarında açıklanır.”

Bu durumda dönemsellik ilkesi gereği geçmiş yıl kârından, temettü adı altında işçilere dağıtılan ücret giderleri, dağıtımına konu olan kârın ilgili olduğu yılda gider olarak dikkate alınmalıdır¹²⁸. Çalışanlara dağıtılan ve özü itibariyle ücret olan bu ödemelerin hesap dönemi kapanmış ve dolayısıyla da defterler kapatılmış olduğundan defter kayıtlara intikal ettirilmesi mümkün değildir. Bu ancak beyanname üzerinde ticari kârdan malî kâra ulaşırken personele dağıtılacak temettünün (ücret giderlerinin) indirim konusu yapılması ve Kurumlar Vergisi ve diğer malî yükümlülüklerin buna göre hesaplanması ile mümkün olabilecektir.

8. Yönetim Kuruluna Temettü: Genel kurul kararıyla yönetim kurulu üyelerine dağıtılması kararlaştırılan temettüyü kapsar¹²⁹.

TTK’nun 472. maddesi uyarınca sâfi kârdan kanuni yedek akçe ve pay sahiplerine %4 oranında veya esas mukavele ile daha yüksek bir oranda kâr payı dağıtıldıktan sonra yönetim kurulu üyelerine kâr payı verilebilir.

¹²⁸ METİN, Kazım, “Kâr Dağıtımı ve Kâr Dağıtım Tablosu”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:175, Mart 1996, s.142.

¹²⁹ ÖRTEN, Remzi, *Tek Düzen Hesap Planı ve Hesapların Açıklanması*, Gazi Kitabevi, Ankara 2001, s.61.

Yönetim kurulu üyelerine kârdan pay dağıtılabilmesi için esas sözleşmede açık bir hüküm bulunması, yönetim kurulu yönetmeliğinde açık hüküm veya genel kurul kararı gibi bir hukuksal nedenin bulunması gereklidir. Yönetim kurulu başkan ve üyelerine verilen bu kâr payları GVK'nın 75/3. maddesi uyarınca menkul sermaye iradı olarak sayılmıştır.

9. Ortaklara İkinci Temettü: İkinci temettü genel kurul kararı ile ortaklara dağıtılması kararlaştırılan ikinci tertip temettüdür. Birinci temettü dağıtılması zorunlu temel kâr payını göstermekte iken, ikinci temettünün dağıtılması kanun ve esas sözleşme hükümlerine ve özellikle genel kurul kararına bağlıdır.

10. İkinci Tertip Yedek Akçe: TTK 466/3. maddesi "Sâfi kârdan birinci fıkrada yazılı yedek akçeden başka, pay sahipleri için % 5 kâr payı ayrıldıktan sonra pay sahipleriyle kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda biri" yedek akçeye eklenir demektedir.

İkinci tertip yedek akçe sadece dönemin dağıtılacak kârını değil, geçen yıllardan aktarılan ve serbest yedek akçelerden alınarak dağıtılacak birikmiş kârları da kapsar.

TTK 466. maddenin 4. fıkrası uyarınca yasa koyucu başka şirketlere iştirak amacıyla kurulan holding şirketlerin ikinci tertip yedek akçe ayırmalarına lüzum görmemiş ve holding şirketlerini bu uygulamanın dışında bırakmıştır. Yukarıdaki ifadelerden sonra ikinci tertip yedek akçe ile ilgili şu sonuçları çıkarabiliriz:

- Öncelikle birinci tertip yedek akçe ayrılmış olmalıdır.
- İkinci tertip yedek akçe ayırmak için dağıtımına karar verilen kâr ödenmiş sermayenin % 5'ini aşmış olmalıdır.
- İkinci tertip yedek akçe dağıtımına karar verilen kârın 1/10'u dur.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, dağıtılacak kâr payı ödenmiş sermayenin % 5'ini karşılıyor ya da bunun altında kalıyorsa, kâr dağıtımında II. tertip yedek akçenin tespit edilmesine gerek yoktur.

İkinci tertip yedek akçe ödenmiş sermayenin % 5'ini aşan kâr dağıtımlarından ayrıldığı için, dağıtılan kâr ödenmiş sermayenin % 5'ini aşıyorsa, aşan kısmın tespit edilmesi, ikinci tertip yedek akçenin bu tutar üzerinden ayrılması gerekir. Dağıtılacak

kâr ödenmiş sermayenin % 5'ini aşmıyor yada bunun altında kalıyorsa, bu dağıtımdan ikinci tertip yedek akçe ayrılmayacaktır.

Yasa maddelerinde yer alan “dağıtılması kararlaştırılmış kısmın onda biri” hükmü yorumlarda tartışmalara yol açmaktadır.

Bu çerçevede ortaya iki farklı yaklaşım çıkmıştır.

-İkinci tertip yedek akçe dağıtılması kararlaştırılan kısmın onda biridir.

-İkinci tertip yedek akçe dağıtılacak kâr tutarının onbirde biridir.

Uygulamada her iki yaklaşıma da rastlamakla birlikte birinci yaklaşım pay sahiplerine daha fazla kâr dağıtımını öngörmekte, ikinci yöntem ise işletmede kârın daha fazla yedek akçe olarak alıkonulması sağlamaktadır.

Her iki görüş de yasa metninin farklı şekilde yorumlamaya elverişli olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak yapılan uygulamalar yukarıda yer alan birinci görüşün ağırlık kazandığı yönündedir. Buna göre dağıtılacak kâr 10 ise bu kârın biri yedek akçe ayrılacak geriye kalan 9’da pay sahipleri veya iştirak edenlere dağıtılacaktır.

11. Statü Yedekleri: Ana sözleşme uyarınca ayrılması gereken yedekleri kapsar.

İşletmeler dağıtılabilir kârın tamamını kâr payı sahiplerine dağıtabileceği gibi bunun bir kısmını da işletmede bırakabilirler. İşte bu çerçevede mecburi yedek akçeler dışında genel kurul kararı ile işletmede bırakılan kârlar statü veya olağanüstü yedekler (ihtiyari yedek akçeler) olarak nitelendirilirler.

12. Olağanüstü Yedekler (Dağıtılmamış Kârlar); İşletmede olağanüstü durumlar dikkate alınarak bırakılan yedekleri veya geçmiş dönemle ilgili dağıtım konusu yapılmayan kârları ifade eder.

“542 Olağanüstü Yedekler” hesabında yer alan olağanüstü yedekler dağıtılmamış kârlar, kâr dağıtım tablosunda bu satırlarda yer alırlar.

13. Diğer Yedekler: Genel kurul kararıyla ayrılan diğer yedeklerdir.

14. Özel Fonlar: Çeşitli mevzuat hükümleri gereği işletmede bırakılan fonlardır.

2.2.2.2. Yedeklerden Dağıtım

Bu bölüm, geçmiş yıllarda ayrılmış ve cari dönemde dağıtılan yedekleri kapsar. Yasa koyucu burada bir sınır koyarak kanuni yedek akçelerin esas sermayenin yarısını aşmadıkça kullanımı kesin ve belirli amaçlarla sınırlandırmaktadır. Diğer taraftan şirket, kendi isteği ile ayrılmış olduğu yedek akçeleri ise öngörülen amaçları çerçevesinde kullanma serbestisine sahiptir.

Tablonun bu bölümdeki satırlarında yer alan bölümleri :

- 1- Dağıtılan Yedekler: Geçmiş yıllarda ayrılmış ve bu dönem dağıtılan yedekleri kapsar.
- 2- İkinci Tertip Yasal Yedekler: Dağıtılacak yedek ve geçmiş yıl kârlarının onda birini ifade eder.
- 3- Ortaklara Pay: Dağıtılan yedek ve dağıtılmamış kârlardan ortaklara ödenecek kısmı kapsar.
- 4- Personele Pay: Dağıtılan yedek ve dağıtılmamış kârlardan personele ödenecek kısmı kapsar.
- 5- Yönetim Kuruluna Pay: Dağıtılan yedek ve dağıtılmamış kârlardan yönetim kuruluna ödenecek kısmı kapsar.

2.2.2.3. Hisse Başına Kâr

Dağıtım konusu kârdan hisse başına düşen pay bu bölümde yer alır. Tabloda adi ve imtiyazlı hisse senetleri olarak ayrı ayrı gösterilmesi gereken bu tutar, basitçe şu şekilde formüle edilebilir:

Net Kâr (vergi sonrası kâr)

Hisse Başına Kâr: _____

Hisse Senedi Sayısı

2.2.2.4. Hisse Başına Temettü

Dağıtılan kârdan hisse başına düşen kısım burada yer alır. Yasa, ana sözleşme ve genel kurul kararları gereğince tüm zorunlu ayrımlar yapıldıktan sonra, fiilen net kâr dağıtımının hisse başına düşen kısmını göstermekte ve şu şekilde formüle edilebilir.

Dağıtılan Temettü(1. Temettü +2. Temettü)

Hisse Başına Kâr : _____

Hisse Senedi Sayısı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KÂR DAĞITIMI VE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

3.1. ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI VE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Anonim şirketlerde, hesap dönemi sonunda ortaya çıkan kârın dağıtılması, ya da dağıtılmaması, bu yönde alınacak karara bağlıdır. Kâr dağıtım kararının verilebilmesinin koşulu, usûlüne uygun olarak düzenlenmiş bir bilançoya göre kâr sağlanmış olması, ya da daha önceki yıllar kârlarından bu amaç için kullanılabilecek yedek akçelerin bulunmasıdır. (TTK. Md. 470.469/2)

Ortaklık kârının dağıtımına karar verilirken karar kanuni ve ihtiyari yedek akçelerle , kanun ve esas mukavele hükümlerine göre ayrılması gerekli diğer paralar sâfi kârdan ayrılmadıkça kâr payı dağıtılamaz (TTK 469/1). Üçüncü kişilere ortaklık kârından bir pay verilmesinin öngörüldüğü durumlarda bu miktarın dağıtılacak kârdan ayrılması gerekir (TTK. Md. 279/2)

3.1.1. Kâr Dağıtımına Karar Verecek Organ

Kâr dağıtımına karar verilmesi konusunda yetkili organın hangisi olduğu TTK'nın 369'uncu maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, tekliflerin onanması, ya da değiştirilerek kabul edilmesi veya reddi genel kurulun yetkilerindedir. Genel kurul bu yetkilerini, yönetim kuruluna, ya da denetim kurulana devredemez. Bu nedenle yönetim kurulu, üçüncü kişilerle, ortaklık kararına katılmayı gerektiren bir sözleşmeyi genel kurulun kararı olmaksızın yapamaz. Başka bir anlatımla, kâr dağıtılması yalnızca genel kurulun yetkisinde olduğundan, yönetim kurulunun ortaklığı temsil etme yetkisi bu konuda kısıtlanmıştır. Yönetim kurulu yalnızca, belli bir faaliyet sonucu ortaya çıkan kârın, ortaklıkla üçüncü kişiler arasında paylaşılmasına ilişkin sözleşmeler yapabilir.

Dağıtılacak kârın oranı yönünden TTK'da özel bir hüküm yer almamaktadır. Ancak, ortaklığın kuruluşundaki ana sözleşmede belli oranlar

öngörülebilir. Yönetim kurulunun hazırladığı yıllık raporun, kârın dağıtılması önerisi ile birlikte genel kurul tarafından kabul edilmesi, kârın önerilen biçimde dağıtılmasına karar verildiği anlamına taşır. Genel kurulun kâr dağıtımını ile ilgili olarak verdiği karar, pay sahipleri yönünden, ortaklığa karşı alacak hakkını doğuran bir işlemdir¹³⁰

3.1.2. Genel Kurulun Kâr Dağıtımına İlişkin Yetkisinin Kısıtlanması

Genel kurulun, kâr dağıtımını konusundaki yetkisi mutlak değildir. Özellikle durumlarda bazı kısıtlamalar sözkonusu olabilir. Çeşitli şekillerde olabilen bu kısıtlamalar genelde, ya kanunla, ya da ana sözleşme ile ortaya çıkan kısıtlamalar olmaktadır.

Kâr dağıtımının kanunla kısıtlanması, TTK ya da diğer kanunlar yönünden söz konusu olabilir. Şöyle ki, kâr dağıtımını kararı verilirken, genel kurulun yetkisini kısıtlayan ve kanuni yedek akçelerle ilgili olan hükümlerine uyulması gerekmektedir. Bunun dışında, diğer bazı genel kanunlar (örneğin Borçlar Kanunu'nun bazı hükümleri), ya da özel kanunlar da (örneğin Bankalar Kanunu), genel kurulun yetki alanını daraltabilir.

Genel kurulun, kâr dağıtımına ilişkin yetkileri, kanunla kısıtlanabileceği gibi, ana sözleşme ile de kısıtlamış olabilir. Sözgelimi, kârın hangi yöntemle belirleneceği dağıtılacak kârın oranı, kâr dağıtımına ilişkin şartlar vb. hususlar, şirket ana sözleşmesinde belirtilmiş olabilir. Bu gibi durumlarda şirket ana sözleşmesi, ortaklar için "kazanılmış bir hak" niteliğini taşımakta, imtiyazlı hisseler yada intifa senetleri çıkarılması gibi hususlarda, kâr dağıtımını kararını veren genel kurulun yetkilerini kısıtlamaktadır¹³¹

3.1.3. Kâr Dağıtım Yöntemine Karar Verilmesi

Dağıtılacak kâr, sözleşmede aksine bir hüküm olmaması halinde, kural olarak, ortakların sermaye taahhüdüne karşılık yapmış oldukları ödemelere oranla dağıtılabilir. Başka bir deyişle, payın kâr hissesi itibari değerine göre değil, fiilen

¹³⁰ KIZILOT, Şükrü, Eyüpgiller, Saygın, a.g.e., s. 1074.

¹³¹ KIZILOT, Şükrü-Eyüpgiller, Saygın, a.g.e., s.1075.

yapılmış ödemelere göre hesaplanır. TTK'nın, kazanç payını düzenleyen 455. maddesinde "her pay sahibi, kanun ve esas mukavele hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtmaya tahsis olunan sâfi kazanç, payı nisbetinde iştirak hakkına haizdir" şeklinde yer alan hükmün yanısıra, kârın ne şekilde hesaplanacağını düzenleyen 456. maddede "esas mukavelede aksine bir hüküm yoksa kazanç ve tasfiye payları, esas sermayeye mahsuben ortağın şirkete yaptığı ödemelerle mütenasiben hesap ve tespit olunur" hükmü yer almaktadır.

Kanun hükmünün yukarıda belirtildiği şekilde olmasına karşın, sözleşmede hüküm bulunması koşuluyla, kâr payı, itibari değere göre hesaplanabileceği gibi, bazı tür paylara kâr dağıtımında öncelik ve başkaca imtiyazlar tanınabilir¹³².

Genel kurul kararında, kâr payının hangi tarihte ödeneceği de belirtilebilir. Aksi taktirde kâr payının hemen ödenmesi gerekir. Kâr payının ödenmesine ilişkin tarih, uygulamada iki yönden önem taşımaktadır. Bunlardan birincisi, pay sahiplerinin kâr payı alacaklarını isteme haklarındaki zamanaşımının başlangıcıdır. Bu durumda, zaman aşımı, kâr payının ödeme tarihinden itibaren 5 yıl olarak hesaplanmaktadır. Olayın ikinci önemli yönü, İcra ve İflas Hukuku açısındandır. Pay sahiplerinin kişisel alacaklıları bu tarihten, yeni kâr payı muaccel bir alacak hakkına dönüştükten sonra bu alacak üzerine haciz koydurabilirler. Eğer bilanço düzenlenmemişse, bilançonun düzenlenmesi sonucu, borçlu pay sahibine düşecek kâr payı üzerine konulan ihtiyati haciz, bu tarihten itibaren kesin hacze çevrilebilir¹³³.

3.1.4. Kâr Dağıtımında Uyulacak Kurallar

Sermaye şirketlerinde kârın ne şekilde dağıtılacağı ana sözleşmede belirtilmiştir. Ancak, kârın dağıtım şeklinin ana sözleşmede gösterilmesi zorunluluğu yoktur. Şirket sözleşmesinde pay sahipleri dışında kimselerle pay sahiplerine şirket kârından sağlanacak özel yararların gösterilmesi yeterlidir.

Ana sözleşmede kârın dağıtım şekli kesin olarak belli edilmiş olsa bile genel kurul bu dağıtım şeklinde değişiklik yapma yetkisine sahiptir. Genel kurul kâr dağıtım sırasında ana sözleşmede gösterilenlerden başka, faydalı olacağına inanırsa yedek akçe ayrılmasına da karar verebilir.

¹³² ATAKAN, Murat, a.g.e., s.81.

¹³³ KIZILOĞLU, Şükri, EYÜPGİLLER, Saygın, a.g.e., s.1076.

Kanun koyucu gelecekteki durumunu sağlamlaştırmak amacıyla genel kurula, dağıtılması öngörülen kazançtan bir miktarını yedek akçe olarak şirkette tutma yetkisini tanımıştır. Genel kurula her ne kadar bu gibi yetkiler verilmişse de, bu yetkiler iyiniyet kurallarıyla sınırlı kalmaktadır.

Tüzel kişi adına, tek yetkili organın istediği gibi hareket edebilme serbestisi yoktur. Örneğin, şirket yetkili organı, kârın tamamını kuruculara, yönetim organına, bir üçüncü kişiye bırakamaz. Şahıs şirketlerine nazaran sermaye şirketleri de bu sınırlama daha belirgindir.

Ayrıca kâr dağıtımı ile ilgili yasal düzenleme ve ilkelere bir önceki bölümde değinildiği için yeniden değinilmeyecektir.

3.1.5. Kâr Dağıtımının Koşulları

Genel kurul, kâr dağıtımına karar verebilmek için TTK. ve sözleşmenin bu konuda öngördüğü hükümlere uymak zorundadır. Kâr dağıtımı kararının ilk şartı, usulüne uygun olarak düzenlenmiş ve bilançoya göre kâr sağlanmış veya daha önceki yıllar kârlarından bu gaye için kullanılabilir yedek akçe ayrılmış bulunmasıdır. (TTK. Md. 470, 469/2)

Şirket kârının dağıtılmasına karar verilirken, “kanuni ve ihtiyari yedek akçelerle kanun ve esas mukavele hükümlerince ayrılması gerekli diğer paralar sâfi kârdan ayrılmadıkça kâr payı dağıtılamaz” (TTK. Md. 469/1). Bu açıdan genel kurul, önce yıllık şirket kârının yirmide birini ödenmiş sermayenin beşte birini buluncaya kadar umumi (kanuni) yedek akçe olarak ayırmaya karar vermek zorundadır. Bu yedek akçeye şirket kazancının yirmide birinden fazla bir miktarının ayrılacağı ve bu ayırmaya ödenmiş sermayenin beşte birine ulaşılsa dahi devam edileceği sözleşmeyle öngörülmüş olabilir. (TTK. Md. 467/1). Sözleşmede böyle bir hüküm varsa genel kurul buna da uymak zorundadır.

Genel kurul, sâfi kârdan TTK.’nin 466/1. maddesi gereğince yedek akçe ayırdıktan sonra pay sahipleri ile kâra katılan diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış kısmın onda birini de kanuni yedek akçe olarak ayırmak zorundadır.

Sözleşmede, kuruculara, yönetim kurulu üyelerine şirket kazancından pay verilmesi öngörülmüşse, genel kurul, TTK. Md. 466/2 ve TTK. Md. 472 hükümleri uyarınca bunları da ayırmaya mecburdur. Üçüncü kişilere şirket kârından bir pay

verilmesi öngörülmüşse, (TTK. Md. 279/2) bu meblağ da ayrılmalıdır.

Anonim şirketlerde, ana sözleşmede hüküm bulunması koşuluyla, şirket çalışanlarına kârdan pay verebilir. Bunun için yetkili organ, şirket genel kuruludur. Çalışanlara dağıtılan kâr payları, ücret hükümlerine göre gelir vergisine tabî tutulur ve geçmiş defterlerine gider kaydedilir¹³⁴.

Sözleşmede, başkaca yedek akçe ayrılması öngörülmüşse, genel kurul kârın dağıtılması kararlarında bunları da gözönüne almalıdır. (TTK. Md. 455/2, 468)

Gerekli ayrımlar yapıldıktan sonra geriye kalan şirket kârı veya bu uğurda kullanılacak serbest yedek akçeler (TTK. Md. 469/1), paylara sözleşmede aksine hüküm yoksa kural olarak sermaye taahhüdüne karşılık yapmış oldukları ödemelere oranla kâr payı olarak dağıtılabilir. Ancak genel kurul kalan şirket kazancının tamamının ortaklara kâr olarak dağıtmaya bilir, kanun ve sözleşmede yer almamış olsa da başkaca yedek akçe ve ayrımlar yapılmasına karar verebilir. Genel kurul kâr dağıtımına ilişkin karar almasıyla her pay için tahakkuk eden kâr, pay sahibinin şirketten bağımsız alacağı haline gelir başkalarına devredebilir.

3.1.6. Kâr Dağıtımı ve Ödeme Zamanı

Genel kurul kararında, tahakkuk eden kârın ödeme suret ve şeklini kararlaştırır ya da, bu yolda yönetim kuruluna yetki verebilir. Bu açıdan tahakkuk eden kârın bir defada veya birkaç taksitle ödenmesi mümkündür. Ödeme taksitle yapılacaksa, her taksit için ayrı bir genel kurul kararına gerek yoktur.

Kârın ödenmesi için, kupon ihraç edilmişse kuponların ibrazı gerekir. İhraç edilmemişse, pay sahipliği sıfatının isbatı gerekir. Bu da pay senetleri veya ilmuhaberlerin ibrazı, bunlar çıkarılmamışsa ortaklık pay sahiplerinin incelemesiyle olur.

Kâr payı muacell olduktan sonra 5 yıl içerisinde şirketten talep edilmezse şirket lehine zaman aşımına uğrar (BK. Md. 126).

Ortaklara dağıtılmasına karar verilen kâr payları, genel kurul kararı tarihinden ortaklar için alacak hakkı teşkil eder. Bu durumda I. tertip ve II. tertip temettülerin

¹³⁴ ATAKAN. Murat, a.g.e., s.83.

derhal ödenmesi gerekir. Ancak yukarıda belirtildiği gibi, genel kurul ikinci kâr payının dağıtımında vadeler ve taksitler tespit edebilir.

3.1.6.1. Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Kârın Ödeme Zamanı

Ortaklara dağıtılmasına karar verilen kâr payları genel kurul kararı tarihinden itibaren ortaklar için alacak teşkil eder.

Genel kurul kararına bağlı olmaksızın bilançonun tasdikini takiben birinci kâr payı konusunda alacaklı hale gelen ortakların bu alacaklarının genel kurul kararı ile vadelenmesi mümkün değildir ve ortaklar bu alacaklarını hemen isteyebilirler. (BK. Md.74)

3.1.6.2. Halka Açık Olan Anonim Şirketlerde Kârın Ödeme Zamanı

Temettü dağıtımı, ortaklıklarca hesap dönemini izleyen 5. ayın sonuna kadar tamamlanmak zorundadır.

Temettü ödemesinin tamamlanması için;

a) Temettüün tamamı nakden dağıtılacaksa, temettüünü tahsil etmek için ilgili kuponlarıyla temettü dağıtım adreslerine başvuran ortaklara nakden veya hesaben ödemenin yapılması,

b) Hisse senedi olarak dağıtılacaksa, temettüün sermayeye ilavesi nedeniyle ihraç edilecek hisse senetlerinin Kurulca kayda alınması ve kayıt sonrası işlemlerin tamamlanarak temettü karşılığı dağıtılacak hisse senetlerinin;

1) Kayıtlı sermaye sistemindeki ortaklıklara hesap dönemini izleyen 5. ayın sonuna kadar, hisse senedi dağıtımının yapıldığı adreslere başvuran ortaklara teslim hazır hale getirilmesi,

2) Esas sermaye sistemindeki ortaklıklarda ise, sermaye artırımının tescilinin hesap dönemini izleyen 5 inci ayın sonuna kadar tamamlanarak teslim hazır hale getirilmesi,

(a) ve (b) bendlerindeki seçeneklerin birlikte kullanılması durumunda ise, anılan bendlerde belirtilen işlemlerin ayrı ayrı ancak hesap dönemini izleyen 5 inci ayın sonuna kadar yerine getirilmesi, şarttır.

Temettü dağıtımına başlanılmasından sonra temettüünü almak için temettü dağıtım adreslerine başvuran ortaklara, zaman aşımı süresi içinde başvurmaları durumunda, temettü ödemesi yapılması şarttır.

3.1.7. Haksız Kâr Dağıtımı

Pay sahibi, bir genel kurul kararına dayanarak almış olduğu kâr payını geri vermeye zorunlu tutulmaz. Ancak TTK. Md. 473' e göre, haksız yere ve kötü niyetle kâr payı ve hazırlık devresi faizi alan pay sahipleri, bunları geri vermekle mükelleftirler. İdare meclisi azalarının kazanç payları hakkında da aynı hüküm tatbik olunur. Geri alma hakkı, paranın alındığı tarihten itibaren beş yıl sonra zaman aşımına uğrar.

Şirket iflas etmiş dahi olsa sonuç değişmez (TTK. Md. 474). Kârın geri alınabilmesi bunun haksız yere alınmış olmasına ve pay sahibinin bu haksızlığı bilmesine ve bilecek bir durumda olması şartına bağlıdır (MK. Md. 3). Örneğin, şirket kazanç sağlamadığı halde, kazanç sağlamış gibi bilanço düzenlense ve bu bilançoya dayanılarak verilen bir kâr dağıtımı kârına pay sahibi genel kurula katılsa ve kâr alsa dahi bu pay sahibinden geriye istenemez.

Pay sahipleri, hüsnüniyetle aldıkları kâr payını iade etmekte zorunlu olmamakla birlikte, yönetim kurul üyeleri ve denetçilerin sorumluluklarına ilişkin hükümler saklıdır (TTK. md. 336/5, 341, 308, 357).

Ticaret Kanunu sistemine göre pay sahibinin gerçekte var olan kârın tamamının bilançoda olduğu gibi gösterilmesini isteme hakkı yoktur. Çünkü TTK. md. 458 Yönetim kuruluna gizli yedek akçe ayırma hakkı tanımış, ayrıca TTK. md. 460. hükümleri değerlendirmede Yönetim Kuruluna geniş hareket alanı bırakmıştır. Bu hükümler, Yönetim Kuruluna mevcut kârı düşük olarak göstermek için yasal olarak sağlamaktadır¹³⁵.

¹³⁵ POROY, Reha, TEKİNAP, Ünal,ÇAMOĞLU, Ersin, a.g.e, s. 453.

3.1.8. Kâr Paylarının Vergilendirilmesi

Kâr paylarının vergilendirilmesinin kâr payı dağıtan kurumlar ve kâr paylarını elde edenler yönünden ayrı ayrı ele alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1.8.1. Kâr Payı Dağıtan Kurumlar Yönünden

Kurumlar Vergisine tabî, ya da vergiden istisna edilmiş kurum kazançları öncelikle bunu elde eden kurum bünyesinde vergilendirilmektedir. Buna göre, vergiye tabî olan kurum kazancı, yani kurumun malî bilanço kârı üzerinden önce kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisi Stopajı ve Fon Payı hesaplanır.

Kurumlar Vergisinden istisna kazancın bulunması halinde, bu kazanç dağıtılışın yada dağıtılmasının gelir vergisi kesintisi yapılır. Kurumlar vergisinden istisna kazançlar için uygulanan stopaj oranları; halka açık şirketlerde % 5, diğerlerinde % 15 olarak belirlenmiştir.

Bunların yanısıra, kurum kazancının içinde, Kurumlar Vergisi hem de Gelir Vergisi kesintisine tabî tutulmayan (iştirak kazancı gibi) gelirler de bulunabilir. Bu gibi kazançlar, elde edildiğinde vergilendirilmiş bulunduğundan, ayrıca kurum bünyesinde bir vergilendirme işlemi yapılamaz. Kâr dağıtımını sırasında da herhangi bir vergi kesintisi söz konusu değildir.

Gerçek kişi ve tüzel kişi tam mükellef ortaklara yapılan kâr dağıtımlarında, herhangi bir vergilendirme işlemi yapılmaz. Mevcut duruma göre gerçek kişi ve tüzel kişi dar mükellefler içinde aynı durum söz konusudur.

3.1.8.2. Kâr Payı Elde Eden Yönünden

Kâr payının elde edenler yönünden durum farklılıklar arz etmektedir. Şöyle ki; Ticari, zirai (götürü gider usulüne göre tespit edilen zirai kazançları için beyanname verenler hariç) veya mesleki kazançlarını yıllık beyanname ile bildirmek mecburiyetinde olan gerçek kişiler, kâr paylarını beyannamelerine dahil etmek zorundadırlar. Bunların dışında kalan gerçek kişiler ihtiyarı toplama sınırları içinde kalmak koşuluyla beyan etmezler. Ancak bu sınırları aşanlar elde etmiş oldukları kâr paylarını beyan etmek zorundadırlar.

Kurumlar Vergisine tabî mükellefler için bu kâr payları iştirak kazancı niteliği kazandığından dolayı matraha eklenmez.

3.1.9 Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımına İlişkin Uygulama

Halka açık X A.Ş'nin 2001 yılı kurum kazancı 1.400.000.000.000 TL'dir. Kurum bu dönemde 250.000.000.000 TL'lik kıdem tazminatı karşılığı ayırmış , 150.000.000.000 TL para cezası ödemiştir. Kurumun bu dönemde 100.000.000.000 TL yatırım indirimi, 150.000.000.000 TL iştirak kazancı istisnası ve 75.000.000.000 TL emisyon primi mevcuttur. Şirket genel kurulu hissedarlara SPK gereğince 1. temettü dağıtılmasını, yine yönetim kurulu üyelerine vergi ve yasal yükümlülükler çıktıktan sonra kalan dağıtılabilir kârın %5' ini dağıtmayı, kalan kârın olağan üstü yedek akçe olarak şirket bünyesinde tutmaya karar vermiştir. Şirketin ödenmiş sermayesi 2.000.000.000.000 TL olup 200.000.000 TL'lik 10.000 hisseden oluşmaktadır. Şirketin 1. tertip yedek akçesi :250.000.000.000 TL

Bu veriler doğrultusunda şirketin kâr dağıtımı ve kâr dağıtım tablosu şu şekilde hesaplanır ve düzenlenir;

Kurumlar Vergisinin Hesaplanması:

Kurum Kazancı		1.400.000.000.000.- TL
Kan. Kabul Edilmeyen Gid.		400.000.000.000.- TL
- Kıdem Tazminatı Karş	250.000.000.000.- TL	
- Para Cezası	150.000.000.000.- TL	
İndirim ve İstisnalardan Önceki Kazançlar		1.800.000.000.000.- TL
İndirim ve İstisnalar		225.000.000.000.- TL
- Yatırım İndirimi	100.000.000.000.- TL	
- İştirak İndirimi	50.000.000.000.- TL	
- Emisyon Primi	75.000.000.000.- TL	
KURUMLAR VERGİSİ MATRAHI		1.575.000.000.000.- TL
KV (%30)		472.500.000.000.- TL
FON (%10)		47.250.000.000.- TL

GVK'nın 94/6-b-ii maddesi gereğince kurumlar vergisinden istisna kurum kazançları üzerinden dağıtılsın dağıtılmasın %18 oranında gelir vergisi ve verginin %10 tutarında fon payı hesaplanacaktır. Fakat bazı istisna kurum kazançları tevkifata tabî olmamaktadır. Bu oranlar gelir vergisi kanununda verilmiş olup iştirak kazancı ve emisyon primi üzerinden tevkifat yapılamaz.

Gelir Vergisi Matrahı (Yatırım İndirimi)	100.000.000.000.- TL
Gelir Vergisi (%18)	18.000.000.000.- TL
Fon Payı (%10)	1.800.000.000.- TL

I. Tertip Yedek Akçelerin Hesaplanması:

Ayrılacak 1. Tertip Yedek Akçe Üst Sınırı (Ödenmiş Sermaye* %20)	400.000.000.000.- TL
Önceden Ayrılmış Yedek Akçe	250.000.000.000.-TL
Ayrılacak 1. Tertip Yedek Akçe (Sâfi Kâr * %5)	70.000.000.000.- TL

Kâr Dağıtımı:

Kurum kazancından, hesaplanan vergiler, fon payı ve I. Tertip yedek akçe çıktıktan sonra kalan kâr dağıtılabılır dönem kârını oluşturur.

Kurum Kazancı		1.400.000.000.000.- TL
Hesaplanan Vergiler		(539.550.000.000.- TL)
- KV	472.500.000.000.- TL	
- FON	47.250.000.000.- TL	
- GV	18.000.000.000.- TL	
- FON	1.800.000.000.- TL	
I. Tertip Yedek Akçe		(70.000.000.000.- TL)
Dağıtılabılır Kâr		790.450.000.000.- TL

Halka açık anonim şirketlerde I. temettü dağıtılabilir kârın %50'sinden az olamaz. (Seri:4, 15 nolu SPK tebliği)

I. Temettü (Dağıtılabilir Kâr * %50)	395.225.000.000.- TL
Yönetim Kurulu Kâr Payı (Dağıtılabilir Kâr * %5)	39.522.500.000.- TL

II. Tertip Yedek Akçe Ayrılması :

Şirket halka açık anonim şirket olması nedeniyle I. temettü ödenmiş sermayenin %5'i değil dağıtılabilir kârın %50'si oranında hesaplanmıştır. Bu nedenle ödenmiş sermayenin %5'ni aşan I. temettü ile yönetim kuruluna ayrılan kâr payı üzerinden 1/10 oranında 2. tertip yedek akçe ayrılacaktır. (TTK md. 466/3) sına göre;

Ayrılan I. Temettü	395.225.000.000.- TL
Yedek Akçe Ayrılmayacak Kısım (Ödenmiş Sermaye * %5)	(100.000.000.000.- TL)
Üzerinden II. Tertip Yedek Akçe Ayrılabacak I. Temettü Tutarı	295.225.000.000.- TL
I. Temettü Üzerinden Ayrılabacak II. Tertip Yedek Akçe Tutarı (295.225.000.000.- TL * (1/10)	29.522.500.000.- TL
Yönetim Kurulu Kâr Payı Üzerinden Ayrılabacak II. Tertip Yedek Akçe Tutarı (39.522.500.000.- TL * 1/10)	3.952.250.000.- TL
Toplam Ayrılan II. Tertip Yedek Akçe	33.474.750.000.- TL

Kâr Dağıtım Üzerinden Gelir Vergisi Hesaplanması:

Halka açık anonim şirketlerde %5 oranında Gelir Vergisi kesintisi ve vergi üzerinden %10 fon payı kesilir (GVK md. 94/6-b-i). Buna göre, I. Temettü ve yönetim kurulu üyelerine dağıtılan kâr payı üzerinden hesaplanacak gelir vergisi şu şekildedir;

Ortaklara Dağıtılan Kâr (I. Temettü)		395.225.000.000.- TL
II. Tertip Yedek Akçe		(29.522.500.000.- TL)
İndirim ve İstisnalar		(205.200.000.000.- TL)
İştirak Kazancı	(50.000.000.000.- TL)	
Emisyon Primi	(75.000.000.000.- TL)	
Yatırım İndirimi	(80.200.000.000.- TL)	
Gelir Vergisi Matrahı		160.502.500.000.- TL
GV (% 5)		8.025.125.000.- TL
Fon (% 10)		802.512.500.- TL
Yönetim Kuruluna Dağıtılan Kâr Payı		39.522.500.000.- TL
II. Tertip Yedek Akçe		(3.952.250.000.- TL)
Gelir Vergisi Matrahı		35.570.250.000.- TL
GV (% 5)		1.778.512.500.- TL
Fon (% 10)		177.851.250.- TL
Kâr Payı Üzerinden Kesilen Toplam Gelir Vergisi		9.803.637.500.- TL
Toplam Fon		980.363.750.- TL

Olağanüstü Yedek Akçe Tutarının Hesaplanması:

Dönem Kârı		1.400.000.000.000.- TL
Dönem Kârından İndirilenler		(1.088.556.251.250.- TL)
KV	472.500.000.000.- TL	
Fon	47.250.000.000.- TL	
Toplam Gelir Vergisi	27.803.637.500.- TL	
Toplam Fon	2.780.363.750.- TL	
I.Tertip Yedek Akçe	70.000.000.000.- TL	
I: Temettü	395.225.000.000.- TL	
Yönetim Kuruluna Kâr	39.522.500.000.- TL	
Payı		
II. Tertip Yedek Akçe	33.474.750.000.- TL	
Olağanüstü Yedek Akçe		311.443.748.750.- TL

KÂR DAĞITIM TABLOSU

A- DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI		
1- Dönem Kârı		1.400.000.000.000.TL
2- Ödenecek Vergi ve Yas. Yük.		(593.550.000.000.TL)
KV	472.500.000.000.-TL	
Fon	47.250.000.000.- TL	
GV	18.000.000.0000.-TL	
Fon	1.800.000.000.- TL	
NET DÖNEM KÂRI		860.450.000.000.-TL
3- I. Tertip Yasal Yedek Akçe		(70.000.000.000.-TL)
DAĞITILAN NET DÖNEM KÂRI		790.450.000.000.-TL
4- Ortaklara I. Temettü		404.052.637.500.-TL
5- Yönetim Kuruluna Temettü		41.478.863.750.-TL
6- II. Tertip Yedek Akçe		33.474.750.000.-TL
7- Olağan Üstü Yedek		311.443.748.750.-TL
C- HİSSE BAŞINA TEMETTÜ		
8- Hisse Başına Temettü Tutarı		44.553.150.- TL
9- Hisse Başına Temettü Yüzdesi		% 22

31.12.2001		
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜRLER KARŞILIKLARI	539.550.000.000	
370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIKLARI		539.550.000.000
31.12.2001		
690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI	1.400.000.000.000	
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIKLARI		539.550.000.000
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		860.450.000.000
31.12.2001		
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI	860.450.000.000	
590 DÖNEM NET KÂRI		860.450.000.000
1.1.2002		
590 DÖNEM NET KÂRI	860.450.000.000	
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		860.450.000.000
/		
570 GEÇMİŞ YIL KÂRLARI	860.450.000.000	
540 YASAL YEDEKLER		103.474.750.000
540.01. I. Tertip Yedek :70.000.000.000		
540.02. II. Tertip Yedek :33.474.750.000		
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER		311.443.748.750
331 ORTA KLARA BORÇLAR		445.531.501.250
331.01. I. Temettü 404.052.637.500		
331.02. Yön Kur Temettü 41.478.863.750		
30.04.2002		
370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.	539.550.000.000	
360 ÖD. VERGİ VE FONLAR		539.550.000.000
360.01. KV : 472.500.000.000		
360.02. Fon: 47.250.000.000		
360.03. GV : 18.000.000.000		
360.04. Fon: 1.800.000.000		
30.04.2002		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON	519.750.000.000	
360.01 KV : 4.500.000.000		519.750.000.000
360.02. Fon: 450.000.000		
100 KASA		
30.05.2002		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON	19.800.000.000	
360.03. GV: 1.575.000.000		
360.04. Fon: 157.500.000		
100 KASA		19.800.000.000

3.1.10. Halka Kapalı Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımına İlişkin Uygulama

X A.Ş'nin ödenmiş sermayesi 1.000.000.000.000.- TL olup 100.000.000.- TL'lik 10.000 adet hisseden oluşmaktadır. Şirketin 2001 yılı kârı gelir tablosunda 1.500.000.000.000.- TL olarak görülmektedir Şirketin başka bir şirkete iştirakinden elde ettiği kazanç 50.000.000.000.- TL olup, şirket ayrıca 75.000.000.000.- TL'lik yatırım indiriminden yararlanmıştır. Şirket genel kurulu SPK kanunu, Kurumlar Vergisi, TTK ve sözleşme hükümlerini de göz önünde tutarak, kanuni yükümlülüklerinden sonra kalan kârın dağıtılmasına karar vermişlerdir. Bu veriler ışığında, X A.Ş'nin kâr dağıtımı şu şekildedir:

Kurumlar Vergisi Hesaplanması:

Kurum Kazancı		1.500.000.000.000.- TL
İndirim ve İstisnalar		(125.000.000.000.- TL)
- Yatırım İndirimi	(75.000.000.000.- TL)	
- İştirak İndirimi	(50.000.000.000.- TL)	
KURUMLAR VERGİSİ MATRAHI		1.375.000.000.000.- TL
KV (%30)		412.500.000.000.- TL
FON (%10)		41.250.000.000.- TL

Kurumlar Vergisi'nden İstisna Kazançlar Üzerinden Gelir Vergisi Tutarının Hesaplanması:

GVK'nun 94/6-b-ii maddesi gereğince kurumlar vergisinden istisna kurum kazançları üzerinden dağıtılın dağıtılmasın %18 oranında gelir vergisi ve verginin %10 tutarında fon payı hesaplanacaktır. Fakat bazı istisna kurum kazançları tevkifata tabî olmamaktadır. Bu oranlar gelir vergisi kanununda verilmiş olup iştirak kazancı ve emisyon primi üzerinden tevkifat yapılamaz.

Gelir Vergisi Matrahı (Yatırım İndirimi)	75.000.000.000.- TL
Gelir Vergisi (%18)	13.500.000.000.- TL
Fon Payı (%10)	1.350.000.000.- TL

I. Tertip Yedek Akçenin Hesaplanması:

Ayrılabilir 1. Tertip Yedek Akçe Üst Sınırı (Ödenmiş Sermaye* %20)	200.000.000.000.- TL
Ayrılacak 1. Tertip Yedek Akçe (Sâfi Kâr * %5)	75.000.000.000.- TL

Kâr Dağıtımı:

Kurum kazancından, hesaplanan vergiler, fon payı ve I. Tertip yedek akçe ve I. Temettü çıktıktan sonra kalan kâr dağıtılabilir dönem kârını oluşturur.

Kurum Kazancı		1.500.000.000.000.- TL
Hesaplanan Vergiler		(468.600.000.000.- TL)
- KV	412.500.000.000.- TL	
- FON	41.250.000.000.- TL	
- GV	13.500.000.000.- TL	
- FON	1.350.000.000.- TL	
I. Tertip Yedek Akçe		(75.000.000.000.- TL)
I. Temettü (Ödenmiş Sermaye * % 5)		(50.000.000.000.- TL)
Dağıtılabilir Kâr		906.400.000.000.- TL

II. Tertip Yedek Akçenin Hesaplanması:

TTK'nın 466. maddesine göre I. Temettü ve I.tertip yedek akçe dışında dağıtılabilir kâr üzerinden 1/10 oranında yedek akçe ayrılır. Buna göre ayrılacak II. Tertip yedek akçenin hesaplaması aşağıdaki gibidir:

Dağıtılabilir Kâr	906.400.000.000.- TL
II. Tertip Yedek Akçe Tutarı (Dağıtılabilir Kâr * 1/10)	(90.640.000.000.- TL)
II. Temettü	815.760.000.000.- TL

Kâr Dağıtım Üzerinden Gelir Vergisi Hesaplanması:

GVK'nın 75/1,2,3. maddesi alınan kâr paylarını menkul sermaye iradı olarak belirtmiştir. Şirketler kâr dağıtım sırasında halka açık anonim şirketlerde % 5, diğerlerinde % 15 oranında GV kesintisi yapacaklardır. Buna göre GV ve fon payı aşağıdaki gibi hesaplanır:

Ortaklara Kâr Payı		865.760.000.000.- TL
I. Temettü	50.000.000.000.- TL	
II. Temettü	815.760.000.000.- TL	
Kâr Payları Gelir Vergisi (865.760.000.000 x %15)		129.864.000.000.- TL
Kâr Payları Gelir Vergisi Fon Payı (129.864.000.000 x %10)		12.986.400.000.- TL
İstisna Kazançların Gelir Vergisi		(13.500.000.000.- TL)
İstisna Kazançların Gelir Vergisi Fon Payı		(1.350.000.000.- TL)
Kâr Paylarına Ait Net GV		116.364.000.000.- TL
Kâr Paylarına Ait Net GV Fon Payı		11.636.400.000.- TL
Kâr Paylarına Ait Net GV ve Fon Payı Toplamı		128.000.400.000.- TL
GV	116.364.000.000.- TL	
Fon Payı	11.636.400.000.- TL	
Ortaklara Ödenecek Net Kâr Payı		737.759.600.000.- TL

KÂR DAĞITIM TABLOSU

A- DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI		
1- Dönem Kârı		1.500.000.000.000.- TL
2- Ödenecek Vergi ve Yas. Yük		596.600.400.000.- TL
KV	412.500.000.000.- TL	
Fon	41.250.000.000.- TL	
GV	129.864.000.000.- TL	
Fon	12.986.400.000.- TL	
NET DÖNEM KÂRI		903.399.600.000.- TL
3- I. Tertip Yasal Yedek Akçe		(75.000.000.000).- TL
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI		829.399.600.000.- TL
4- I. Temettü		50.000.000.000.- TL
5- II. Temettü		815.760.000.000.- TL
6- II. Tertip Yedek Akçe		90.640.000.000.- TL
C- HİSSE BAŞINA TEMETTÜ		
7- Hisse Başına Temettü (TL) (I. Temettü + II. Temettü)/10.000 Adet		86.576.000.- TL
8- Hisse Başına Temettü (%)		0.86

31.12.2001		
690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI	1.500.000.000.000	
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIKLARI		596.600.400.000
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZAR		903.399.600.000
31.12.2001		
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI	903.399.600.000	
590 DÖNEM NET KÂRI		903.399.600.000
1.1.2002		
590 DÖNEM NET KÂRI	903.399.600.000	
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		903.399.600.000
30.04.2002		
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI	903.399.600.000	
540 YASAL YEDEKLER		165.640.000.000
540.01 I. Tertip Yedek Akçe:75.000.000.000		
540.02. II.Tertip Yedek Akçe:90.640.000.000		
331 ORTAKLARA BORÇLAR		737.759.600.000
331.01.I.Temettü 50.000.000.000		
331.02.II.Temettü 687.759.600.000		
30.04.2002		
370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.	596.600.400.000	
360 ÖD. VERGİ VE FONLAR		596.600.400.000
360.01.KV : 4.12.500.000.000		
360.02. Fon: 41.250.000.000		
360.03. GV : 129.864.000.000		
360.04. Fon: 12.986.400.000		
30.04.2002		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON	453.750.000.000	
360.01 KV : 4.500.000.000		
360.02. Fon: 450.000.000		
100 KASA		453.750.000.000
30.05.2002		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON	142.850.400.000	
360.03. GV: 1.575.000.000		
360.04.Fon: 157.500.000		
100 KASA		142.850.400.000

3.2. LİMİTED ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Limited şirket, Türk Ticaret Kanunu bakımından Sermaye şirketi, Kurumlar Vergisi Kanununa göre de kurumlar vergisi mükellefidir. Bu nedenle Limited şirketlerdeki kâr dağıtımına ilişkin işlemler anonim şirketlerdeki uygulamalara benzer.¹³⁶

Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımı;

- Kurumlar Vergisi Kanunu,
- Fon Kanunları,
- Türk Ticaret Kanunu,
- Ana Sözleşme ;

ile ilgili hükümleri dikkate alınarak yapılır.¹³⁷ Buna göre, TTK'nun 533. maddesi ve genel ilkeler ışığında kâr dağıtımı yapılabilmesi için iki koşulun öncelikle yerine getirilmiş olması gerekmektedir;

Bunlar;

- 1- Kârın fiilen elde edilmiş olması,
- 2- Yıllık bilançoda ortaya çıkan sâfi kârdan (sermayeye dokunulmaksızın) dağıtım yoluna gidilmesi, önceki yıllar zararlarının kapatılmış olması.

3.2.1. Kâr Dağıtımına Karar Verecek Organ

Limited şirketlerde kârın dağıtımına ortaklar genel kurulu karar verebilir. Ortaklar genel kurulu, bu yetkisini başka bir organa devredemez . Kâr dağıtımına karar verecek ortaklar genel kurulu için TTK'da nisap öngörülmüştür. Olağan toplantı ve karar nisapları geçerlidir. Genel kurul TTK'nunda 466. maddede öngörülen kanuni ve sözleşmeler getirilen ihtiyari yedek akçeler ayrılmaksızın kâr dağıtımına gidemez.¹³⁸

¹³⁶ AKŞİT, Bilgütay, a.g.e, s.256.

¹³⁷ BEKTÖRE Sabri, AYDIN, Davut, BENLİGİRAY, Yılmaz, ERDOĞAN, Nurten, a.g.e. s.357.

¹³⁸ KIZILOĞLU Şükür, EYÜPGİLLER Saygın, a.g.e s.507

Şirket sözleşmesinde belli bir oranda kâr dağıtımı öngörülmüşse öncelikle yedek akçeler ayrılır, daha sonra söz konusu oranla kâr dağıtılır. Geriye kalan bir miktar olduğu takdirde ikinci temettü ortaklara dağıtılabileceği gibi yedek akçe olarak ayrılmasına karar verilebilir.¹³⁹

3.2.2. Kâr Dağıtımının Yapılış Yöntemine Karar Verilmesi

Sâfi kârdan her yıl önce %5 ihtiyat akçesi ayrılır. Kalanı pay sahiplerine ödenmiş sermaye üzerinden payları orantısında dağıtılır. Kârın bir kısmı pay sahiplerine dağıtılması veya şirket adına işletilmesi veya memurlara müstahdemlere ikramiye olarak verilmesi gibi kararlar, şirket sermayesinin en az %75'ini temsil eden pay sahiplerinin kararına bağlıdır.¹⁴⁰

3.2.3. Limited Şirketlerde Kâr Payının Ödeme Zamanı

Ortaklar genel kurulu dağıtımına karar verdiği kâr payı genel kurulun aldığı karara göre iki şekilde ödenebilir.

- 1-Genel kurul kararında dağıtımın yapılmaya başlanacağı tarih belirlenir, ya da
- 2-Genel kurul dağıtımın fiilen yapılmasına ilişkin tarihin belirlenmesini müdürlere bırakabilir.

Kâr payından doğan alacakların talep hakkı, genel kurul kararı tarihinden itibaren beş yıllık zaman aşımına tabîdir. Şirketin kâr payı ödemede temerrüt ettiği tarihten itibaren ortakların gecikme faizi talep etme hakkı vardır.¹⁴¹

3.2.4 Limitet Şirketlerde Kâr Dağıtımına İlişkin Örnek Uygulama

X Ltd. Şti' nin 2001 yılı kurum kazancı 50.000.000.000.- TL. dir. Şirketin sermayesi 15.000.000.000.- TL olup tamamı ödenmiştir. Önceki yıldan ayrılan I. Tertip yedek akçe 500.000.000.- TL'dir. Ortaklar kurulu yapmış oldukları toplantıda 2001 yılı kurum kazancından vergi ve yasal yükümlülükler ve I. Temettü ayrılmasına müteakip kalan kârın %50'sini dağıtılmasına ve kalan kârın olağanüstü yedek olarak şirket bünyesinde bırakılmasına karar vermiştir. Bu veriler doğrultusunda X Ltd. Şirketi'nin karını şu şekilde dağıtırız;

¹³⁹ ÇALDAĞ Yurdakul, a.g.e., s.426.

¹⁴⁰ ÇALDAĞ Yurdakul, a.g.e., s.399.

¹⁴¹ KIZILOTLU ŞİKRİ, EYÜPGİLLER, Saygın, a.g.e., s.507.

Kurumlar Vergisinin Hesaplanması;

Kurum Kazancı		50.000.000.000.- TL
İndirim ve İstisnalar		-
KURUMLAR VERGİSİ MATRAHI		50.000.000.000.- TL
KV (%30)		15.000.000.000.- TL
FON (%10)		1.500.000.000.- TL

I. Tertip Yedek Akçe Hesaplaması:

Ayrılabilir 1. Tertip Yedek Akçe Üst Sınırı (Ödenmiş Sermaye * % 20)		3.000.000.000.- TL
Önceden Ayrılan I Tertip Yedek Akçe		500.000.000.- TL
Ayrılacak 1. Tertip Yedek Akçe (Sâfi Kâr * % 5)		2.500.000.000.- TL

Kâr Dağıtımı;

Kurum kazancından hesaplanan vergiler fon payı ve I. Tertip yedek akçe ve I. Temettü ayrıldıktan sonra kalan kâr dağıtılabilir dönem kârını oluşturur.

Kurum Kazancı		50.000.000.000.- TL
Hesaplanan Vergiler		(16.500.000.000.- TL)
- KV	15.000.000.000.- TL	
- FON	1.500.000.000.- TL	
I. Tertip Yedek Akçe		(2.500.000.000.- TL)
I. Temettü (Ödenmiş Sermaye * % 5)		(750.000.000.- TL)
Dağıtılabilir Kâr		30.250.000.000.- TL
II. Temettü (Dağıtılabilir Kâr * % 50)		15.125.000.000.- TL
Olağanüstü Yedek Akçe		15.125.000.000.- TL

II. Tertip Yedek Akçe Ayrımı:

TTK 466. maddesinde I. Temettü dışında dağıtılan Kâr payı üzerinden 1/10 oranında II. Tertip yedek akçe ayrılır.

II. Temettü	15.125.000.000.- TL
II. Tertip Yedek Akçe Tutarı (II. Temettü * 1/10)	1.512.000.000.- TL
II. Temettü	13.612.500.000.- TL

Kâr Dağıtım Üzerinden Gelir Vergisinin Hesaplanması:

Gelir Vergisi Kanununun 75/1,2,3. maddesi alınan kâr paylarını Menkul Sermaye İradı olarak belirtilmiştir. Şirketler kâr dağıtım sırasında halka açık anonim şirketlerde %5 , diğerlerinde %15 gelir tevkifatı yaparak ödemede bulunacaklardır. Buna göre gelir vergisi ve fon payı hesaplanacaktır

Ortaklara Kâr Payı		14.362.500.000.- TL
I. Temettü	750.000.000.- TL	
II. Temettü	13.612.500.000.- TL	
Kâr Payları Gelir Vergisi (14.362.500.000 x %15)		2.154.375.000.- TL
Kâr Payları Gelir Vergisi Fon Payı (2.154.375.000 x %10)		215.437.500.- TL
Ödenecek Net Kâr Payı		11.992.687.500.- TL
I. Temettü	626.250.000.- TL	
II. Temettü	11.366.437.500.- TL	

Kâr Dağıtım Tablosu

A- DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI		
1- Dönem Kârı		50.000.000.000.- TL
2- Ödenecek Vergi ve Yas. Yük		(18.869.812.500.- TL)
KV	15.000.000.000.- TL	
Fon	1.500.000.000.- TL	
GV	2.154.375.000.- TL	
Fon	215.437.500.- TL	
NET DÖNEM KÂRI		31.130.187.500.- TL
3- I. Tertip Yasal Yedek Akçe		(2.500.000.000.- TL)
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI		28.630.187.500.- TL
4- I. Temettü		626.250.000.- TL
5- II. Temettü		11.366.437.500.- TL
6- II. Tertip Yedek Akçe		1.512.500.000.- TL
7- Olağanüstü Yedek		15.125.000.000.- TL

31.12.2001		
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜRLER KARŞILIKLARI	18.869.812.500	
370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIKLARI		18.869.812.500
31.12.2001		
690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI	50.000.000.000	
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIKLARI		18.869.812.500
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		31.130.187.500
31.12.2001		
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI	31.130.187.500	
590 DÖNEM NET KÂRI		31.130.187.500
1.1.2002		
590 DÖNEM NET KÂRI	31.130.187.500	
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		31.130.187.500
/		
570 GEÇMİŞ YIL KÂRLARI	31.130.187.500	
540 YASAL YEDEKLER		4.012.500.000
540.01.I. Tertip Yedek Akçe:2.500.000.000		
540.02.II.Tertip Yedek Akçe:1.527.350.000		
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER		15.125.000.000
331 ORTAKLARA BORÇLAR		11.992.687.500
331.01.I.Temettü: 626.250.000		
331.02 II. Temettü:11.366.437.500		
30.04.2002		
370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ	18.396.864.750	
360 ÖD. VERGİ VE FONLAR		18.396.864.750
360.01 KV : 15.000.000.000		
360.02 Fon: 1.500.000.000		
360.03 GV : 2.154.375.000		
360.04 Fon: 215.437.500		
30.04.2002		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON	16.500.000.000	
360.01 KV : 15.000.000.000		16.500.000.000
360.02 Fon: 1.500.000.000		
100 KASA		
30.05.2002		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON	2.369.812.500	
360.03 GV: 2.154.375.000		
360.04 Fon: 215.437.500		
100 KASA		2.369.812.500

3.3. SERMAYESİ PAYLARA BÖLÜNÜŞ KOMANDİT ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin kâr dağıtımında öncelikle sözleşmedeki ilgili maddeler esas alınır. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin, adi komandit şirketten farkı şirketin faaliyet dönem kârı kurumlar vergisine tabî olmasıdır. Ancak kurumlar vergisine tabî olan sadece hisse senetli komanditer ortaklara ait kâr paylarıdır komandite ortakların kâr payları ticari kazanç olup sadece gelir vergisine tabîdir ve ortaklar kendileri beyan ederler.¹⁴² Kâr dağıtımında genelde anonim şirket ile adi komandit şirket hükümleri uygulanır. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde sâfi kâr şirketi yöneten ve temsil eden komandite ortağa belirli bir oranda kâr payı ayrıldıktan sonra geri kalan tutar sözleşmede belirlenen oranlarda ortaklara dağıtılır.

Uygulamada bu şirketlere rastlanmadığı için uygulama yapılmamış ve yukarıdaki özet bilgiyle yetinilmiştir.

¹⁴² KİSHALI Yumus, a.g.e., s.192.

SONUÇ

İşletmelerde kâr dağıtım politikası, hem işletmenin kendi bünyesine bağlı olan faktörler (likidite durumu, borç alma yeni yatırım politikaları v.b.) hem de dış faktörler (enflasyon, hukuki kısıtlamalar, vergi kanunları vb) dikkate alınarak tespit edilmektedir.

Kâr dağıtım kararının verilmesinin ilk koşulu genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri doğrultusunda düzenlenmiş bir bilançoya göre kâr sağlanmış olması ya da daha önceki yıllar kârlarından bu amaç için kullanılabilecek yedek akçelerin bulunmasıdır.

Sermaye şirketlerinde kâr dağıtım politikaları oluşturulurken çeşitli unsurlar dikkate alınmalıdır. Bu unsurlardan kâr dağıtım kararını en fazla etkileyen, şirketin yatırım planıdır. Yeni yatırımlar kârın dağıtımını kısıtlayabileceği gibi tamamen dağıtılmamasına da neden olabilir.

Şirketler, kâr dağıtımını yaparken aynı zamanda gelecekte oluşabilecek risklere karşı kendilerini güvence altına almak için yedek akçe ayırımı yapmak zorundadırlar. Şirketler ayırdıkları bu yedek akçelerle zararlarını kapatabilir veya kâr olmadığı dönemlerde ortaklarına yedeklerden dağıtım yaparak düzenli bir kâr dağıtım politikası sağlamış olurlar. Böylelikle potansiyel yatırımcıları etkileyerek ihtiyaç duydukları finansmana daha kolay ulaşabilirler.

Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde otofinansman kazanmaktadır. Çünkü kriz dönemlerinde dışarıdan sağlanacak yabancı kaynakların işletme için maliyeti oldukça yüksektir. Ortaya çıkabilecek faiz yükü işletmenin kârlılığını önemli ölçüde azaltacaktır.

Sermaye şirketlerinde kâr dağıtımını sırasında TTK hükümleri ve HAAO' da buna ilaveten SPK hükümleri dikkate alınır. TTK'nın 455, 466, 467, 468 ve 469. maddeleri ve SPK'nın 15. maddesi kâr dağıtımını ile ilgilidir. Kârdan öncelikle kanunlara ve ana sözleşmeye göre ayrılması zorunlu olan vergi, yedek akçeler ve I. Temettü ayrılarak böylece dönem kârından dağıtılabılır kâra ulaşılmış olunur. Dağıtılabılır kârın ne ölçüde dağıtılıp dağıtılmayacağı konusunda TTK'da ve SPK'da

bir hüküm yoktur. TTK ile bu konuda karar verme yetkisi Genel Kurul'a verilmiştir. Ancak dağıtım oranı ile ilgili Ana sözleşmeye belli hükümler konulabilir.

Sermaye şirketlerinin geniş kitlelere hitap etmesinden dolayı faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi oluşturulacak yasalara bağlıdır. Bu bağlamda ciddi çalışmalar yapılmış olsa da yine bazı problemlerin olduğunu söyleyebiliriz.

TTK'nın 458. maddesinde gizli yedek akçe düzenlenmektedir. Yönetim kurulu, şirket işlerinin devamlılığı ve istikrarlı kâr dağıtımını sağlamak açısından ve faydalı olduğu takdirde yönetim kurulu ayırabilmekte ve sadece denetçilere bilgi vermekle yükümlü olmaktadır.

SPK'da ve ilgili mevzuatta gizli yedek akçelerle ilgili doğrudan ve açık bir hüküm yoktur. Başka bir ifadeyle, açıkça yasaklanan bir hüküm bulunmama birlikte doğrudan cevaz veren bir hükümde bulunmamaktadır. Tümünü kamuoyunu aydınlatmaya ve hesapların açıklığına dayalı bir sisteme bağlanan HAAO'da, gizli yedek akçelerin ortaklardan ve genel kuruldan gizlenmemesi gerekir. TTK yönetim kurulunu sadece denetçilere bilgi verme yükümlülüğüne tabi tutmuştur. Denetçiler ise bu bilgileri pay sahiplerine aktaramazlar.

Diğer açıklık getirilmesi gereken bir konu da ikinci tertip yedek akçenin matrahının hesaplamasındaki uygulamalardır. TTK'nın 466/3 maddeleri gereğince dağıtım karar verilen kârın, ödenmiş sermayenin %5'ini aşan kısmın 1/10'u ikinci tertip yedek akçe olarak ayrılması gerekir. Bazıları bu oranın 1/10 olarak uygulanacağını savunurken, bazıları da 1/11 uygulanacağını savunmaktadırlar.

Olumlu gelişmelerden biri, bedelsiz hisse senetlerinin vergilendirilmesi konusudur. GVK'nın 96/b-b-i bendine göre "kârın sermayeye ilavesi kâr dağıtım sayılmaz" hükmü getirilmiştir. Buna göre şirketler dönem kârlarını nakit dağıtmak yerine sermayelerine ekleyerek ortaklarına bedelsiz hisse vermeleri halinde stopaj yapmayacaklar ve ortaklar da bir temettü geliri elde etmediklerinden yıllık gelir vergi beyannamesinde yer vermeyeceklerdir.

Ancak Maliye Bakanlığı 6/2/2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 231 Sayılı Genel Tebliği ile Kanuna aykırı bir yorum getirerek bu şekilde alınan bedelsiz hisselerin gelir vergisi beyanına tabî bir gelir olduğunu kamuoyuna duyurmuştur.

Yayımlanan bu tebliğ, özellikle kâr dağıtımı ve sermaye artırımı politikası olarak, kanunun verdiği imkandan yararlanarak, nakit kâr dağıtımı yerine dönem kârını sermayeye eklemeyi kararlaştırmış şirketleri zor durumda bırakmıştır.

Ancak Danıştay 4. Dairesi 06.12.2000 tarih ve Esas No:2000/1307, Karar No:2000/5053 sayılı kararı ile kârın sermayeye ilavesinin kâr dağıtımı sayılmayacağı ve ortaklar açısından da elde edilmiş bir kâr payından söz edilemeyeceği belirtilerek, Maliye Bakanlığı'nın görüşünün yer aldığı düzenleme iptal edilmiştir. Söz konusu iptal işlemi Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 08.06.2001 tarih ve Esas No:20001/180, Karar No:2001/224 sayılı kararı ile kesinleşmiştir.

Sonuç olarak, gerçek kişi hissedarlar tarafından kârın sermayeye ilavesi nedeniyle elde edilen bedelsiz hisse senetlerinin tutarı ne olursa olsun bu işlem kâr dağıtımı sayılmayacaktır. Dolayısıyla, elde edilmiş bir menkul sermaye iradı da olmayacağı için, bedelsiz hisse senetlerinden dolayı gerçek kişiler gelir vergisi ödemeyeceklerdir.

Ekonomik kalkınma açısından şirketleşmenin büyük önemi vardır. Çünkü şirketleşme ile ekonomide etkinliği olmayan küçük tasarrufların biraraya getirilerek üretime kazandırılması daha kolaydır. Üretime kazandırılan bu tasarruflar ülkede katma değer yaratarak yeni yatırımların oluşmasını sağlar. Yatırımlar sayesinde yeni istihdam olanakları yaratılır ve buna paralel olarak da işsizlik ve enflasyonun önlenmesine yönelik önemli katkılar sağlanır. Bunları gerçekleştirmek için devlet şirketleşmeyi teşvik edici politikalar üretmeli ve şirketleşmedeki bürokrasi yoğunluğu azaltılmalıdır. Bu konuda ilgili sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerden yararlanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Abdurrahman, *Türk Vergi Sistemi Ve Uygulaması*, Gazi Kitabevi, Ankara 2001.
- AKDOĞAN, Nalan, SEVİLENGÜL, Orhan, *Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması*, 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 1999.
- AKDOĞAN, Nalan, TENKER, Nejat, *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, Lebib Yalkın Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1997.
- AKGÜÇ, Öztin, *Finansal Yönetim*, Muhasebe Enstitüsü, Yayın No:65, 7. Baskı, İstanbul 1998.
- AKŞİT, Bilgütay, *Şirketler Muhasebesi*, Der Yayınları, İstanbul 1996.
- AKYOL, Mehmet Emin, "Kurumlarda Kâr Dağıtımı", *Maliye Postası Dergisi*, Sayı:425, Mayıs 1998.
- ALTINÖZ, Mehmet, *Yedeklerin Muhasebe Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1985.
- ANSAY, Tuğrul, *Bankalar İçin Şirketler Hukuku Bilgisi*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.
- ATAKAN, Murat, *Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı ve Muhasebeleştirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 1998.
- ATAMAN, Ümit, *Genel Muhasebe*, Cilt II, Türkmen Kitapevi, İstanbul 1996.
- ATAMAN, Ümit, *Şirketler Muhasebesi*, 4. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2000.
- ATİK, Ahmet, KARAYAĞDI, Nazmi, "Limited Şirketlerde ve Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:188, Nisan 1997.
- BALL, Ben. C., *The Mysterious Disapperance of Retained Earnings*, Harward Business Review, Temmuz- Ağustos 1987.
- BAYAR, Doğan, BÜKER, Semih, *Finansal Yönetim*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:875, Eskişehir 1999.

- BEKTÖRE , Sabri, AYDIN, Davut, BENLİGİRAY, Yılmaz, ERDOĞAN, Nurten, *Muhasebe Uygulamaları*, T:C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:891, Eskişehir 1995.
- BOLAK Mehmet, Menkul Kıymetler ve Portföy Analizi, 2. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 1994.
- BOZGEYİK, Hayri, *Halka Açık Anonim Ortaklarda Yedek Akçeler*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995.
- BULUTOĞLU, Kenan, *Türk Vergi Sistemi*, Ankara 1988.
- BÜKÇÜ, Vedat, *Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul 1995.
- BÜKER, Semih, AŞIKOĞLU, Rıza, *Finansal Yönetim*, Eskişehir 1993.
- CEYLAN, Ali, *İşletmelerde Finansal Yönetim*, Ekin Kitabevi, 5. Baskı, Bursa 1998.
- ÇAĞLAR, Tülin, "Hisse Senedi Şeklinde Dividant Dağıtımı ve Türkiye'deki Uygulaması", *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, S:6, Kasım 1976.
- ÇALDAĞ, Yurdakul, *Şirketler ve Muhasebesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2002.
- ÇANKAYA, İslam, *Dönem Kârının Vergilendirmesi, Dağıtımı ve Muhasebesi*, Meslek Yayıncıları, Ankara 1998.
- ÇİFTÇİ, Yavuz, "Türk Mevzuatında Bedelsiz Hisse Senetlerinin Niteliği, Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi", *Mevzuat Dergisi*, Yıl:3, S:31, Temmuz 2000. (<http://www.basarm.com.tr/dergi>)
- DEMİR, Ahmet, *Tekdüzen Muhasebe Sistemi*, Yaklaşım Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1996.
- DOĞAN, A. Abdullah, *Sermaye Şirketlerinin Kuruluş ve Genel Kurul Rehberi*, Turhan Kitabevi, Ankara 1998.
- DOĞRUSÖZ, A.Bumin, "Kurum Kazancının Saptanması ve Vergilendirilmesi", *Vergi Sorunları Dergisi*, Özel Ek, Nisan 1998.

- DPT, *Şirketler Hukuku, Türkiye-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları*, Cilt:1, Kasım 1995.
- ERDAMAR, Cengiz, *Anonim Ortaklıklarda Kâr Dağıtım Sorunları ve Kâr Dağıtım Önerisi*, İstanbul 1975.
- ERDOĞAN, Necmettin, *Şirketler Muhasebesi*, Attila Kitabevi, İzmir 1997.
- ERGİNAY, Akif, *Vergi Hukuku*, 5. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 1995.
- ERİMEZ, Rüstü, *Şirketlerde Kâr Dağıtımını Yedek Akçeler ve Vergileme*, Temel Yayınları, İstanbul 1985.
- ERİŞ, Gönen, *Açıklamalı İctihatlı Türk Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler 2. Baskı*, En-Kay Yayınevi, Ankara 1992.
- GÜCENME, Ümit, *Genel Muhasebe*, Marmara Kitabevi, Bursa 2000.
- HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem ve Diğerleri, *Tekdüzen Hesap Planı Açıklamaları ve Mali Tablolar*, TÜRMOB Yayınları, Yayın No:7, Ankara 1993.
- HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem, PEKDEMİR, Recep, TÜRKER, Masum, ARSLAN, Erdoğan, *Tekdüzen Hesap Planı Açıklamaları ve Mali Tablolar*, TÜRMOB Yayınları, Ankara 1996.
- HİŞİL, Mesut, "Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtım", Vergi Raporu, Sayı:53, Haziran-Temmuz 2001.
- <http://vergidegundem.com/03makale>, 05/10/2002.
- <http://www.activefinans.com/active/arsiv/say11>. (05/10/2002)
- <http://e-kutup.dpt.gov.tr/ab/uyum>, (02/06/2002)
- KARAYALÇIN, Yaşar, *Muhasebe İlkeleri, Kavramlar, İlkeler, Başlıca Sorunlar ve Yeni Gelişmeler*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Sayı:216, Ankara 1988.
- KARAYALÇIN, Yaşar, *Muhasebe Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara 1988.
- KAYA, Aytekin, "Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımını ve Muhasebeleştirilmesindeki Son Değişiklikler", Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 1997.

- KEOWN, Scott ve Diğerleri, "*Financial Management*", Allyn and Bacon, Inc., Boston 1980.
- KİSHALI, Yunus, *Tek Düzen Hesap Sistemi ve Çözümlü Muhasebe Problemleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul 1998.
- KİSHALI, Yunus, *Şirketler Muhasebesi*, Beta Basım Yayımevi, İstanbul 2000.
- KIZIL, Ahmet, *Tek Düzen Muhasebe Sistemi*, Der Yayınları, İstanbul 1994.
- KIZILOT, Şükrü, "Anonim ve Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımı", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:4, Nisan 1993.
- KIZILOT, Şükrü, EYÜPGİLLER, Saygın, *Şirketler Muhasebesi, Vergilendirilmesi, Hukuku ve Mevzuatı*, Yaklaşım Yayınları, Ankara 1995.
- KİPER, Osman, *Uygulamada Ticaret Şirketleri*, Beta Yayınları, İstanbul 1995.
- KOÇ YALKIN, Yüksel, *Şirketler Muhasebesi İlkeler ve Uygulama*, 1.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1992.
- KÜÇÜKSAVAŞ, Nihat, *Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulaması*, 5. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul 1995.
- MAÇ, Mehmet, *Kurumlar Vergisi*, Denet Yayıncılık, İstanbul 1995.
- METİN, Kazım, "Kâr Dağıtımı ve Kâr Dağıtım Tablosu", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:175, Mart 1996.
- ÖRTEN, Remzi, *Ortaklıklar ve Muhasebe Kayıtları*, Gazi Kitabevi, Ankara 1999.
- ÖRTEN, Remzi, *Tek Düzen Hesap Planı ve Hesapların Açıklanması*, Gazi Kitabevi, Ankara 2001.
- ÖZDEMİR, Muharrem, *Finansal Yönetim*, Gazi Kitabevi, Sakarya 1997.
- ÖZER, Mevlüt, *Mali Tablolar ve Finansal Analiz*, Özkan Matbacılık, I. Cilt, II. Baskı, Ankara 1997.
- PEKDEMİR, İsmet, "*Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu Açısından Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı*", Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 1998.

- POROY, Reha; TEKİNALP, Ünal, ÇAMOĞLU, Ersin, *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Beta Basım Yayını, İstanbul 1995.
- SEVİLENGÜL, Orhan, *Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Genel Muhasebe 9. Bası*, Gazi Kitapevi, Ankara 2000.
- SEZGİ, Önder, ÖZKAN, Mehmet, *Dönem Sonu İşlemleri*, TÜRMOB Yayınları-105, Ankara 2000.
- SOYDAN, Hakkı Y, *Şirketler Muhasebesi*, Marmara Kitabevi Yayınları, Bursa 1994.
- SOYDAN, Hakkı, ILDIR, Ali, *Şirketler Muhasebesi*, Alfa Basım ve Yayımevi, Bursa 2000.
- SOYDAN, Hakkı, DOKUR, Şükrü, *Şirketler Muhasebesi*, Marmara Kitabevi, Bursa 1996.
- ŞENER Recep, *Maliyet Unsurları Muhasebesi*, Gazi Yayınları, Muğla 1992.
- ŞİMŞEK, M.Şerif, *İşletme Bilimlerine Giriş*, Konya 1993.
- TAN, Mehmet, ERDOĞAN, Sebahattin, DÜNDAR, Mustafa, *Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi*, Ankara Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Yayınları No:10, Ankara 1995.
- TOSUN, Kemal, *Yönetim ve İşletme Politikası*, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayın No:232, İstanbul 1990.
- TÜSİAD, *Avrupa Birliği Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Çalışmaları*, Yayın No:TÜSİAD-T/89.3125, İstanbul 1989.
- ULUATAM, Özhan, METHİBAY, Yaşar, *Vergi Hukuku*, İmaç Yayıncılık, Ankara 2000.
- YÜCEL, Turgay, "4369 sayılı Kanunla Kurumlar ve KDV Kanunlarında Yapılan Değişiklikler", *Mükellefin Dergisi*, Lebib Yalkın Yayınları, S.69, Eylül 1998
- YÜKÇÜ, Süleyman ve Diğerleri, *Finansal Yönetim*, Vizyon Yayınları, İzmir 1999.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ramazan ÇOLAK

Doğum Yeri : Ula/ MUĞLA

Doğum Yılı : 18/09/1974

Medeni Hali : Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise : 1989-1992 Muğla, Turgut Reis Lisesi

Önisans : 1993-1995 Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı M.Y.O
Bilgisayarlı Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programı

Lisans : 1995-1998, Muğla Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

1999-2000 : Araştırma Görevlisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim
Dalı, Muğla Üniversitesi, Muğla

2000- : Öğretim Görevlisi, Ula Ali Koçman Meslek Yüksek Okulu, Muğla
Üniversitesi, Ula